

НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ

01008, м. Київ, вул. М.Грушевського, буд. 5

«08» лютого 2021 року

Конституційний Суд України
01033, Україна, м.Київ, вул. Жилианська, 14

**Суб`єкт права на конституційне подання -
45 народних депутатів України**

Уповноважений представник суб`єкта права на конституційне подання – народних депутатів України:
народний депутат України
Яценко Антон Володимирович
01008, Україна, м.Київ, вул. Грушевського, 5
ел. пошта: yatsenko@rada.gov.ua

**Конституційне подання
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Виборчого кодексу України**

Відповідно до статей 147, 150 Конституції України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (Відомості Верховної Ради України від 23 липня 1996 року – 1996 р., № 30, ст. 141), статей 7, 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 35, ст. 376) звертаємося до Конституційного Суду України із клопотанням про визнання такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними) книги третьої (статей 133 -191 розділів XXIII – XXXI), підпункту 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48).

Згідно з книгою третьою «Вибори народних депутатів України» (статтями 133 – 191 розділів XXIII – XXXI) Виборчого кодексу України:

**«КНИГА ТРЕТЯ. ВИБОРИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ
Розділ XXIII. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ВИБОРІВ НАРОДНИХ
ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ**

Стаття 133. Основні засади виборів народних депутатів України

1. Вибори народних депутатів України (далі - депутати) здійснюються на засадах пропорційної системи за єдиними списками кандидатів у депутати у загальнодержавному виборчому окрузі, з яких формуються регіональні виборчі списки кандидатів у депутати (далі - загальнодержавний виборчий список, регіональні виборчі списки) від партій.

2. Право на участь у розподілі депутатських мандатів набувають партії, на підтримку регіональних виборчих списків кандидатів у депутати від яких у межах загальнодержавного округу подано п'ять і більше відсотків загальної кількості голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від усіх партій у межах загальнодержавного округу.

Стаття 134. Право бути кандидатом у народні депутати України

1. Депутатом може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом п'яти останніх перед днем виборів років.

2. Проживання в Україні за цим Кодексом означає:

- 1) проживання на території в межах державного кордону України;
- 2) перебування на судні, що перебуває у плаванні під Державним Прапором України;
- 3) перебування громадян України у встановленому законодавством порядку у відрядженні за межами України в закордонних дипломатичних установах України, міжнародних організаціях та їх органах;
- 4) перебування на полярній станції України;
- 5) перебування у складі формування Збройних Сил України, дислокованого за межами України.

3. Такими, що проживають в Україні, вважаються також особи, які проживають разом з особами, зазначеними у пункті 3 частини другої цієї статті, як члени їхніх сімей.

4. Особа вважається такою, що проживає в Україні, відповідно до частини першої цієї статті, якщо її разовий виїзд за кордон у приватних справах не перевищував 90 днів, а строк перебування за межами України кожного річного періоду протягом останніх п'яти років перед днем голосування на відповідних виборах не перевищував 183 дні. Не є порушенням вимоги про проживання в Україні виїзд особи за кордон у службове відрядження, на навчання, у відпустку, на лікування за рекомендацією відповідного медичного закладу.

5. Не може бути висунутий кандидатом та обраний депутатом громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Стаття 135. Види виборів народних депутатів України та порядок їх призначення

1. Вибори депутатів можуть бути черговими та позачерговими.

2. Чергові вибори депутатів проводяться у зв'язку із закінченням конституційного строку повноважень Верховної Ради України і не потребують окремого рішення про їх призначення.

3. Позачергові вибори депутатів призначаються Президентом України з підстав і в порядку, встановлених Конституцією України.

Стаття 136. Строки проведення виборів народних депутатів України

1. Чергові вибори до Верховної Ради України відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України.

2. Виборчий процес чергових виборів депутатів розпочинається за шістьдесят днів до дня голосування. Центральна виборча комісія оголошує про початок виборчого процесу не пізніше як за шістьдесят один день до дня голосування.

3. Позачергові вибори депутатів відбуваються в останню неділю шістьдесятиденного строку з дня опублікування Указу Президента України про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України, виданого відповідно до Конституції України.

4. Виборчий процес позачергових виборів депутатів починається з дня, наступного після дня опублікування Указу Президента України, зазначеного у частині третій цієї статті.

Стаття 137. Виборчий процес виборів народних депутатів України

1. Виборчий процес включає такі етапи:

- 1) висунування та реєстрація кандидатів у депутати;
- 2) утворення окружних та дільничних виборчих комісій;
- 3) проведення передвиборної агітації;
- 4) утворення спеціальних виборчих дільниць, що існують на тимчасовій основі;
- 5) складання списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- 6) голосування;
- 7) підрахунок голосів виборців, встановлення підсумків голосування і результатів виборів депутатів та їх офіційне оприлюднення.

2. Виборчий процес завершується через п'ятнадцять днів після дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів.

3. Повноваження окружних та дільничних виборчих комісій у випадках, передбачених цим Кодексом, можуть частково тривати поза строками виборчого процесу.

Розділ XXIV. ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИБОРІВ ДЕПУТАТІВ

Стаття 138. Територіальна організація виборів народних депутатів України

1. Систему територіальної організації виборів депутатів складають:

- 1) єдиний загальнодержавний багатомандатний округ;
- 2) виборчі регіони;
- 3) територіальні округи;
- 4) виборчі дільниці.

2. Вибори депутатів проводяться у єдиному загальнодержавному багатомандатному окрузі, який включає в себе всю територію України та закордонний округ.

3. Для підготовки, організації і проведення виборів депутатів використовуються територіальні округи, що існують на постійній основі, утворені Центральною виборчою комісією відповідно до цього Кодексу.

4. Для підготовки, організації і проведення голосування та підрахунку голосів виборців на виборах депутатів використовуються звичайні, спеціальні та закордонні виборчі дільниці, утворені на постійній основі, а також спеціальні дільниці, що утворюються на тимчасовій основі відповідно до цього Кодексу (далі - виборчі дільниці).

5. Регіональні списки кандидатів у депутати формуються у таких виборчих регіонах:

- 1) виборчий регіон № 1 (Київський) - місто Київ;
- 2) виборчий регіон № 2 (Вінницький) - Вінницька область;
- 3) виборчий регіон № 3 (Волинський) - Волинська область;
- 4) виборчий регіон № 4 (Дніпровський) - Дніпропетровська область;
- 5) виборчий регіон № 5 (Донецький) - Донецька область;
- 6) виборчий регіон № 6 (Житомирський) - Житомирська область;
- 7) виборчий регіон № 7 (Закарпатський) - Закарпатська область;
- 8) виборчий регіон № 8 (Запорізький) - Запорізька область;
- 9) виборчий регіон № 9 (Івано-Франківський) - Івано-Франківська область;
- 10) виборчий регіон № 10 (Київський обласний) - Київська область;
- 11) виборчий регіон № 11 (Кропивницький) - Кіровоградська область;
- 12) виборчий регіон № 12 (Луганський) - Луганська область;
- 13) виборчий регіон № 13 (Львівський) - Львівська область;
- 14) виборчий регіон № 14 (Миколаївський) - Миколаївська область;
- 15) виборчий регіон № 15 (Одеський) - Одеська область;
- 16) виборчий регіон № 16 (Південний) - Херсонська область, Автономна Республіка Крим, місто Севастополь;
- 17) виборчий регіон № 17 (Полтавський) - Полтавська область;
- 18) виборчий регіон № 18 (Рівненський) - Рівненська область;
- 19) виборчий регіон № 19 (Сумський) - Сумська область;
- 20) виборчий регіон № 20 (Тернопільський) - Тернопільська область;
- 21) виборчий регіон № 21 (Харківський) - Харківська область;
- 22) виборчий регіон № 22 (Хмельницький) - Хмельницька область;

- 23) виборчий регіон № 23 (Черкаський) - Черкаська область;
- 24) виборчий регіон № 24 (Чернівецький) - Чернівецька область;
- 25) виборчий регіон № 25 (Чернігівський) - Чернігівська область.

6. Центральна виборча комісія не пізніше як на другий день після початку виборчого процесу оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті перелік територіальних округів із зазначенням їх номерів, меж та центрів виборчих регіонів.

Розділ XXV. ВИБОРЧІ КОМІСІЇ З ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Стаття 139. Система виборчих комісій

1. Вибори депутатів організовують і проводять:

- 1) Центральна виборча комісія;
- 2) окружні виборчі комісії;
- 3) дільничні виборчі комісії.

Стаття 140. Утворення окружних виборчих комісій

1. Окружна виборча комісія утворюється Центральною виборчою комісією не пізніше як за двадцять вісім днів до дня голосування у складі голови, заступника голови, секретаря та інших членів комісії у кількості не менше дванадцяти і не більше вісімнадцяти осіб.

2. Суб'єктами подання кандидатур до складу окружних виборчих комісій (далі - суб'єкт подання) є:

1) політична партія, депутатська фракція якої зареєстрована в Апараті Верховної Ради України поточного скликання;

2) політичні партії - суб'єкти виборчого процесу, кандидати у депутати від яких зареєстровані у загальнодержавному окрузі.

3. До складу окружної виборчої комісії обов'язково включаються (за наявності відповідного подання) по два представники від суб'єкта подання, зазначеного у пункті 1 частини другої цієї статті. Не більше ніж по одному представнику від суб'єктів подання, зазначених у пункті 2 частини другої цієї статті, включаються до складу окружної виборчої комісії за результатами жеребкування, що проводиться Центральною виборчою комісією у встановленому нею порядку, не пізніше як на третій день після закінчення строку внесення подань, зазначених у частині четвертій цієї статті.

Кандидатури, внесені до складу окружної виборчої комісії, можуть бути відхилені лише з підстав їх невідповідності вимогам, зазначеним у статті 34 цього Кодексу, порушення вимог частин четвертої - шостої цієї статті шляхом прийняття відповідного рішення Центральною виборчою комісією, або в результаті застосування механізму жеребкування, передбаченого цією частиною. Рішення про відхилення кандидатур за результатами жеребкування не приймається.

4. Центральний керівний орган суб'єкта подання не пізніше як за тридцять три дні до дня голосування подає до Центральної виборчої комісії на паперових носіях та в електронному вигляді за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією, список осіб від цього суб'єкта подання для включення їх до складу відповідних окружних виборчих комісій. Подання підписується керівником суб'єкта подання (або особою, яка виконує його повноваження) та скріплюється печаткою відповідного суб'єкта подання.

Подання стосовно кандидатур до складу окружних виборчих комісій може вноситися до Центральної виборчої комісії за допомогою електронних сервісів в порядку, визначеному Центральною виборчою комісією.

5. У поданні кандидатур до складу окружних виборчих комісій зазначаються:

1) прізвище, ім'я (усі власні імена), по батькові (за наявності) особи;

2) число, місяць, рік народження;

3) громадянство особи;

4) місце проживання, адреса житла та контактні телефони особи;

5) відомості про володіння державною мовою;

6) освіта;

7) місце роботи та займана посада особи;

8) наявність досвіду роботи у виборчих комісіях;

9) відомості про відсутність у особи судимості за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, кримінального правопорушення проти виборчих прав громадян чи корупційного кримінального правопорушення, яка не погашена або не знята у встановленому законом порядку.

6. До подання додаються копії паспорта громадянина України (копії першої та другої сторінок паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки або копії лицьового та зворотного боків паспорта громадянина України у вигляді картки), копії першої та другої сторінок тимчасового посвідчення громадянина України (для осіб, недавно прийнятих до громадянства України) кожної запропонованої особи.

Заяви осіб, запропонованих до складу окружної виборчої комісії, про згоду на участь у роботі виборчої комісії від відповідного суб'єкта подання, згоду виконувати посадові обов'язки голови, заступника голови або секретаря виборчої комісії та про ненадання згоди на участь у роботі виборчої комісії іншим суб'єктам подання на відповідних виборах, надаються відповідним політичним партіям - суб'єктам подання до моменту внесення до Центральної виборчої комісії подання стосовно кандидатур до складу окружних виборчих комісій.

У разі виявлення Центральною виборчою комісією одночасного внесення однієї кандидатури до складу окружної виборчої комісії від різних суб'єктів подання Комісія звертається до відповідних суб'єктів подання, кандидата, запропонованого до складу окружної виборчої комісії, для уточнення інформації та надання заяви про згоду на участь у роботі окружної виборчої комісії від

відповідного суб'єкта подання. У разі непідтвердження згоди особи на участь у роботі окружної виборчої комісії від відповідного суб'єкта подання Центральна виборча комісія відхиляє кандидатуру такої особи.

7. Технічні описки та неточності, допущені у поданні, не є підставою для відхилення внесених кандидатур.

У разі виявлення технічних помилок та неточностей при зазначенні у поданні прізвища, імені та по батькові особи, дати її народження - в постанові про утворення окружної виборчої комісії зазначаються відомості на підставі копій паспортних документів.

8. У разі якщо у встановлений частиною четвертою цієї статті строк не надійшли подання щодо складу окружної виборчої комісії або якщо кількість запропонованих до складу окружної виборчої комісії осіб становить менше дванадцяти, окружна виборча комісія утворюється у строк, визначений частиною першою цієї статті, Центральною виборчою комісією за поданням Голови Центральної виборчої комісії, внесеним з дотриманням вимог, передбачених статтею 34 цього Кодексу, на підставі пропозицій членів Центральної виборчої комісії у кількості дванадцяти осіб з обов'язковим урахуванням поданих кандидатур від відповідних суб'єктів подання, передбачених частиною другою цієї статті.

9. Кожний суб'єкт подання має право на пропорційну частку кожної категорії керівних посад в окружних виборчих комісіях. Частка керівних посад для кожного суб'єкта подання кандидатур до складу окружних виборчих комісій в межах загальнодержавного округу визначається відповідно до кількості кандидатур, включених від цього суб'єкта до складу окружних виборчих комісій, у відношенні до загальної кількості осіб, включених до складу окружних виборчих комісій. Особа, включена до складу окружної виборчої комісії за поданням Голови Центральної виборчої комісії, не може бути призначена на керівну посаду у виборчій комісії, крім випадків, якщо до складу відповідної виборчої комісії не надійшли або надійшли у недостатній кількості подання від суб'єктів подання кандидатур до складу комісії. Розподіл керівних посад між суб'єктами подання в межах часток, визначених відповідно до цієї частини, визначається Центральною виборчою комісією. При цьому дотримується приблизна рівномірність територіального розподілу посад, отриманих представниками кожного суб'єкта подання.

Положення цієї частини щодо права на пропорційну частку кожної категорії керівних посад застосовуються лише при утворенні окружних виборчих комісій. У разі формування окружної виборчої комісії внаслідок дострокового припинення повноважень її попереднього складу положення цієї частини не застосовуються.

У разі дострокового припинення повноважень голови, заступника голови, секретаря окружної виборчої комісії і невнесення суб'єктом подання, від якого було включено відповідну особу до складу окружної виборчої комісії, інших кандидатур на заміну не пізніше ніж на наступний день з дня отримання повідомлення про

виникнення підстав для припинення їх повноважень, але не пізніше останнього дня перед днем голосування, на відповідну посаду голови, заступника голови, секретаря окружної виборчої комісії призначається інший член цієї комісії без дотримання права на пропорційну частку кожної категорії керівних посад відповідного суб'єкта подання.

10. Голова, заступник голови та секретар окружної виборчої комісії мають бути представниками різних політичних партій.

11. Рішення про утворення окружних виборчих комісій та про їх склад, прийняте відповідно до вимог цього Кодексу, оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії не пізніше дня, наступного після його прийняття. Рішення про зміни у складі окружної виборчої комісії оприлюднюється у порядку та строки, встановлені цією частиною, але не пізніше останнього дня перед днем голосування.

Стаття 141. Порядок утворення дільничної виборчої комісії звичайної чи спеціальної виборчої дільниці

1. Дільнична виборча комісія утворюється відповідною окружною виборчою комісією не пізніш як за п'ятнадцять днів до дня голосування у складі голови, заступника голови, секретаря та інших членів комісії.

2. Дільнична виборча комісія утворюється у складі:

- 1) для малих дільниць - 10-14 осіб;
- 2) для середніх дільниць - 12-16 осіб;
- 3) для великих дільниць - 14-18 осіб.

3. На виборчих дільницях, на яких кількість виборців не перевищує двісті осіб, дільнична виборча комісія може утворюватися у складі голови, секретаря та двох - чотирьох членів комісії.

4. Право подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій мають суб'єкти подання, зазначені у частині другій статті 140 цього Кодексу.

5. До складу дільничної виборчої комісії звичайної чи спеціальної виборчої дільниці, крім випадків, передбачених частиною дванадцятою цієї статті, обов'язково включаються (за наявності відповідного подання) по одному представнику суб'єкта подання, зазначеного у пункті 1 частини другої статті 140 цього Кодексу. Не більше ніж по одному представнику від суб'єктів подання, зазначених у пункті 2 частини другої статті 140 цього Кодексу, включаються до складу дільничної виборчої комісії за результатами жеребкування, що проводиться окружною виборчою комісією не пізніш як на третій день після закінчення строку внесення подань, зазначених у частині шостій цієї статті, в порядку, визначеному Центральною виборчою комісією. Кандидатури, внесені до складу дільничної виборчої комісії, можуть бути відхилені лише з підстав їх невідповідності вимогам, встановленим статтею 34 цього Кодексу, а також внесення подання з порушенням вимог частин шостої та сьомої цієї статті шляхом прийняття відповідного рішення окружною виборчою комісією або в результаті застосування

механізму жеребкування, передбаченого цією частиною. Рішення про відхилення кандидатур за результатами жеребкування не приймається.

6. Суб'єкт подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій не пізніше як за сімнадцять днів до дня голосування подає до відповідної окружної виборчої комісії на паперових носіях та в електронному вигляді за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією, список осіб від цього суб'єкта подання (не більше однієї кандидатури до однієї виборчої комісії) для включення їх до складу відповідних дільничних виборчих комісій. У поданні зазначаються особи, запропоновані відповідним суб'єктом подання на посади голови, заступника голови та секретаря виборчої комісії. Подання від партії підписується керівником суб'єкта подання (або особою, яка виконує його повноваження) та скріплюється печаткою партії.

Від імені партії подання вносить уповноважена особа на підставі довіреності від партії або уповноважена особа партії в загальнодержавному чи територіальному виборчому окрузі.

Подання стосовно кандидатур до складу дільничних виборчих комісій може вноситися за допомогою електронних сервісів в порядку, визначеному Центральною виборчою комісією.

7. У поданні кандидатур до складу дільничних виборчих комісій зазначаються відомості, передбачені частиною п'ятою статті 140 цього Кодексу.

До подання додаються копії паспорта громадянина України (копії першої та другої сторінок паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки або копії лицьового та зворотного боків паспорта громадянина України у вигляді картки), копії першої та другої сторінок тимчасового посвідчення громадянина України (для осіб, недавно прийнятих до громадянства України) кожної запропонованої особи.

Заяви осіб, запропонованих до складу дільничної виборчої комісії, про згоду на участь у роботі виборчої комісії від відповідного суб'єкта подання, згоду виконувати посадові обов'язки голови, заступника голови або секретаря виборчої комісії та про ненадання згоди на участь у роботі виборчої комісії іншим суб'єктам подання на відповідних виборах, надаються відповідним політичним партіям - суб'єктам подання, до моменту внесення до окружної виборчої комісії подання стосовно кандидатур до складу дільничних виборчих комісій.

У разі виявлення окружною виборчою комісією одночасного внесення однієї кандидатури до складу дільничної виборчої комісії від різних суб'єктів подання, окружна виборча комісія звертається до відповідних суб'єктів подання, кандидата, запропонованого до складу дільничної виборчої комісії, для уточнення інформації та надання заяви про згоду на участь у роботі дільничної виборчої комісії від відповідного суб'єкта подання. У разі непідтвердження згоди особи на участь у роботі дільничної виборчої комісії від відповідного суб'єкта подання окружна виборча комісія відхиляє кандидатуру такої особи.

8. У разі якщо у встановлений частиною шостою цієї статті строк не надійшли подання щодо складу дільничної виборчої комісії або якщо кількість запропонованих до складу дільничної виборчої комісії осіб становить менше ніж мінімальна кількість, встановлена частинами другою і третьою цієї статті, окружна виборча комісія зобов'язана у строк, визначений частиною першою цієї статті, утворити дільничну виборчу комісію за поданням голови окружної виборчої комісії у складі, не більшому ніж середня кількість осіб від кількостей, встановлених частинами другою або третьою цієї статті, з обов'язковим урахуванням поданих кандидатур від суб'єктів подання, передбачених частиною четвертою цієї статті. Пропозиції стосовно таких кандидатур голові окружної виборчої комісії можуть подавати члени окружної виборчої комісії.

У разі необхідності, для забезпечення дільничними виборчими комісіями належної підготовки та проведення виборів, у тому числі в день голосування, окружна виборча комісія у будь-який час до дня голосування може збільшити склад дільничної виборчої комісії до її максимальної кількості, встановленої частинами другою та третьою цієї статті, за поданням голови відповідної окружної виборчої комісії на підставі пропозицій членів цієї комісії.

9. Технічні описки та неточності, допущені у поданні, не є підставою для відхилення внесених кандидатур.

У разі виявлення технічних помилок та неточностей при зазначенні у поданні прізвища, імені та по батькові особи, дати її народження - в постанові про утворення дільничної виборчої комісії зазначаються відомості на підставі копій паспортних документів.

10. Кожний суб'єкт подання має право на пропорційну частку кожної категорії керівних посад у дільничних виборчих комісіях окремо малих, середніх, великих виборчих дільниць у межах територіального округу, яка залежить від кількості кандидатур від відповідного суб'єкта подання, включених до складу дільничних виборчих комісій. Частка керівних посад для кожного суб'єкта подання у кожній категорії виборчих дільниць у межах територіального округу визначається відповідно до кількості кандидатур, включених від цього суб'єкта подання до складу виборчих комісій кожної категорії виборчих дільниць, у відношенні до загальної кількості осіб, включених до складу виборчих комісій відповідної категорії виборчих дільниць. Особа, включена до складу дільничної виборчої комісії за поданням голови окружної виборчої комісії, не може бути призначена на керівну посаду у виборчій комісії, крім випадків, якщо до складу відповідної виборчої комісії не надійшли або надійшли у недостатній кількості подання від суб'єктів подання кандидатур до складу комісії. Розподіл керівних посад між суб'єктами подання в межах часток, визначених відповідно до цієї частини, визначається окружною виборчою комісією у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

Положення цієї частини щодо права на пропорційну частку кожної категорії керівних посад застосовуються лише при утворенні дільничних виборчих комісій. У разі формування дільничної виборчої комісії внаслідок дострокового припинення повноважень її попереднього складу положення цієї частини не застосовуються.

У разі дострокового припинення повноважень голови, заступника голови, секретаря дільничної виборчої комісії і невнесення суб'єктом подання, від якого було включено відповідну особу до складу дільничної виборчої комісії, інших кандидатур на заміну не пізніше ніж на наступний день з дня отримання повідомлення про виникнення підстав для припинення їх повноважень, але не пізніше останнього дня перед днем голосування, на відповідну посаду голови, заступника голови, секретаря дільничної виборчої комісії призначається інший член цієї комісії без дотримання права на пропорційну частку кожної категорії керівних посад відповідного суб'єкта подання.

11. Голова, заступник голови та секретар дільничної виборчої комісії мають бути представниками різних політичних партій, крім випадку, передбаченого частиною десятою цієї статті.

12. Дільнична виборча комісія спеціальної виборчої дільниці, утвореної на судні, яке в день голосування перебуває у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України, утворюється окружною виборчою комісією за місцем приписки судна, полярної станції України за поданням відповідно капітана судна, керівника полярної станції України, яке може надсилатися технічними засобами зв'язку у строк, передбачений частиною шостою цієї статті.

13. У разі утворення спеціальної виборчої дільниці у винятковому випадку відповідно до частини п'ятої статті 30 цього Кодексу дільнична виборча комісія утворюється Центральною виборчою комісією одночасно з утворенням виборчої дільниці за поданням окружної виборчої комісії або Міністерства оборони України.

14. Про підготовку подання до Центральної виборчої комісії щодо утворення спеціальної виборчої дільниці у винятковому випадку окружна виборча комісія повідомляє всіх суб'єктів подання та пропонує у строки, визначені окружною виборчою комісією, але не пізніш як протягом п'яти днів після надходження повідомлення, внести подання стосовно кандидатур до складу дільничної виборчої комісії у порядку, визначеному цією статтею.

15. Рішення про утворення дільничної виборчої комісії підлягає оприлюдненню не пізніш як на п'ятий день після дня його прийняття у спосіб, визначений відповідною виборчою комісією або Центральною виборчою комісією. Рішення про утворення дільничної виборчої комісії спеціальної виборчої дільниці, утвореної у винятковому випадку, а також рішення про зміни у складі дільничної виборчої комісії оприлюднюються у порядку та строки, встановлені цією частиною, але не пізніше останнього дня перед днем голосування.

Стаття 142. *Порядок утворення дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці*

1. Дільнична виборча комісія закордонної виборчої дільниці утворюється Центральною виборчою комісією не пізніше як за п'ятнадцять днів до дня голосування у складі голови, заступника голови, секретаря та інших членів комісії. Кількісний склад дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці визначається відповідно до частин другої та третьої статті 141 цього Кодексу.

2. До складу дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці можуть входити виборці, які проживають або перебувають у період підготовки та проведення виборів на території відповідної іноземної держави.

3. Право подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій закордонних виборчих дільниць, крім суб'єктів, зазначених у частині другій статті 140 цього Кодексу, має також Міністерство закордонних справ України.

4. Суб'єкт подання кандидатур до складу дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці не пізніше як за сімнадцять днів до дня голосування подає до Центральної виборчої комісії на паперових носіях та в електронному вигляді за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією, список осіб від цього суб'єкта подання (не більше однієї кандидатури до однієї комісії) для включення їх до складу відповідних дільничних виборчих комісій. У цьому поданні зазначаються запропоновані особи на посади голови, заступника голови та секретаря комісії. Подання підписується керівником суб'єкта подання (або особою, яка виконує його повноваження) та скріплюється печаткою відповідного суб'єкта подання.

5. Міністерство закордонних справ України включає до подання працівників закордонних дипломатичних установ України (з дотриманням вимог статті 34 цього Кодексу), військовослужбовців військових частин (формувань), дислокованих за межами України, або інших громадян України, які мають право голосу та проживають або перебувають у період підготовки та проведення виборів на території відповідної іноземної держави.

6. У поданні кандидатур до складу дільничних виборчих комісій зазначаються відомості, передбачені частиною п'ятою статті 140 цього Кодексу. До подання додаються ксерокопії сторінок паспорта громадянина України для виїзду за кордон (дипломатичного, службового паспортів) з відомостями про прізвище, ім'я та по батькові, число, місяць, рік народження таких осіб (такої особи) або ксерокопії паспорта громадянина України (ксерокопії першої та другої сторінок паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки або ксерокопії лицьового та зворотного боків паспорта громадянина України у вигляді картки) у державах, до яких дозволений в'їзд громадян України за паспортом громадянина України.

8. Кандидатури, внесені Міністерством закордонних справ України включаються до складу дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці у випадку недостатньої кількості кандидатур, поданих від суб'єктів подання, зазначених у частині другій статті 140 цього Кодексу.

9. Підставою для відхилення внесених кандидатур можуть бути лише їх невідповідність вимогам, встановленим частинами другою і шостою цієї статті, статтею 34 цього Кодексу, або застосування механізму жеребкування, передбаченого частиною п'ятою статті 141 цього Кодексу.

11. Кожний суб'єкт подання, від якого включені кандидатури до складу дільничних виборчих комісій, має право на пропорційну частку кожної категорії керівних посад у дільничних виборчих комісіях окремо малих, середніх, великих закордонних виборчих дільниць, яка залежить від кількості кандидатур від відповідного суб'єкта подання, включених до складу виборчих комісій. Частка керівних посад для кожного суб'єкта подання у кожній категорії закордонних виборчих дільниць визначається відповідно до кількості кандидатур, включених від цього суб'єкта подання до складу виборчих комісій кожної категорії виборчих дільниць, у відношенні до загальної кількості осіб, включених до складу виборчих комісій відповідної категорії виборчих дільниць. Розподіл керівних посад між суб'єктами подання в межах часток, визначених відповідно до цієї частини, визначається Центральною виборчою комісією.

12. Особа, включена до складу дільничної виборчої комісії за поданням Міністерства закордонних справ України, може бути призначена на керівну посаду у виборчій комісії лише у випадку відсутності кандидатур на таку посаду від інших суб'єктів подання.

13. Рішення про утворення дільничних виборчих комісій закордонних виборчих дільниць, їхній склад, прийняті відповідно до вимог цього Кодексу, оприлюднюються на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії на наступний день після прийняття. Оприлюднення відомостей про місцезнаходження (адресу приміщення) та режим роботи дільничних виборчих комісій, утворених при закордонних дипломатичних установах України, у військових частинах (формуваннях), дислокованих за межами України, здійснюється відповідними закордонними дипломатичними установами України з урахуванням місцевих умов країн перебування.

Стаття 143. Повноваження Центральної виборчої комісії щодо підготовки і проведення виборів народних депутатів України

1. Повноваження Центральної виборчої комісії щодо підготовки та проведення виборів депутатів визначаються цим Кодексом, Законом України "Про Центральну виборчу комісію" та іншими законами України.

2. Крім повноважень, визначених Законом України "Про Центральну виборчу комісію", Центральна виборча комісія:

1) скликає у разі необхідності за власною ініціативою засідання виборчої комісії нижчого рівня;

2) контролює використання виборчими комісіями, регіональними та територіальними представництвами Центральної виборчої комісії коштів

державного бюджету із залученням до проведення перевірок працівників відповідних державних органів;

3) забезпечує виготовлення і розміщення на загальнодержавних каналах теле- і радіомовлення інформаційних програм для виборців з роз'ясненням засад і порядку проведення виборів, їх ролі у житті суспільства і держави, процедури голосування, прав та обов'язків виборців, механізмів контролю за дотриманням законодавства про вибори народних депутатів України;

4) встановлює норми і перелік обладнання, інвентарю для приміщень виборчої комісії та приміщень для голосування, а також види послуг, робіт, що можуть надаватися виборчим комісіям;

5) встановлює форми виборчих документів, затверджує зразки печаток та вивісок виборчих комісій, визначає порядок зберігання та передачі виборчих документів до відповідних державних архівних установ;

6) припиняє рух коштів на рахунках виборчих комісій, регіональних та територіальних представництв Центральної виборчої комісії, відкритих у територіальних органах центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку, виконання бюджетів у строки, встановлені цим Кодексом;

7) реєструє кандидатів у депутати;

8) реєструє представника партії у Центральній виборчій комісії, уповноважених осіб партії, довірених осіб кандидатів в депутати;

9) безпосередньо та через свої регіональні та територіальні представництва здійснює контроль за надходженням і використанням коштів виборчих фондів партій, кандидатів у депутати у порядку, встановленому цим Кодексом;

10) надає дозвіл громадським організаціям мати офіційних спостерігачів під час виборів депутатів, реєструє офіційних спостерігачів від партій, громадських організацій у закордонному окрузі, а також офіційних спостерігачів від громадських організацій у загальнодержавному окрузі;

11) акредитує офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних організацій;

12) затверджує форму, колір і текст виборчого бюлетеня; забезпечує централізоване виготовлення у необхідній кількості та облік виборчих бюлетенів і їх передачу окружним виборчим комісіям;

13) затверджує текст та форму інформаційних плакатів та інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу для кожного виборчого регіону, плакатів, що роз'яснюють порядок голосування та відповідальність за порушення законодавства про вибори депутатів; забезпечує виготовлення інформаційних плакатів партій, інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу;

14) передає представнику Міністерства закордонних справ України виборчі бюлетені, бланки іншої документації, печатки, штампки для передачі їх дільничним виборчим комісіям закордонних виборчих дільниць;

15) розглядає заяви і скарги в порядку, встановленому цим Кодексом та Законом України "Про Центральну виборчу комісію";

16) встановлює підсумки голосування та складає протокол про підсумки голосування в межах закордонного округу;

17) здійснює повноваження відповідної окружної виборчої комісії у разі ненадходження протоколу від окружної виборчої комісії про підсумки голосування у територіальному окрузі у строки, визначені цим Кодексом, а також у разі бездіяльності окружної виборчої комісії;

18) у тримісячний строк з дня офіційного опублікування результатів виборів надсилає до Рахункової палати звіт про використання коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку та проведення виборів депутатів;

19) здійснює інші повноваження, передбачені цим Кодексом та законами України.

Стаття 144. Повноваження окружної виборчої комісії щодо підготовки і проведення виборів народних депутатів України

1. Окружна виборча комісія:

1) забезпечує організацію підготовки та проведення виборів депутатів у територіальному окрузі;

2) здійснює в межах відповідного територіального округу контроль за дотриманням і однаковим застосуванням законодавства про вибори депутатів;

3) утворює спеціальні виборчі дільниці у випадках, визначених цим Кодексом;

4) утворює дільничні виборчі комісії звичайних та спеціальних виборчих дільниць відповідно до цього Кодексу;

5) спрямовує діяльність дільничних виборчих комісій;

6) скликає у разі необхідності за власною ініціативою засідання дільничної виборчої комісії;

7) контролює надання списків виборців для загального ознайомлення;

8) контролює діяльність місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань забезпечення приміщеннями для голосування, транспортом, засобами зв'язку, обладнанням, у межах своєї компетенції розглядає і вирішує інші питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення виборів депутатів у межах територіального округу;

9) забезпечує передачу дільничним виборчим комісіям після їх утворення печаток цих комісій;

10) забезпечує передачу дільничним виборчим комісіям після їх утворення виборчих бюлетенів встановленого зразка, інформаційних плакатів партій, інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу, інформаційних плакатів, що роз'яснюють порядок голосування та відповідальність за порушення законодавства про вибори народних депутатів України, а також виготовлення та постачання бланків іншої документації відповідно до цього Кодексу;

11) забезпечує виготовлення плакатів, що роз'яснюють порядок голосування та відповідальність за порушення законодавства про вибори депутатів, печаток дільничних виборчих комісій, штампів "Вибув" та передає їх дільничним виборчим комісіям, а також забезпечує виготовлення іншої виборчої документації;

12) надає правову, організаційно-методичну, технічну допомогу дільничним виборчим комісіям, організовує навчання членів дільничних виборчих комісій з питань організації виборчого процесу;

13) заслуховує інформацію дільничних виборчих комісій, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань підготовки і проведення виборів;

14) реєструє офіційних спостерігачів від партії, громадської організації;

15) розглядає в межах своїх повноважень звернення, заяви і скарги щодо організації та проведення виборів у межах територіального округу, а також звернення, заяви і скарги на рішення та дії чи бездіяльність дільничних виборчих комісій та/або їх членів і приймає щодо них рішення;

16) встановлює підсумки голосування у межах територіального округу, складає протокол про підсумки голосування та передає його до Центральної виборчої комісії;

17) визнає голосування на виборчій дільниці недійсним у випадках, передбачених цим Кодексом;

18) забезпечує передачу на зберігання до відповідної архівної установи виборчої та іншої документації в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією, за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи;

19) узагальнює інформацію щодо поданих до окружної та дільничних виборчих комісій заяв та скарг, що стосуються процесу виборів депутатів, а також результатів їх розгляду, вивішує цю інформацію на стенді офіційних матеріалів комісії для загального ознайомлення та подає її до Центральної виборчої комісії у встановленому нею порядку для розміщення на її офіційному веб-сайті;

20) здійснює інші повноваження, передбачені цим Кодексом та іншими законами України.

Повноваження окружної виборчої комісії, визначені пунктами 8, 9, 10, 11, 12, 13, 18 цієї частини можуть виконувати територіальні представництва Центральної виборчої комісії у разі їх утворення.

2. Повноваження окружної виборчої комісії починаються з моменту складення присяги не менш як двома третинами її мінімального складу, визначеного частиною першою статті 140 цього Кодексу, на її першому засіданні, яке проводиться не пізніше як на другий день після дня прийняття рішення про її утворення.

3. Повноваження окружної виборчої комісії припиняються через п'ятнадцять днів після дня офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів у порядку, встановленому цим Кодексом.

4. Статус окружної виборчої комісії як юридичної особи припиняється в порядку та строки, визначені статтею 35 цього Кодексу.

Стаття 145. Повноваження дільничної виборчої комісії щодо підготовки і проведення виборів народних депутатів України

1. Дільнична виборча комісія:

1) здійснює контроль за неухильним дотриманням та однаковим застосуванням законодавства про вибори депутатів під час голосування та підрахунку голосів на виборчій дільниці;

2) отримує список виборців від органу ведення Державного реєстру виборців або Міністерства закордонних справ України, складає список виборців у випадках, передбачених цим Кодексом, надає його для загального ознайомлення, а також вносить до нього зміни у випадках, передбачених цим Кодексом;

3) забезпечує можливість ознайомлення виборців з відповідними регіональними виборчими списками, з передвиборними програмами партій - суб'єктів виборчого процесу, відомостями про кандидатів у депутати, включених до зазначених списків, що містяться в інформаційних плакатах та інформаційних буклетах партій - суб'єктів виборчого процесу, а також із рішеннями, прийнятими Центральною виборчою комісією, відповідною окружною виборчою комісією, власними рішеннями та повідомленнями;

4) у порядку та строки, встановлені цим Кодексом, вручає або надсилає кожному виборцю іменне запрошення із зазначенням дати проведення голосування, адреси приміщення для голосування, часу початку і закінчення голосування;

5) забезпечує облік отриманих комісією виборчих бюлетенів;

6) забезпечує підготовку приміщення для голосування та виборчих скриньок;

7) організовує на виборчій дільниці голосування;

8) проводить підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, складає протокол про підрахунок голосів на виборчій дільниці та передає його та іншу виборчу документацію відповідній окружній виборчій комісії у порядку, встановленому цим Кодексом;

9) визнає недійсним голосування на виборчій дільниці за наявності обставин, передбачених цим Кодексом;

10) розглядає звернення з питань підготовки та організації голосування на виборчій дільниці та в межах своїх повноважень приймає щодо них рішення;

11) узагальнює інформацію щодо поданих до дільничної виборчої комісії звернень, що стосуються процесу виборів депутатів, а також результатів їх розгляду, вивіщує цю інформацію на стенді офіційних матеріалів комісії для загального ознайомлення та подає її до окружної виборчої комісії для узагальнення

та передачі до Центральної виборчої комісії для розміщення на її офіційному веб-сайті;

12) здійснює інші повноваження, передбачені цим Кодексом та законами України.

2. Повноваження дільничної виборчої комісії починаються з моменту складення присяги не менш як двома третинами її мінімального складу, визначеного частинами другою та третьою статті 141 цього Кодексу, на засіданні комісії, що проводиться не пізніше як на другий день після дня прийняття рішення про її утворення.

3. Повноваження дільничної виборчої комісії припиняються через п'ять днів після дня офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів.

4. Дільнична виборча комісія припиняє свою діяльність одночасно з припиненням її повноважень.

Стаття 146. Дострокове припинення повноважень складу виборчої комісії або члена виборчої комісії

1. Повноваження усього складу окружної, дільничної виборчої комісії можуть бути достроково припинені виборчою комісією, яка її утворила, за власною ініціативою або на підставі рішення суду в разі систематичного порушення чи одноразового грубого порушення комісією Конституції України, цього Кодексу та законів України невиконання рішення виборчої комісії вищого рівня.

2. Дострокове припинення повноважень усього складу виборчої комісії не є ліквідацією цієї комісії.

3. Повноваження члена окружної, дільничної виборчої комісії припиняються одночасно з припиненням повноважень відповідної виборчої комісії.

Повноваження члена окружної, дільничної виборчої комісії припиняються достроково виборчою комісією, яка її утворила, у зв'язку з:

1) особистою заявою про складення повноважень члена комісії. Така заява подається суб'єкту внесення кандидатури відповідного члена комісії для передачі відповідній виборчій комісії або для внесення подання про заміну члена виборчої комісії;

2) внесенням подання про заміну члена виборчої комісії суб'єктом, за поданням якого кандидатуру такого члена було включено до складу виборчої комісії;

3) припиненням його громадянства України;

4) вибуттям на період включно до дня голосування за межі України або держави, на території якої утворена закордонна виборча дільниця, що зумовлює неможливість виконання обов'язків члена виборчої комісії;

5) реєстрацією його кандидатом у депутати або кандидатом у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, кандидатом у депутати місцевої ради або кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови, старости

села, селища, якщо виборчий процес таких виборів проводиться одночасно з виборчим процесом виборів депутатів;

б) реєстрацією його представником партії у Центральній виборчій комісії, офіційним спостерігачем, уповноваженою особою партії, довіреною особою кандидата у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, кандидата у депутати місцевої ради чи кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, представником, уповноваженою особою місцевої організації партії, уповноваженою особою суб'єкта процесу всеукраїнського або місцевого референдуму, представником ініціативної групи в Центральній виборчій комісії, якщо виборчий процес таких виборів чи референдуму проводиться одночасно з виборчим процесом виборів депутатів;

7) входженням його до складу іншої виборчої комісії, що здійснює підготовку та проведення виборів депутатів або депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, якщо виборчий процес таких виборів проводиться одночасно з виборчим процесом виборів депутатів;

8) відмовою від складення присяги члена виборчої комісії;

9) порушенням присяги члена виборчої комісії, що виявилось у систематичному невиконанні покладених на нього обов'язків, засвідченому не менш як двома рішеннями з цього приводу виборчої комісії, до складу якої він входить;

10) систематичним або одноразовим грубим порушенням законодавства України про вибори, встановленим рішенням суду або рішенням виборчої комісії вищого рівня, двома і більше неявками на засідання виборчої комісії без поважних причин або неявкою на засідання виборчої комісії у день голосування;

11) набранням щодо нього законної сили обвинувальним вироком суду за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, кримінального правопорушення проти виборчих прав громадян чи корупційного кримінального правопорушення;

12) виявленням обставин, що позбавляють особу права входити до складу виборчої комісії;

13) визнанням його недієздатним або безвісно відсутнім;

14) його смертю або оголошенням його померлим.

Подання про заміну члена виборчої комісії вноситься за підписом осіб, визначених частиною четвертою статті 140, частиною шостою статті 141, частиною четвертою статті 142 цього Кодексу, скріплюється печаткою суб'єкта подання, на паперових носіях та в електронному вигляді до відповідної виборчої комісії за формою, затвердженною Центральною виборчою комісією. До подання додаються документи, передбачені частиною шостою статті 140, частиною сьомою статті 141, частиною шостою статті 142 цього Кодексу відповідно.

Зазначене подання підлягає розгляду у п'ятиденний строк, але не пізніше останнього дня перед днем голосування.

Подання про заміну члена виборчої комісії може вноситися за допомогою електронних сервісів у порядку, визначеному Центральною виборчою комісією.

4. При виникненні обставин, передбачених пунктами 1-7, 9-14 частини третьої цієї статті, повноваження члена виборчої комісії припиняються з моменту прийняття рішення про дострокове припинення його повноважень виборчою комісією, яка її утворила, а обставин, передбачених пунктом 8 частини третьої цієї статті, - з моменту відмови особи поставити свій підпис під текстом присяги на засіданні виборчої комісії або у разі неприбуття такої особи на перші два засідання виборчої комісії після її включення до складу цієї комісії, про які вона була повідомлена.

Про дострокове припинення повноважень у зв'язку з відмовою від складення присяги члена комісії невідкладно повідомляється Центральна виборча комісія або відповідна окружна виборча комісія для прийняття рішення про зміни у складі відповідної виборчої комісії.

Особа, яка подала заяву про складення повноважень, продовжує виконувати обов'язки голови, заступника голови, секретаря, члена виборчої комісії до моменту прийняття рішення про дострокове припинення її повноважень виборчою комісією, яка утворила відповідну комісію.

5. Виборча комісія, яка достроково припинила повноваження усього складу виборчої комісії, не пізніше наступного дня повідомляє про це суб'єктів, за поданням яких до складу комісії було включено осіб, повноваження яких достроково припинено.

Такі суб'єкти вправі не пізніше ніж на наступний день з дня отримання такого повідомлення внести подання з новими кандидатурами до складу відповідної виборчої комісії.

Якщо у строк, встановлений цією частиною, не надійшли подання щодо кандидатур до складу виборчої комісії та/або якщо кількість запропонованих до складу виборчої комісії осіб не дає змоги сформувати її склад у мінімальній кількості, встановленій частиною першою статті 140 або частинами другою, третьою статті 141 цього Кодексу, склад комісії формується відповідною виборчою комісією за поданням її голови за пропозиціями членів цієї комісії з тим, щоб кількісний склад такої виборчої комісії відповідав її мінімальній кількості (був не меншим), з обов'язковим урахуванням кандидатур, поданих суб'єктами подання до її складу, крім тих, що підлягають відхиленню з підстав, встановлених цим Кодексом.

У разі дострокового припинення повноважень члена виборчої комісії з підстав, передбачених пунктами 8, 10 частини третьої цієї статті, або у зв'язку з достроковим припиненням повноважень усього складу виборчої комісії його кандидатура не може бути повторно включена до складу виборчої комісії та підлягає відхиленню.

Рішення про дострокове припинення повноважень у зв'язку із заміною члена виборчої комісії приймається одночасно з рішенням про включення до складу відповідної виборчої комісії іншого представника від того самого суб'єкта подання із одночасним призначенням цієї особи на відповідну посаду в комісії, яку займав член комісії, повноваження якого достроково припинені.

У разі дострокового припинення повноважень усього складу виборчої комісії, окремого члена виборчої комісії відповідна виборча комісія не пізніш як на третій день з дня припинення повноважень комісії (її окремого члена), але не пізніше останнього дня перед днем голосування затверджує новий склад виборчої комісії або приймає рішення про включення до складу відповідної виборчої комісії іншого члена (у разі надходження відповідного подання у порядку, встановленому цією частиною) у порядку, встановленому цим Кодексом.

У разі дострокового припинення повноважень члена дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці, за відсутності подання суб'єктів подання, зазначених у частині другій статті 140 цього Кодексу, інша особа за поданням Міністерства закордонних справ України включається до складу виборчої комісії лише у випадку, якщо кількість членів дільничної виборчої комісії стала меншою за мінімальну кількість.

6. У разі дострокового припинення повноважень члена виборчої комісії в останній день перед днем голосування таке рішення приймається одночасно з рішенням про включення до складу відповідної виборчої комісії іншої особи від того самого суб'єкта подання.

7. У разі якщо голова, заступник голови або секретар виборчої комісії систематично не виконує покладені на нього обов'язки, відповідна виборча комісія може звернутися до виборчої комісії, яка її утворила, з мотивованим поданням про його заміну, якщо за це проголосували не менше двох третин від складу виборчої комісії. Подання вноситься за підписом голови, заступника голови виборчої комісії або головуючого на відповідному засіданні виборчої комісії та засвідчується печаткою цієї комісії. До подання додаються не менш як два рішення виборчої комісії про невиконання головою, заступником голови чи секретарем цієї комісії покладених на нього обов'язків, а також витяг із протоколу засідання виборчої комісії, на якому розглядалося питання про внесення такого подання.

Голова, заступник голови або секретар виборчої комісії можуть особисто подати власноручно написану заяву про складення своїх обов'язків (без припинення членства в комісії) до виборчої комісії, що утворила відповідну виборчу комісію.

Зазначене подання чи заява підлягають обов'язковому розгляду у триденний строк, але не пізніше останнього дня перед днем голосування. Рішення про заміну голови, заступника голови або секретаря виборчої комісії не є підставою для припинення повноважень зазначених осіб як членів відповідної виборчої комісії.

8. У разі надходження подання про заміну члена виборчої комісії, який виконує обов'язки голови, заступника голови, секретаря виборчої комісії, рішення про

включення до складу відповідної виборчої комісії іншого члена від того самого суб'єкта подання приймається з одночасним призначенням цієї особи на відповідну посаду в комісії, яку займав член комісії, повноваження якого достроково припинені.

У разі прийняття рішення про заміну голови, заступника голови, секретаря виборчої комісії без припинення повноважень зазначених осіб як членів виборчої комісії на відповідну посаду призначається інша особа зі складу цієї виборчої комісії. При цьому повинні бути додержані вимоги цього Кодексу щодо призначення голови, заступника голови та секретаря виборчої комісії від різних політичних партій.

9. У разі наявності підстав для дострокового припинення повноважень усього складу виборчої комісії, окремого члена виборчої комісії, які мають ознаки вчинення членами (окремим членом) цієї комісії кримінального або адміністративного правопорушення, відповідна виборча комісія одночасно з прийняттям такого рішення повідомляє про це правоохоронні органи для перевірки і реагування відповідно до закону.

Розділ XXVI. ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Стаття 147. Фінансування виборів народних депутатів України

1. Витрати на підготовку і проведення виборів депутатів здійснюються виключно за рахунок коштів державного бюджету, виділених на підготовку та проведення виборів депутатів, коштів виборчих фондів партій - суб'єктів виборчого процесу та коштів власних виборчих фондів кандидатів у депутати, включених до виборчих списків партій - суб'єктів виборчого процесу (далі - партія, кандидат у депутати).

2. Партія для фінансування своєї виборчої кампанії, в тому числі для фінансування передвиборної агітації, зобов'язана утворити власний виборчий фонд, що формується в порядку, встановленому цим Кодексом.

Кандидат у депутати для фінансування своєї виборчої кампанії, в тому числі фінансування передвиборної агітації, може утворити власний виборчий фонд, що формується в порядку, встановленому цим Кодексом.

3. Фінансування виборчої кампанії партій, кандидатів у депутати з джерел, не передбачених частиною другою цієї статті, незалежно від наявності погодження з партіями чи кандидатами у депутати, забороняється.

Стаття 148. Фінансове забезпечення підготовки і проведення виборів народних депутатів України за рахунок коштів державного бюджету

1. Фінансове забезпечення підготовки і проведення виборів депутатів за рахунок коштів державного бюджету здійснюється Центральною виборчою комісією, яка є головним розпорядником цих коштів.

2. Обсяг бюджетних коштів для підготовки і проведення виборів депутатів за поданням Центральної виборчої комісії передбачається окремим рядком у законі про Державний бюджет України на відповідний рік. Витрати на підготовку і проведення позачергових виборів депутатів можуть здійснюватися з резервного фонду бюджету в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

3. Видатки на підготовку і проведення виборів депутатів здійснюються Центральною виборчою комісією та окружними виборчими комісіями (регіональними або територіальними представництвами Центральної виборчої комісії) відповідно до затверджених Центральною виборчою комісією кошторисів у межах бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України. Фінансове забезпечення виборчих комісій закордонних виборчих дільниць здійснюється Центральною виборчою комісією через Міністерство закордонних справ України.

Фінансування виготовлення виборчої документації органами ведення Державного реєстру виборців здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, виділених на підготовку та проведення виборів депутатів, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України за поданням Центральної виборчої комісії.

4. Кошти бюджету на підготовку і проведення виборів депутатів, бюджетні призначення за якими встановлені законом про Державний бюджет України, перераховуються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, Центральної виборчої комісії відповідно до помісячного розпису асигнувань загального фонду Державного бюджету України, сформованого за пропозиціями Центральної виборчої комісії, за бюджетною програмою, за якою здійснюється фінансове забезпечення підготовки та проведення виборів.

5. Центральна виборча комісія затверджує середні норми видатків окружної виборчої комісії (регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії), а також середні норми видатків для потреб дільничних виборчих комісій, які повинні включати, зокрема, видатки на оплату праці членів комісій та осіб, які залучаються до роботи у виборчій комісії, видатки, пов'язані із забезпеченням здійснення повноважень виборчих комісій (оплата транспортних послуг, послуг зв'язку, відшкодування за спожиті комунальні послуги тощо).

6. Окружна виборча комісія (регіональне або територіальне представництво Центральної виборчої комісії) у десятиденний строк з дня її (його) утворення на основі середніх норм видатків, затверджених відповідно до частини п'ятої цієї статті, складає єдиний кошторис видатків для підготовки і проведення виборів із включенням до нього видатків окружної виборчої комісії (регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії) та видатків для потреб дільничних виборчих комісій. Єдиний кошторис видатків окружної

виборчої комісії (регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії) затверджується Центральною виборчою комісією.

7. Фінансування виборчих комісій здійснюється в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією спільно із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

8. Окружна виборча комісія (регіональне або територіальне представництво Центральної виборчої комісії) не пізніше як у семиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів подає до Центральної виборчої комісії випуску з реєстраційного рахунка та припиняє рух коштів на цьому рахунку. У десятиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів Центральна виборча комісія відкликає залишок невикористаних асигнувань, виділених із загального фонду Державного бюджету України на підготовку і проведення виборів депутатів, шляхом надання коригуючого розподілу відкритих асигнувань центральному органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

9. Окружна виборча комісія (регіональне або територіальне представництво Центральної виборчої комісії) у п'ятнадцятиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів складає та подає до Центральної виборчої комісії фінансовий звіт про надходження та використання коштів державного бюджету на підготовку і проведення виборів депутатів у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією, за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією спільно із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

10. Контроль за правильним та цільовим використанням коштів державного бюджету, що виділяються на підготовку та проведення виборів депутатів, здійснюється Центральною виборчою комісією, регіональними представництвами Центральної виборчої комісії, органами державного фінансового контролю та Державною казначейською службою України у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією за погодженням із центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, та Державною казначейською службою України.

Стаття 149. Оплата праці членів виборчої комісії та осіб, які залучаються до роботи у комісії

1. За рішенням виборчої комісії, яке затверджується виборчою комісією вищого рівня, голова, заступник голови, секретар або інші члени окружної чи дільничної виборчої комісії (загальною кількістю не більше трьох осіб) протягом усього періоду повноважень виборчої комісії або частини цього періоду можуть виконувати свої повноваження у виборчій комісії на платній основі на підставі

цивільно-правового договору між ними і виборчою комісією (територіальним представництвом Центральної виборчої комісії). Зазначені особи на цей період звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків за основним місцем роботи із збереженням загального та спеціального стажу.

2. Виконання повноважень члена виборчої комісії на платній основі оплачується в розмірі та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України за поданням Центральної виборчої комісії, за рахунок коштів державного бюджету, виділених на підготовку і проведення виборів депутатів.

3. Оплата праці члена виборчої комісії, звільненого від виконання виробничих або службових обов'язків за основним місцем роботи, не може бути нижчою за його середню заробітну плату за основним місцем роботи. Оплата праці члена виборчої комісії, який є пенсіонером або особою, яка тимчасово не працює, не може бути нижчою за розмір мінімальної заробітної плати, встановлений на день нарахування такої плати.

4. Членам виборчих комісій у межах загальної економії фонду оплати праці, передбаченого кошторисом видатків відповідної виборчої комісії на підготовку і проведення виборів депутатів, може бути нарахована і виплачена одноразова грошова винагорода в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

5. Оплата праці членів виборчих комісій (у тому числі пенсіонерів та осіб, які тимчасово не працюють) у день голосування і в дні встановлення підсумків голосування здійснюється в розмірі та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України за поданням Центральної виборчої комісії.

6. Праця осіб, зазначених у частині десятій статті 33 цього Кодексу, оплачується у розмірі та порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України, за рахунок коштів державного бюджету, що виділяються на підготовку і проведення виборів депутатів. Розмір оплати праці таких осіб не може бути нижчим за розмір мінімальної заробітної плати, встановлений на день нарахування такої плати.

7. Праця, пов'язана з організацією підготовки і проведення виборів депутатів, осіб, визнаних в установленому законом порядку безробітними, у складі окружних, дільничних виборчих комісій чи як спеціалістів, експертів або технічних працівників, зазначених у частині десятій статті 33 цього Кодексу, не є підставою для зняття цих осіб з обліку в державній службі зайнятості як таких, що шукають роботу, або для припинення виплати їм допомоги по безробіттю та інших видів соціальної допомоги. Оплата праці членів виборчих комісій чи осіб, зазначених у частині десятій статті 33 цього Кодексу, які є пенсіонерами, не може бути підставою для обмеження розміру отримуваної ними пенсії.

8. Оплата праці членів виборчої комісії, а також осіб, які залучаються до роботи у комісії, у тому числі в день голосування, дні встановлення підсумків голосування та результатів виборів, не може бути підставою для скасування,

обмеження або зменшення будь-яких видів соціальних виплат, пенсій, субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг тощо.

Розділ XXVII. ВИБОРЧІ ФОНДИ ПАРТІЙ, КАНДИДАТІВ У НАРОДНІ ДЕПУТАТИ УКРАЇНИ

Стаття 150. Загальні засади утворення та функціонування виборчого фонду партії, власного виборчого фонду кандидата у депутати. Контроль виборчих фондів

1. Виборчий фонд партії має один накопичувальний рахунок, на який надходять кошти для фінансування виборчої кампанії партії, а також поточні рахунки, з яких здійснюється фінансування витрат на виборчу кампанію. На поточні рахунки кошти надходять виключно з накопичувального рахунку виборчого фонду партії.

Партія зобов'язана відкрити рахунки свого виборчого фонду не пізніше як на десятий день з дня реєстрації Центральною виборчою комісією кандидатів, включених до виборчих списків партії.

Власний виборчий фонд кандидата має один поточний рахунок, на який надходять кошти для фінансування виборчої кампанії кандидата та з якого здійснюється фінансування витрат на виборчу кампанію.

Кандидат має право відкрити поточний рахунок власного виборчого фонду у разі здійснення фінансування своєї виборчої кампанії незалежно від партії, до виборчих списків якої він включений.

Розмір власного виборчого фонду кандидата не може перевищувати чотирьох тисяч розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року.

2. Партія відкриває накопичувальний рахунок виборчого фонду в банку України у місті Києві і не більше одного поточного рахунку в банку в межах виборчого регіону. Один поточний рахунок виборчого фонду партії може обслуговувати декілька виборчих регіонів.

Кандидат відкриває поточний рахунок власного виборчого фонду в банку в межах відповідного виборчого регіону залежно від включення його до регіонального виборчого списку партії.

3. Рахунки виборчих фондів відкриваються в банках у національній валюті.

4. Підставою для відкриття накопичувального рахунку виборчого фонду партії та поточного рахунку власного виборчого фонду кандидата є копія рішення Центральної виборчої комісії про реєстрацію кандидатів, включених до виборчих списків відповідної партії. Підставою для відкриття поточного рахунку виборчого фонду партії є довідка банку про відкриття накопичувального рахунку виборчого фонду.

5. Порядок відкриття і закриття рахунків виборчих фондів встановлюється Національним банком України за погодженням із Центральною виборчою комісією не пізніше як за п'ятдесят три дні до дня виборів.

6. Витрачання коштів з поточних рахунків виборчих фондів здійснюється виключно у безготівковій формі.

7. Послуги банків, пов'язані з відкриттям і закриттям рахунків виборчих фондів та з функціонуванням цих рахунків, надаються безоплатно. Банк за користування коштами, що знаходяться на рахунках виборчих фондів, відсотки не нараховує і не сплачує.

8. Банк не пізніше наступного робочого дня після дня відкриття рахунку виборчого фонду партії повідомляє Центральну виборчу комісію та Національне агентство з питань запобігання корупції про відкриття рахунку та його реквізити.

Банк не пізніше наступного робочого дня після дня відкриття поточного рахунку власного виборчого фонду кандидата повідомляє відповідне регіональне або територіальне представництво Центральної виборчої комісії та Національне агентство з питань запобігання корупції про відкриття рахунку та його реквізити.

9. Інформація про відкриття накопичувального рахунку виборчого фонду партії та його реквізити оприлюднюється Центральною виборчою комісією на її офіційному веб-сайті не пізніше як на п'ятий день після отримання повідомлення банку про відкриття накопичувального рахунку виборчого фонду партії.

Інформація про відкриття поточного рахунку власного виборчого фонду кандидата та його реквізити розміщується відповідним регіональним або територіальним представництвом Центральної виборчої комісії в аналітично-інформаційній системі для відображення на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії не пізніше як на п'ятий день після отримання повідомлення банку про відкриття поточного рахунку власного виборчого фонду кандидата.

Подальша інформація про реквізити накопичувального рахунку виборчого фонду партії та поточного рахунку власного виборчого фонду кандидата публікується у засобах масової інформації за рахунок коштів відповідного виборчого фонду.

10. Витрачання коштів з поточних рахунків виборчих фондів припиняється о 18 годині останньої п'ятниці перед днем виборів.

11. Рахунки виборчих фондів закриваються банками на п'ятнадцятий день після дня оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів.

12. Арешт коштів на рахунках виборчих фондів до дня виборів не дозволяється.

13. Закриття рахунків, зупинення операцій по рахунках виборчих фондів раніше, ніж у строк, встановлений частинами десятою та одинадцятою цієї статті, не допускається.

14. Контроль виборчих фондів партій здійснюють Центральна виборча комісія, Національне агентство з питань запобігання корупції та банки, в яких відкрито рахунки виборчих фондів партій.

Контроль виборчих фондів кандидатів здійснюють відповідне регіональне або територіальне представництво Центральної виборчої комісії, Національне

агентство з питань запобігання корупції та банки, в яких відкрито поточні рахунки власних виборчих фондів кандидатів.

Контроль, передбачений цією частиною, здійснюється відповідно до порядку, встановленого не пізніше як за п'ятдесят три дні до дня виборів Центральною виборчою комісією спільно з Національним банком України за погодженням із Національним агентством з питань запобігання корупції.

15. Банки, в яких відкрито рахунки виборчих фондів партій, надають Центральній виборчій комісії та Національному агентству з питань запобігання корупції щотижнево (щоденно) або за зверненням відомості про розміри та джерела внесків, що надійшли на рахунки виборчих фондів, рух коштів, а також їх залишки на рахунках.

Банки, в яких відкрито поточні рахунки власних виборчих фондів кандидатів, надають відповідним регіональним або територіальним представництвам Центральної виборчої комісії та Національному агентству з питань запобігання корупції щотижнево (щоденно) або за зверненням відомості про розміри та джерела внесків, що надійшли на рахунки виборчих фондів, рух коштів, а також їх залишки на рахунках.

Механізм надання зазначених відомостей передбачається порядком, встановлення якого передбачено частиною чотирнадцятою цієї статті.

Стаття 151. Розпорядники рахунків виборчих фондів

1. Партія призначає з числа своїх уповноважених осіб у загальнодержавному виборчому окрузі, передбачених частиною п'ятою статті 165 цього Кодексу, або кандидатів, включених до загальнодержавного виборчого списку партії, не більше двох розпорядників накопичувального рахунку виборчого фонду, які мають виключне право на розпорядження коштами, що надходять на накопичувальний рахунок. Розпорядники накопичувального рахунку виборчого фонду партії зобов'язані вести облік надходження коштів та їх розподілу між поточними рахунками виборчого фонду партії.

Розмір виборчого фонду партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані в загальнодержавному окрузі, не може перевищувати дев'яносто тисяч розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року.

2. Партія призначає з числа своїх уповноважених осіб у територіальному виборчому окрузі в межах відповідного виборчого регіону, передбачених частиною п'ятою статті 165 цього Кодексу, або кандидатів, включених до відповідного регіонального виборчого списку партії, по одному розпоряднику поточного рахунку виборчого фонду у відповідному виборчому регіоні, який має виключне право на розпорядження коштами з поточного рахунку виборчого фонду.

Розпорядником поточного рахунку власного виборчого фонду кандидата може бути сам кандидат або його довірена особа.

Розпорядники поточних рахунків виборчих фондів забезпечують додержання фінансової дисципліни та цільове використання коштів виборчих фондів, ведуть облік використання коштів з відповідного поточного рахунку виборчого фонду.

3. Банки, в яких відкрито рахунки виборчих фондів, надають розпорядникам відповідних рахунків щотижнево або за зверненням відомості про розміри та джерела внесків, що надійшли на рахунки виборчих фондів, рух коштів, а також їх залишки на рахунках у порядку, встановленому відповідно до частини чотирнадцятої статті 150 цього Кодексу.

Стаття 152. *Порядок формування виборчого фонду партії, власного виборчого фонду кандидата та використання його коштів*

1. Виборчий фонд партії формується за рахунок її власних коштів, коштів кандидатів у депутати, включених до виборчих списків партії, а також добровільних внесків осіб, які відповідно до Закону України "Про політичні партії в Україні" мають право здійснювати внески на підтримку партій.

Виборчий фонд кандидата формується за рахунок власних коштів кандидата, власних коштів партії, до виборчого списку якої він включений, та добровільних внесків осіб, які відповідно до Закону України "Про політичні партії в Україні" мають право здійснювати внески на підтримку партій.

Добровільні внески здійснюються виключно у грошовій формі.

Загальний обсяг власних коштів кандидата у депутати не може перевищувати максимальний розмір внеску фізичної особи на підтримку партії протягом року, встановленого Законом України "Про політичні партії в Україні".

Власні кошти партії, яка висунула список кандидатів у народні депутати України, обмежуються лише розміром виборчого фонду.

2. Добровільні внески особи до виборчого фонду обмежуються розміром максимального внеску на підтримку партії протягом року, встановленим Законом України "Про політичні партії в Україні".

Якщо фізична або юридична особа здійснює або може здійснювати вирішальний вплив на діяльність однієї або кількох юридичних осіб (зокрема є кінцевим бенефіціарним власником (контролером) юридичної особи), внески такої фізичної або юридичної особи і підконтрольних їй юридичних осіб вважаються внеском однієї особи і обмежуються розміром максимального внеску на підтримку партії протягом року, встановленим Законом України "Про політичні партії в Україні".

Інші обмеження, у тому числі фінансового та банківського законодавства, ніж встановлені цією статтею, до формування виборчих фондів не застосовуються.

3. Забороняється здійснювати добровільні внески до виборчих фондів особам, які відповідно до Закону України "Про політичні партії в Україні" не мають права здійснювати внески на підтримку партій.

4. Внески до виборчого фонду можуть здійснюватися фізичними та юридичними особами виключно у безготівковій формі шляхом перерахування відповідної суми на рахунок виборчого фонду.

Якщо внесок грошовими коштами здійснюється фізичною особою, то обраний нею спосіб здійснення банківської операції повинен забезпечувати можливість ідентифікації цієї фізичної особи (в тому числі якщо такі банківські операції здійснюються фізичними особами з використанням мережі Інтернет).

Документ, сформований за результатами такої банківської операції, повинен містити інформацію про прізвище, ім'я та (за наявності) по батькові, адресу місця проживання громадянина, реєстраційний номер облікової картки платника податків або ідентифікаційний номер згідно з Державним реєстром фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів (щодо осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відмітку в паспорті, - номер та (за наявності) серію паспорта громадянина України, в якому проставлено відмітку про відмову від одержання ідентифікаційного номера, чи номер паспорта із записом про відмову від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків в електронному безконтактному носії), дату народження, розмір (суму) внеску, призначення платежу.

5. Добровільний внесок перераховується банком або переказується відділенням зв'язку на накопичувальний рахунок виборчого фонду партії, поточний рахунок власного виборчого фонду кандидата не пізніше наступного робочого дня після отримання відповідного платіжного документа. Загальний строк безготівкового перерахування внеску на рахунок виборчого фонду не може перевищувати двох банківських днів.

6. Розпорядник накопичувального рахунку виборчого фонду партії, поточного рахунку власного виборчого фонду кандидата має право відмовитися від внеску до виборчого фонду, про що він подає відповідну заяву та платіжний документ до банку, в якому відкрито відповідний рахунок виборчого фонду. Такий внесок повертається особі, яка його здійснила, за рахунок внеску, а в разі неможливості повернення зараховується до державного бюджету.

7. У разі надходження внеску, що перевищує розмір, встановлений частиною другою цієї статті, сума, що перевищує встановлений розмір внеску, на підставі відповідної заяви та платіжного документа, поданих розпорядником відповідного рахунку виборчого фонду, повертається особі банком, в якому відкрито рахунок виборчого фонду, за рахунок цих коштів, а в разі неможливості повернення перераховується до державного бюджету.

8. Розпорядник відповідного рахунку виборчого фонду зобов'язаний відмовитися від внеску особи, яка згідно з цим Кодексом не має права здійснювати такий внесок, протягом трьох робочих днів із дня, коли йому стало про це відомо.

На підставі заяви розпорядника відповідного рахунку виборчого фонду про відмову від внеску з вищезазначеної причини банк, в якому відкрито цей рахунок, перераховує такий внесок до державного бюджету.

9. Кошти виборчого фонду партії, власного виборчого фонду кандидата використовуються партією, кандидатом для фінансування виборчої кампанії, в тому числі на фінансування проведення передвиборної агітації. Банк, в якому відкрито поточний рахунок виборчого фонду партії, не пізніше як на п'ятий день після дня виборів перераховує кошти, не використані партією, на накопичувальний рахунок відповідного виборчого фонду.

10. Кошти виборчого фонду партії, не використані партією, за рішенням керівного органу партії, прийнятим у десятиденний строк з дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів, перераховуються з накопичувального рахунку виборчого фонду партії на поточний банківський рахунок партії у п'ятиденний строк з дня надходження до банку відповідного рішення партії. У разі неприйняття у цей строк партією такого рішення невикористані кошти виборчого фонду партії перераховуються банком до державного бюджету на п'ятнадцятий день з дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів народних депутатів України.

Кошти власного виборчого фонду кандидата, не використані кандидатом, у триденний строк з дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів перераховуються банком відповідному кандидату:

1) у повному обсязі - якщо сума коштів, не використаних кандидатом, не перевищує суму коштів, внесених ним до власного виборчого фонду;

2) у розмірі суми коштів, внесених ним до власного виборчого фонду, - якщо сума коштів, не використаних кандидатом, перевищує суму коштів, внесених ним до власного виборчого фонду.

Кошти, які залишилися після перерахування кандидату, в той самий строк перераховуються банком до державного бюджету.

11. У разі скасування рішення про реєстрацію кандидатів (кандидата) залишки коштів виборчого фонду партії, власного виборчого фонду кандидата після десятого дня з дня прийняття відповідного рішення у безспірному порядку перераховуються до державного бюджету.

12. Внесок, що надійшов до виборчого фонду після дня виборів, повертається банком відповідній особі за рахунок внеску, а в разі неможливості повернення перераховується до державного бюджету.

Стаття 153. Фінансова звітність про надходження та використання коштів виборчого фонду та її аналіз

1. Звітування про надходження та використання коштів виборчого фонду партії, власного виборчого фонду кандидата здійснюють розпорядники відповідних рахунків виборчого фонду.

2. Розпорядники поточних рахунків виборчого фонду партії подають у порядку, встановленому цим Кодексом, відповідні фінансові звіти розпоряднику накопичувального рахунку виборчого фонду партії.

Розпорядник накопичувального рахунку виборчого фонду партії подає відповідні фінансові звіти до партії, Центральної виборчої комісії та Національного агентства з питань запобігання корупції.

Розпорядник поточного рахунку власного виборчого фонду кандидата подає відповідні фінансові звіти до партії, до виборчих списків якої він включений, та відповідного регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії.

3. Розпорядники відповідних рахунків виборчого фонду партії, власного виборчого фонду кандидата подають у порядку та строки, встановлені цим Кодексом, два види фінансових звітів - проміжний та остаточний.

4. Розпорядник поточного рахунку виборчого фонду партії зобов'язаний не пізніше як за вісім днів до дня виборів подати розпоряднику накопичувального рахунку виборчого фонду партії проміжний фінансовий звіт про використання коштів відповідного поточного рахунку виборчого фонду партії за період з дня відкриття поточного рахунку виборчого фонду до дванадцятого дня до дня виборів.

Розпорядник поточного рахунку виборчого фонду партії зобов'язаний не пізніше як на сьомий день після дня виборів подати розпоряднику накопичувального рахунку виборчого фонду партії остаточний фінансовий звіт про використання коштів відповідного поточного рахунку виборчого фонду.

5. Розпорядник накопичувального рахунку виборчого фонду партії зобов'язаний не пізніше як за п'ять днів до дня виборів подати до партії, до виборчих списків якої він включений, Центральної виборчої комісії та Національного агентства з питань запобігання корупції проміжний фінансовий звіт про надходження та використання коштів виборчого фонду партії за період з дня відкриття накопичувального рахунку виборчого фонду до дванадцятого дня до дня виборів (на паперових носіях та в електронному вигляді), який оприлюднюється на офіційних веб-сайтах партії (за наявності), Центральної виборчої комісії та Національного агентства з питань запобігання корупції не пізніше дня, наступного за днем його надходження.

Розпорядник накопичувального рахунку виборчого фонду партії зобов'язаний не пізніше як на п'ятнадцятий день після дня виборів подати до партії, Центральної виборчої комісії та Національного агентства з питань запобігання корупції остаточний фінансовий звіт про надходження та використання коштів виборчого фонду партії (на паперових носіях та в електронному вигляді), який оприлюднюється на офіційних веб-сайтах партії (за наявності), Центральної виборчої комісії та Національного агентства з питань запобігання корупції не пізніше дня, наступного за днем його надходження.

6. Розпорядник поточного рахунку виборчого фонду кандидата зобов'язаний не пізніше як за вісім днів до дня виборів подати до партії, до виборчих списків якої він включений, відповідного регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії проміжний фінансовий звіт про надходження та використання коштів виборчого фонду кандидата за період з дня відкриття поточного рахунку власного виборчого фонду кандидата до дванадцятого дня до дня виборів, який розміщується відповідним регіональним або територіальним представництвом Центральної виборчої комісії в аналітично-інформаційній системі для відображення на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

Регіональне або територіальне представництво Центральної виборчої комісії не пізніше п'ятого дня після отримання проміжного фінансового звіту про надходження та використання коштів виборчого фонду кандидата надсилає його копію (на паперових носіях та в електронному вигляді) Національному агентству з питань запобігання корупції.

Розпорядник поточного рахунку виборчого фонду кандидата зобов'язаний не пізніше як на десятий день після дня виборів подати до партії, до виборчих списків якої він включений, відповідного регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії остаточний фінансовий звіт про надходження та використання коштів виборчого фонду кандидата, який розміщується регіональним або територіальним представництвом Центральної виборчої комісії в аналітично-інформаційній системі для відображення на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

Регіональне або територіальне представництво Центральної виборчої комісії не пізніше п'ятого дня після отримання остаточного фінансового звіту про надходження та використання коштів виборчого фонду кандидата надсилає його копію (на паперових носіях та в електронному вигляді) Національному агентству з питань запобігання корупції.

7. У фінансових звітах, передбачених частинами п'ятою і шостою цієї статті, обов'язковому оприлюдненню підлягають прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання фізичної особи (область, район, населений пункт). Інші відомості про фізичну особу, віднесені до інформації з обмеженим доступом, оприлюдненню не підлягають.

8. Аналіз фінансових звітів, передбачених частиною п'ятою цієї статті, здійснюється Центральною виборчою комісією та Національним агентством з питань запобігання корупції і полягає у встановленні відповідності звітних даних вимогам цього Кодексу, своєчасності подання звітів та відповідності звітних даних інформації, отриманій від банків, у яких відкрито рахунки виборчих фондів.

Центральна виборча комісія та Національне агентство з питань запобігання корупції не пізніше як за два дні до дня виборів оприлюднюють на своїх офіційних веб-сайтах аналіз фінансових звітів, передбачених абзацом першим частини

п'ятої цієї статті, та не пізніш як на тридцятий день після дня виборів - аналіз фінансових звітів, передбачених абзацом другим частини п'ятої цієї статті.

Аналіз фінансових звітів, передбачених частиною шостою цієї статті, здійснюється відповідним регіональним або територіальним представництвом Центральної виборчої комісії та полягає у встановленні відповідності звітних даних вимогам цього Кодексу, своєчасності подання звітів та відповідності звітних даних інформації, отриманій від банків, у яких відкрито рахунки виборчих фондів.

Регіональне або територіальне представництво Центральної виборчої комісії не пізніш як за два дні до дня виборів розміщує в аналітично-інформаційній системі для відображення на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії аналіз фінансових звітів, передбачених абзацом першим частини шостої цієї статті, та не пізніш як на двадцятий день після дня виборів - аналіз фінансових звітів, передбачених абзацом третім частини шостої цієї статті.

9. У разі виявлення в ході аналізу фінансових звітів ознак порушення вимог законодавства Центральна виборча комісія, Національне агентство з питань запобігання корупції та відповідні регіональні або територіальні представництва Центральної виборчої комісії у п'ятиденний строк з дня виявлення відповідних ознак письмово повідомляють про це відповідні органи, уповноважені забезпечити притягнення осіб, які вчинили порушення вимог законодавства, до передбаченої законом відповідальності або забезпечують притягнення відповідних осіб до такої відповідальності в межах своїх повноважень.

10. У фінансових звітах, передбачених частинами четвертою, п'ятою та шостою цієї статті, в обов'язковому порядку відображається інформація про всі надходження на накопичувальний та поточні рахунки виборчого фонду партії, поточний рахунок власного виборчого фонду кандидата, здійснені витрати та залишки коштів на відповідних рахунках, у тому числі інформація про дату надходження кожного внеску до відповідного виборчого фонду, його розмір, особу, яка здійснила внесок на відповідний рахунок виборчого фонду, назву партії, призначення, дату здійснення і суму кожного платежу з відповідного рахунку виборчого фонду, отримувача кожного платежу.

11. Форми фінансових звітів, передбачених частинами четвертою, п'ятою та шостою цієї статті, і порядок проведення їх аналізу встановлюються Центральною виборчою комісією за погодженням із Національним агентством з питань запобігання корупції.

12. За рішенням Центральної виборчої комісії та у встановленому нею порядку фінансова звітність про надходження та використання коштів виборчого фонду, передбачена цією статтею, може подаватися до Центральної виборчої комісії та/або відповідного регіонального, територіального представництва Центральної виборчої комісії за допомогою електронних сервісів. У такому випадку паперова форма вказаного звіту не подається.

Розділ XXVIII. ВИСУВАННЯ І РЕЄСТРАЦІЯ КАНДИДАТІВ У НАРОДНІ ДЕПУТАТИ УКРАЇНИ

Стаття 154. Порядок висування кандидатів у народні депутати України

1. Право висування кандидатів у депутати реалізується виборцями через партії у порядку, передбаченому цим Кодексом.

2. Висування кандидатів у депутати розпочинається з першого дня виборчого процесу і закінчується за сорок п'ять днів до дня голосування.

3. Висування кандидатів у депутати партією, формування та затвердження загальнодержавного виборчого списку та регіональних виборчих списків здійснюються на її з'їзді (зборах, конференції) у порядку, встановленому статутом партії та цією статтею.

На з'їзді (зборах, конференції) партії щодо висування кандидатів у депутати за дорученням Голови Центральної виборчої комісії має право бути присутнім член Центральної виборчої комісії.

4. Повідомлення про час і місце проведення з'їзду (зборів, конференції) партії з метою висування кандидатів у депутати, порядок акредитації на такому з'їзді (зборах, конференції) представників засобів масової інформації, визначений його організаторами, не пізніше як за п'ять днів до дня проведення з'їзду (зборів, конференції) розміщується на офіційному веб-сайті партії та подається до Центральної виборчої комісії. Центральна виборча комісія не пізніше наступного дня з дня отримання такого повідомлення розміщує його на своєму офіційному веб-сайті.

5. Партія може висунути кандидатом у депутати особу, яка є членом цієї партії, або безпартійну особу, яка відповідно до статті 134 цього Кодексу має право бути обраною депутатом.

6. Партія висуває кандидатів із числа осіб, зазначених у частині п'ятій цієї статті, у вигляді загальнодержавного виборчого списку, який формується та затверджується на з'їзді (зборах, конференції) партії.

7. Загальнодержавний виборчий список партії повинен складатися не більше ніж із 450 кандидатів у депутати.

8. Із числа кандидатів, включених до загальнодержавного виборчого списку, окрім кандидатів, включених під першими дев'ятьма номерами до загальнодержавного виборчого списку, партія на тому самому з'їзді (зборах, конференції) формує і затверджує регіональні списки кандидатів у депутати у кожному виборчому регіоні, передбаченому статтею 138 цього Кодексу. Регіональний виборчий список партії повинен включати не менше п'яти та не більше вісімнадцяти кандидатів.

9. Кожен кандидат у депутати, включений до загальнодержавного виборчого списку, також має бути включений до одного з регіональних виборчих списків, окрім кандидатів, включених під першими дев'ятьма номерами до загальнодержавного виборчого списку. Кандидат не може бути включений до

загальнодержавного виборчого списку партії більше ніж один раз, а також до двох чи більше різних регіональних виборчих списків.

10. Особа має право надати згоду балотуватися та бути включеною до загальнодержавного та регіонального виборчих списків лише однієї партії.

11. Черговість (порядкові номери) кандидатів у загальнодержавному виборчому списку та у регіональних виборчих списках визначається на з'їзді (зборах, конференції) партії під час висування кандидатів у депутати та формування відповідного списку.

12. Під час формування загальнодержавного та регіональних виборчих списків партія повинна забезпечити присутність у кожній п'ятірці (місцях з першого по п'яте, з шостого по десяте і так далі) кожного виборчого списку чоловіків і жінок (не менше двох кандидатів кожної статі).

У разі формування партією загальнодержавного та регіональних виборчих списків з кількістю кандидатів у депутати, яка не є кратною п'яти, до останніх у списку кандидатів (від 1 до 4) застосовується вимога щодо почергового включення кандидатів різної статі до списку.

13. Рішення з'їзду (зборів, конференції) партії про висування кандидатів у депутати від партії приймається шляхом затвердження загальнодержавного виборчого списку та регіональних виборчих списків кандидатів у депутати, віднесених партією до відповідних виборчих регіонів, передбачених статтею 138 цього Кодексу, які додаються до такого рішення і є його невід'ємною частиною. Рішення з'їзду (зборів, конференції) партії про висування кандидатів у депутати підписується керівником партії і скріплюється печаткою партії.

14. Форми загальнодержавного та регіонального виборчих списків кандидатів у депутати від партії затверджуються Центральною виборчою комісією і не можуть бути змінені під час виборчого процесу.

15. У загальнодержавному виборчому списку щодо кожного кандидата зазначаються:

- 1) порядковий номер кандидата у загальнодержавному виборчому списку;
- 2) прізвище, власне ім'я (усі власні імена), по батькові (за наявності) кандидата;
- 3) число, місяць і рік народження;
- 4) громадянство із зазначенням часу проживання на території України;
- 5) відомості про освіту;
- 6) посада (заняття), місце роботи;
- 7) адреса місця проживання;
- 8) партійність;
- 9) відомості про наявність чи відсутність судимості;
- 10) відомості про наявність чи відсутність представницького мандата;
- 11) номер та назва виборчого регіону, до якого віднесено кандидата;

12) порядковий номер кандидата у відповідному регіональному виборчому списку.

16. У кожному регіональному виборчому списку стосовно кожного кандидата зазначаються порядковий номер кандидата у цьому регіональному виборчому списку, а також відомості, зазначені у пунктах 2-8 частини п'ятнадцятої цієї статті.

Стаття 155. Умови реєстрації кандидатів у народні депутати України

1. Центральна виборча комісія реєструє кандидатів у депутати, включених до загальнодержавного та регіональних виборчих списків партії, за умови отримання нею таких документів:

1) заяви про реєстрацію кандидатів у депутати, підписаної керівником партії та скріпленої печаткою партії;

2) рішення з'їзду (зборів, конференції) партії про висунення кандидатів у депутати від партії, передбаченого частиною тринадцятою статті 154 цього Кодексу, та затверджених загальнодержавного виборчого списку і всіх регіональних виборчих списків кандидатів у депутати, віднесених партією до відповідних виборчих регіонів, передбачених статтею 138 цього Кодексу, які додаються до такого рішення і є його невід'ємною частиною, за формами, встановленими Центральною виборчою комісією, на паперових носіях, які обов'язково повинні містити відомості, зазначені відповідно у частинах п'ятнадцятій і шістнадцятій статті 154 цього Кодексу, підписаних керівником партії і скріплених печаткою партії, та в електронному вигляді;

3) передвиборної програми партії, викладеної державною мовою та обсягом до 7800 друкованих знаків, затвердженої з'їздом (зборами, конференцією) партії на паперових носіях, підписаної керівником партії і скріпленої печаткою партії, та в електронному вигляді;

4) документа про внесення партією грошової застави відповідно до статті 156 цього Кодексу;

5) заяв осіб, включених до виборчих списків партії, про згоду балотуватися кандидатами у депутати від цієї партії (в тому числі у відповідному виборчому регіоні). Така заява повинна також містити згоду на оприлюднення біографічних відомостей та на обробку персональних даних кандидата у депутати, зобов'язання в разі обрання протягом місяця після офіційного оприлюднення результатів виборів передати у порядку, встановленому законом, в управління іншій особі належні йому підприємства та корпоративні права (у разі відсутності таких підприємств чи корпоративних прав - зазначити про їх відсутність), а також зобов'язання в разі обрання припинити діяльність чи скласти представницький мандат, які відповідно до Конституції та законів України несумісні з мандатом народного депутата України (у разі відсутності такої діяльності чи такого мандата - зазначити про їх відсутність);

б) заяву кожного кандидата у депутати про наявність чи відсутність у особи громадянства (підданства) іншої держави або громадянства (підданства) інших держав, крім України;

7) автобіографій кандидатів у депутати на паперовому носії та в електронному вигляді, що обов'язково повинні містити: прізвище, власне ім'я (всі власні імена) та по батькові (за наявності), всі попередні прізвища, власні імена, по батькові та дати їх зміни (якщо особа протягом останніх п'яти років до дня виборів змінювала прізвище та/або власне ім'я (одне з власних імен чи всі власні імена), та/або по батькові), число, місяць, рік і місце народження, громадянство із зазначенням часу проживання на території України, відомості про освіту, посаду (заняття), місце роботи, партійність, адресу місця проживання, наявність чи відсутність представницького мандата, контактний номер телефону, відомості про наявність чи відсутність судимості, дату складання автобіографії та підпис кандидата у депутати (складається у друкованому вигляді);

8) заяви кандидатів у депутати про наявність (відсутність) заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання;

9) по одній фотографії кандидата у депутати розміром 4 x 6 сантиметрів на паперових носіях та в електронному вигляді;

10) ксерокопії першої та другої сторінок паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки або ксерокопії лицьового та зворотного боків паспорта громадянина України у вигляді картки кожного кандидата у депутати.

У разі виявлення Центральною виборчою комісією розбіжностей між загальнодержавним та регіональними виборчими списками від партії, наданими на паперовому носії та в електронному вигляді, перевагу має паперовий носій.

2. Центральна виборча комісія видає особі, яка подала документи, зазначені у частині першій цієї статті, довідку про їх прийняття. Довідка має містити перелік прийнятих документів, число, місяць і рік, а також час їх прийняття, посаду і прізвище особи, яка прийняла документи.

Документи для реєстрації кандидатів у депутати можуть подаватися до Центральної виборчої комісії за допомогою електронних сервісів у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

У такому разі вірність копій документів, передбачених частиною першою цієї статті, може засвідчуватися керівником відповідної партії з урахуванням вимог законів України "Про електронні документи та електронний документообіг" та "Про електронні довірчі послуги".

3. Центральна виборча комісія не розглядає документи, зазначені у частині першій цієї статті, якщо вони подані з порушенням строків, передбачених частиною другою статті 158 цього Кодексу.

У разі порушення строків, передбачених частиною другою статті 158 цього Кодексу, а також у разі подачі документів засобами поштового зв'язку (в тому числі електронної пошти в іншому порядку, ніж встановлений Центральною виборчою комісією), а також в іншому порядку без урахування вимог цього Кодексу документи щодо реєстрації кандидатів у депутати Центральною виборчою комісією не розглядаються та повертаються листом члена Центральної виборчої комісії за дорученням Голови Центральної виборчої комісії.

4. Відповідальність за достовірність та точність відомостей у документах, зазначених у пунктах 5-8 частини першої цієї статті, поданих до Центральної виборчої комісії для реєстрації кандидатів у депутати, несуть особи, висунуті кандидатами у депутати.

Стаття 156. Грошова застава

1. Партія, яка висунула виборчий список кандидатів у депутати, після початку виборчого процесу та до подання документів до Центральної виборчої комісії для реєстрації кандидатів у депутати одним платежем вносить у безготівковій формі на спеціальний рахунок Центральної виборчої комісії грошову заставу в розмірі однієї тисячі мінімальних заробітних плат, визначених у місячному розмірі (станом на день початку виборчого процесу).

Реквізити рахунка для внесення грошової застави та її розмір не пізніше як у перший день виборчого процесу розміщуються Центральною виборчою комісією на її офіційному веб-сайті.

2. У разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про відмову в реєстрації всіх кандидатів у депутати, висунутих партією, внесена грошова застава у п'ятиденний строк після прийняття відповідного рішення перераховується на рахунок партії, з якого вносилася грошова застава.

У разі надходження на спеціальний рахунок Центральної виборчої комісії для внесення грошової застави коштів у меншому розмірі, ніж визначено частиною першою цієї статті, та/або коштів, які внесені із порушенням вимог, встановлених частиною першою цієї статті, такі кошти поверненню не підлягають та перераховуються до державного бюджету протягом п'яти днів після закінчення строку реєстрації кандидатів у депутати.

3. Грошова застава, внесена партією, яка висунула кандидатів у депутати, повертається у разі, якщо за підсумками виборів партія отримала право на участь у розподілі депутатських мандатів, у восьмиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів на рахунок партії.

4. В інших випадках грошова застава у восьмиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів перераховується до державного бюджету.

Стаття 157. Декларування майнового стану, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру кандидатом у народні депутати України

1. Кандидат у депутати, зареєстрований у порядку, встановленому цим Кодексом, не пізніше ніж на п'ятий день з моменту реєстрації подає декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відповідно до Закону України "Про запобігання корупції".

Стаття 158. Порядок реєстрації кандидатів у народні депутати України

1. Кандидати у депутати, включені партією до загальнодержавного або загальнодержавного та регіонального виборчих списків, реєструються Центральною виборчою комісією, за умови подання документів, передбачених статтею 155 цього Кодексу.

2. Подання документів до Центральної виборчої комісії для реєстрації кандидатів у депутати закінчується за сорок днів до дня голосування.

3. Особа, включена партією до загальнодержавного або загальнодержавного та регіонального виборчих списків, яка на день подання заяви партії про реєстрацію кандидатів у депутати до Центральної виборчої комісії не подала заяви про згоду балотуватися кандидатом у депутати від цієї партії, вважається виключеною із загальнодержавного або загальнодержавного та регіонального виборчих списків партії з дня подання заяви партії. Заява такої особи про згоду балотуватися, подана після подання партією зазначеної заяви про реєстрацію кандидатів у депутати, не приймається.

4. Особа, включена партією до загальнодержавного або загальнодержавного та регіонального виборчих списків, має право до дня реєстрації її кандидатом відкликати свою заяву про згоду балотуватися кандидатом у депутати від цієї партії. Заява про відкликання заяви про згоду балотуватися кандидатом у депутати від відповідної партії особисто подається відповідною особою до Центральної виборчої комісії. З моменту отримання Центральною виборчою комісією заяви про відкликання заяви про згоду балотуватися кандидатом у депутати від партії така особа вважається виключеною із загальнодержавного або загальнодержавного та регіонального виборчих списків цієї партії. Про отримання такої заяви Центральна виборча комісія письмово повідомляє партію не пізніше наступного дня після отримання заяви. Повторна заява особи про її згоду балотуватися від цієї партії не приймається.

5. У разі виявлення включення особи до виборчих списків декількох партій уповноважений член Центральної виборчої комісії не пізніше наступного дня звертається до зазначеної особи з вимогою особисто подати до Центральної виборчої комісії заяву про підтвердження згоди балотуватися кандидатом у депутати лише від однієї партії, засвідчену в порядку, встановленому Законом України "Про нотаріат".

У разі подання особою заяви про підтвердження згоди балотуватися кандидатом у депутати від відповідної партії така особа виключається із загальнодержавних та відповідних регіональних виборчих списків решти партій.

У разі неподання особою такої заяви протягом двох днів з дня отримання відповідного звернення така особа рішенням Центральної виборчої комісії виключається з виборчих списків усіх партій, до яких вона була включена.

6. Центральна виборча комісія за результатами перевірки щодо наявності чи відсутності підстав для прийняття рішення про реєстрацію або відмову в реєстрації кандидата у депутати не пізніше як на п'ятий день з дня прийняття заяви партії про реєстрацію кандидатів у депутати та доданих до неї документів приймає рішення про реєстрацію кандидатів у депутати або про відмову в їх реєстрації. Реєстрація кандидатів у депутати закінчується за тридцять п'ять днів до дня голосування.

7. Перелік та черговість кандидатів у депутати у загальнодержавному виборчому списку, а також перелік кандидатів у кожному регіональному виборчому списку, визначені партією, не можуть бути змінені після подання документів для їх реєстрації Центральною виборчою комісією. Черговість кандидатів у депутати у регіональному виборчому списку може бути змінена лише за підсумками голосування виборців за умов та у порядку, встановленому частинами першою і другою статті 185 цього Кодексу.

8. У разі реєстрації кандидатів у депутати представнику партії у Центральній виборчій комісії разом з копією рішення про реєстрацію кандидатів у депутати у триденний строк з дня його прийняття видаються посвідчення кандидатів у депутати за формою, встановленою Центральною виборчою комісією. Рішення Центральної виборчої комісії про реєстрацію кандидатів у такий самий строк оприлюднюється на її офіційному веб-сайті.

Стаття 159. Відмова в реєстрації кандидата (кандидатів) у народні депутати України

1. Центральна виборча комісія відмовляє в реєстрації всіх кандидатів у депутати, висуnutих партією, у разі:

1) порушення вимог частин першої - третьої, сьомої - дев'ятої, одинадцятої - тринадцятої статті 154 цього Кодексу;

2) відсутності хоча б одного з документів, зазначених у пунктах 1-4 частини першої статті 155 цього Кодексу;

3) встановлення нею наявності у передвиборній програмі партії положень, спрямованих на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення;

4) висування кандидатів у депутати від партії, яка здійснює пропаганду комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, їхньої символіки та щодо якої в установленому Кабінетом Міністрів

України порядку прийнято рішення про невідповідність її діяльності, найменування та/або символіки вимогам Закону України "Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки".

2. Центральна виборча комісія відмовляє в реєстрації окремого кандидата у депутати у разі:

1) відсутності хоча б одного з документів стосовно кандидата у депутати, зазначених у пунктах 5-10 частини першої статті 155 цього Кодексу;

2) отримання від уповноваженого органу інформації, що підтверджує факт припинення громадянства України особою, висунутою кандидатом у депутати;

3) отримання від уповноваженого органу інформації, що підтверджує факт виїзду особи, висунутої кандидатом, за межі України для постійного проживання;

4) отримання від суду належним чином засвідченої копії судового рішення, яким особу, висунуту кандидатом у депутати, визнано недієздатною;

5) набрання щодо особи, висунутої кандидатом у депутати, законної сили обвинувальним вироком суду за вчинення умисного злочину;

6) виявлення інших обставин, які позбавляють особу, висунуту кандидатом у депутати, права бути обраною депутатом, зокрема встановлення порушення вимог частин п'ятої та десятої статті 154 цього Кодексу.

3. Помилки і неточності, виявлені в поданих партією на реєстрацію документах, якщо їх наявність не є перешкодою для розуміння змісту викладених відомостей, не є підставою для відмови в реєстрації кандидатів у депутати.

У разі відсутності в поданих партією на реєстрацію документах інформації, яка обов'язково повинна бути зазначена відповідно до вимог цього Кодексу, про це невідкладно повідомляється відповідний суб'єкт подання документів. Виявлені недоліки у поданих документах можуть бути усунуті шляхом подання не пізніше наступного дня після отримання зазначеного повідомлення уточнених або інших документів для реєстрації кандидата (кандидатів) у депутати. Якщо уточнені або інші документи не надійшли у цей строк, відповідні документи вважаються відсутніми.

4. Рішення про відмову в реєстрації кандидата (кандидатів) у депутати повинно містити вичерпні підстави відмови. Копія такого рішення не пізніше наступного дня після його прийняття видається (направляється) представнику партії.

Стаття 160. Скасування реєстрації кандидата (кандидатів) у народні депутати України

1. Центральна виборча комісія приймає рішення про скасування реєстрації окремого кандидата у депутати, включеного до загальнодержавного або загальнодержавного та регіонального виборчих списків, з виключенням його з відповідних виборчих списків у разі:

1) звернення кандидата у депутати не пізніше як за двадцять шість днів до дня голосування із особисто поданою заявою про відмову балотуватися, засвідченою в порядку, встановленому Законом України "Про нотаріат";

2) звернення партії не пізніше як за двадцять шість днів до дня голосування про скасування рішення щодо реєстрації кандидата у депутати відповідно до рішення, прийнятого у порядку, передбаченому статутом партії, яке додається до такого звернення, підписане керівником та засвідчене печаткою партії;

3) отримання від уповноваженого органу інформації, що підтверджує факт припинення громадянства України особою, висунутою кандидатом у депутати;

4) отримання від уповноваженого органу інформації, що підтверджує факт виїзду кандидата за межі України для постійного проживання;

5) отримання від суду належним чином засвідченої копії судового рішення, яким особу, висунуту кандидатом у депутати, визнано недієздатною;

б) набрання щодо кандидата у депутати законної сили обвинувальним вироком суду за вчинення умисного злочину;

7) включення кандидата у депутати до виборчих списків декількох партій на підставі його заяв про підтвердження згоди балотуватися кандидатом у депутати від відповідних партій;

8) виявлення інших обставин, які позбавляють особу, висунуту кандидатом у депутати, права бути обраною депутатом.

У разі надходження звернень, зазначених у пунктах 1, 2 цієї частини, Центральна виборча комісія приймає рішення про скасування реєстрації кандидата у депутати та виключення його із загальнодержавного та регіонального виборчих списків відповідної партії у дводенний строк з дня надходження звернення, але не пізніше як за двадцять чотири дні до дня голосування.

При цьому черговість (порядкові номери у відповідних виборчих списках) інших кандидатів не змінюється.

У разі надходження звернень, зазначених у пунктах 1, 2 цієї частини, менш як за двадцять шість днів до дня голосування такі звернення Центральною виборчою комісією не розглядаються, рішення щодо них не приймаються.

2. Рішення щодо скасування реєстрації кандидата у депутати з підстав, зазначених у пунктах 3-8 частини першої цієї статті, приймається Центральною виборчою комісією не пізніше як на третій день після отримання нею документів, які встановлюють відповідні факти чи підтверджують настання відповідних обставин.

Центральна виборча комісія розглядає питання про скасування реєстрації кандидата у депутати у присутності кандидата у депутати та представника партії у Центральній виборчій комісії. Про час розгляду цього питання зазначені особи повідомляються не пізніше як у день, що передує дню розгляду. У разі відсутності зазначених осіб, належним чином повідомлених про засідання з

розгляду цього питання, це питання розглядається Центральною виборчою комісією за відсутності зазначених осіб.

3. Центральна виборча комісія надає представнику партії у Центральній виборчій комісії або кандидату в депутати копію рішення про скасування реєстрації кандидата (кандидатів) у депутати не пізніше наступного дня після прийняття.

4. У разі смерті кандидата у депутати Центральна виборча комісія приймає рішення про вибуття цього кандидата з балотування, про виключення його з загальнодержавного або загальнодержавного та регіонального виборчих списків партії.

5. Рішення про скасування реєстрації кандидата (кандидатів) у депутати, про вибуття кандидата з балотування оприлюднюються на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії не пізніш як наступного дня після прийняття.

Розділ XXIX. ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Стаття 161. Спеціальне інформаційне забезпечення виборів народних депутатів України

1. Спеціальне інформаційне забезпечення виборів депутатів передбачає інформування виборців про:

- 1) зареєстрованих кандидатів та суб'єктів їх висування;
- 2) передвиборні програми партій - суб'єктів виборчого процесу;
- 3) рахунки виборчих фондів партій - суб'єктів виборчого процесу, допустимий розмір добровільного внеску та спосіб, у який робиться внесок;
- 4) скасування реєстрації (вибуття з балотування) кандидата у депутати;
- 5) факти та події, пов'язані з виборчим процесом.

2. Інформація, що міститься у документах, поданих до Центральної виборчої комісії для реєстрації кандидатів у депутати, є відкритою. На офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії стосовно кожного кандидата у депутати оприлюднюються відомості про прізвище, власне ім'я (усі власні імена) та по батькові (за наявності), число, місяць, рік і місце народження, громадянство із зазначенням часу проживання на території України, відомості про освіту, посаду (заняття), місце роботи, партійність, місце проживання, наявність чи відсутність судимості, наявність (відсутність) заборгованості зі сплати аліментів на утримання дитини, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за шість місяців з дня пред'явлення виконавчого документа до примусового виконання, виборчий регіон, у якому висунуто кандидата у депутати, назву партії, яка висунула кандидата у депутати.

3. Відомості, передбачені частинами першою і другою цієї статті, оприлюднюються також у вигляді набору даних, організованого у форматі, що дозволяє його автоматизоване оброблення електронними засобами

(машинозчитування) з метою повторного використання (у формі відкритих даних).

4. Засоби масової інформації, інформаційні агентства можуть брати участь у спеціальному інформаційному забезпеченні виборів депутатів на замовлення Центральної виборчої комісії, а щодо відомостей, зазначених у пункті 5 частини першої цієї статті, - з власної ініціативи з дотриманням вимог цього Кодексу.

Стаття 162. Інформаційні плакати партій - суб'єктів виборчого процесу

1. Центральна виборча комісія за рахунок коштів державного бюджету, виділених на підготовку і проведення виборів, забезпечує виготовлення інформаційних плакатів кожної партії - суб'єкта виборчого процесу.

2. Інформаційні плакати партії - суб'єкта виборчого процесу виготовляються для кожного виборчого регіону. В інформаційному плакаті партії - суб'єкта виборчого процесу для відповідного виборчого регіону стосовно кожного кандидата у депутати, віднесеного до відповідного регіонального виборчого списку, зазначаються порядковий номер кандидата у депутати у регіональному виборчому списку, прізвище, ім'я (всі власні імена), по батькові (за наявності) кандидата, число, місяць, рік народження, відомості про освіту, посаду (заняття), місце роботи, партійність, місце проживання, а також розміщуються фотографії всіх кандидатів, включених до відповідного регіонального виборчого списку.

3. Форма, розмір та поліграфічне виконання інформаційних плакатів партій - суб'єктів виборчого процесу, а також порядок їх виготовлення та передачі дільничним виборчим комісіям встановлюються Центральною виборчою комісією.

Інформаційні плакати партії виготовляються в доступних форматах, що забезпечують можливість ознайомлення з ними виборцям з порушенням здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком) із застосуванням розумного пристосування.

4. Центральна виборча комісія погоджує з представником партії у Центральній виборчій комісії текст інформаційного плаката партії - суб'єкта виборчого процесу для відповідного виборчого регіону.

5. Центральна виборча комісія забезпечує виготовлення для кожного виборчого регіону по п'ять примірників на кожну виборчу дільницю та для кожної окружної виборчої комісії інформаційних плакатів партій - суб'єктів виборчого процесу.

6. Інформаційні плакати партій - суб'єктів виборчого процесу передаються відповідним дільничним виборчим комісіям разом із виборчими бюлетенями.

7. Інформаційні плакати партій - суб'єктів виборчого процесу використовуються для інформування виборців у приміщенні для голосування, у тому числі в день голосування та під час голосування за місцем перебування виборців.

8. Відповідальність за збереження інформаційних плакатів партій - суб'єктів виборчого процесу покладається на дільничні виборчі комісії.

Стаття 163. Інформаційні буклети партій - суб'єктів виборчого процесу

1. Центральна виборча комісія за рахунок коштів державного бюджету, виділених на підготовку і проведення виборів депутатів, забезпечує виготовлення інформаційних буклетів кожної партії - суб'єкта виборчого процесу.

2. Інформаційний буклет партії - суб'єкта виборчого процесу повинен містити передвиборчу програму партії (обсягом не більше 7800 друкованих знаків), подану нею під час реєстрації кандидатів у депутати, а також загальнодержавний та всі регіональні виборчі списки партії з розміщенням фотографій усіх кандидатів, включених до регіональних виборчих списків.

У загальнодержавному виборчому списку, що міститься в інформаційному буклеті партії, зазначаються порядковий номер кандидата у депутати у загальнодержавному виборчому списку, прізвище, ім'я (усі власні імена) та по батькові (за наявності) кандидата у депутати, а також виборчий регіон, до регіонального списку якого включено кандидата, та порядковий номер кандидата у цьому списку.

У регіональних виборчих списках кандидатів у депутати, що містяться в інформаційному буклеті партії - суб'єкта виборчого процесу стосовно кожного кандидата у депутати, віднесеного до відповідного регіонального виборчого списку, зазначаються порядковий номер кандидата у депутати у регіональному виборчому списку, прізвище, ім'я (усі власні імена), по батькові (за наявності) кандидата, число, місяць, рік народження, відомості про освіту, посада (заняття), місце роботи, партійність, місце проживання, а також розміщуються фотографії всіх кандидатів, включених до відповідного регіонального виборчого списку.

3. Форма, розмір та поліграфічне виконання інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу, а також порядок їх виготовлення та передачі дільничним виборчим комісіям встановлюються Центральною виборчою комісією.

Інформаційні буклети партії виготовляються в доступних форматах, що забезпечують можливість ознайомлення з ними виборцям з порушенням здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком) із застосуванням розумного пристосування.

4. Центральна виборча комісія погоджує з представником партії у Центральній виборчій комісії текст інформаційного буклета партії - суб'єкта виборчого процесу.

5. Центральна виборча комісія забезпечує виготовлення по п'ять примірників на кожну виборчу дільницю та для кожної окружної виборчої комісії інформаційних буклетів кожної партії - суб'єкта виборчого процесу.

6. Інформаційні буклети партій - суб'єктів виборчого процесу передаються відповідним дільничним виборчим комісіям разом із виборчими бюлетенями.

7. Інформаційні буклети партій - суб'єктів виборчого процесу використовуються для інформування виборців у приміщенні для голосування, у

тому числі в день голосування та під час голосування за місцем перебування виборців.

8. Відповідальність за збереження інформаційних плакатів партій - суб'єктів виборчого процесу покладається на дільничні виборчі комісії.

Стаття 164. Внесення змін до інформаційних плакатів та інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу

1. У разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про скасування реєстрації кандидата у депутати або вибуття його з балотування у період виготовлення інформаційних плакатів та інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу або після виготовлення таких інформаційних плакатів та інформаційних буклетів, але за той період часу, за який неможливо здійснити передрукування інформаційних плакатів та інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу, Центральна виборча комісія приймає рішення про внесення змін до інформаційного плаката та інформаційного буклета партії - суб'єкта виборчого процесу. Рішення Центральної виборчої комісії негайно передається відповідним окружним виборчим комісіям для внесення відповідних змін дільничними виборчими комісіями.

Такі зміни до інформаційних плакатів та інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу вносяться на засіданні дільничної виборчої комісії членами дільничних виборчих комісій всіх територіальних округів у межах відповідного виборчого регіону, до регіонального виборчого списку кандидатів у якому був включений відповідний кандидат з використанням штампа "Вибув".

При цьому визначений комісією член комісії проставляє на кожному інформаційному плакаті відповідної партії - суб'єкта виборчого процесу та інформаційному буклеті партії - суб'єкта виборчого процесу (у двох місцях - у загальнодержавному та відповідному регіональному виборчому списках) відбиток штампа "Вибув" на номері та прізвиці відповідного кандидата. Відбиток штампа проставляється горизонтально і не повинен охоплювати номер та прізвище іншого кандидата.

Вносити зміни до інформаційних плакатів та інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу без рішення Центральної виборчої комісії забороняється.

Про зміни, внесені до інформаційних плакатів та інформаційних буклетів партій - суб'єктів виборчого процесу, повідомляється кожному виборцю під час видачі виборчого бюлетеня.

Форма штампа "Вибув" затверджується Центральною виборчою комісією не пізніше як за двадцять шість днів до дня виборів. Окружні виборчі комісії (регіональні або територіальні представництва Центральної виборчої комісії) не пізніше як за сім днів до дня виборів забезпечують виготовлення таких штампів або використовують штампи, які були виготовлені раніше. Штампи "Вибув" під час

виборчого процесу зберігаються в окружній виборчій комісії (територіальних представництвах Центральної виборчої комісії).

Штамп "Вибув" передається окружною виборчою комісією всім дільничним виборчим комісіям одночасно з передачею відповідного рішення Центральної виборчої комісії. Дільничним виборчим комісіям закордонних виборчих дільниць штамп "Вибув" передається одночасно з інформаційними плакатами та інформаційними буклетами партій - суб'єктів виборчого процесу.

2. Якщо до інформаційного плаката партії - суб'єкта виборчого процесу та/або інформаційного буклета партії - суб'єкта виборчого процесу внесено зміни без відповідного рішення Центральної виборчої комісії або зміни, що не відповідають такому рішенню, дільнична виборча комісія вилучає і знищує такі плакати та/або буклети, про що на своєму засіданні складає у двох примірниках акт. В акті зазначаються кількість отриманих інформаційних плакатів партії - суб'єкта виборчого процесу та/або інформаційних буклетів партії - суб'єкта виборчого процесу, кількість вилучених та знижених інформаційних плакатів та/або інформаційних буклетів, прізвища осіб, з вини яких це сталося. Один примірник цього акта невідкладно передається до окружної виборчої комісії, другий примірник зберігається у дільничній виборчій комісії.

При цьому окружна виборча комісія вирішує питання забезпечення виборчої дільниці необхідною кількістю інформаційних плакатів партії - суб'єкта виборчого процесу та/або інформаційних буклетів партії - суб'єкта виборчого процесу. За необхідності окружна виборча комісія може звернутися до Центральної виборчої комісії з клопотанням щодо виготовлення додаткової кількості інформаційних плакатів партії - суб'єкта виборчого процесу та/або інформаційних буклетів партії - суб'єкта виборчого процесу.

3. Використання у день голосування інформаційних плакатів партії - суб'єкта виборчого процесу та/або інформаційних буклетів партії - суб'єкта виборчого процесу, до яких не внесено зміни відповідно до рішення Центральної виборчої комісії або внесено зміни, що не відповідають такому рішенню, забороняється.

Розділ XXX. ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПАРТІЙ, КАНДИДАТІВ У НАРОДНІ ДЕПУТАТИ УКРАЇНИ, ОФІЦІЙНИХ СПОСТЕРІГАЧІВ

Стаття 165. Гарантії діяльності у виборчому процесі партій, кандидати у депутати від яких зареєстровані у загальнодержавному виборчому окрузі

1. Партія, яка висунула кандидатів у депутати у загальнодержавному виборчому окрузі, має право делегувати одного представника до Центральної виборчої комісії (далі - представник партії у Центральній виборчій комісії) з правом дорадчого голосу, який уповноважений представляти інтереси партії в Центральній виборчій комісії під час виборчого процесу. Кандидатура представника партії у Центральній виборчій комісії затверджується центральним керівним органом партії.

2. Представником партії у Центральній виборчій комісії може бути виборець. Не може бути представником партії:

- 1) член виборчої комісії;
- 2) посадова чи службова особа органу виконавчої влади, органів прокуратури або суду, правоохоронних органів, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим чи органів місцевого самоврядування;
- 3) військовослужбовець, поліцейський, співробітник Служби безпеки України, особа рядового чи начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України;
- 4) особа, яка проходить альтернативну (невійськову) службу;
- 5) особа, яка має судимість за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, кримінального правопорушення проти виборчих прав громадян чи корупційного кримінального правопорушення, що не погашена або не знята в установленому законом порядку.

3. Заява про реєстрацію представника партії у Центральній виборчій комісії, підписана керівником партії та скріплена печаткою партії, та копія рішення центрального керівного органу партії про затвердження кандидатури представника партії у Центральній виборчій комісії може подаватися до Центральної виборчої комісії одночасно із заявою про реєстрацію кандидатів у депутати від партії. У заяві про реєстрацію представника партії у Центральній виборчій комісії зазначаються: прізвище, ім'я (всі власні імена) та по батькові (за наявності) представника партії, його громадянство, число, місяць і рік народження, місце роботи, займана посада (заняття), адреса для листування, контактний номер телефону та адреса електронної пошти, відомості про відсутність судимості за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, кримінального правопорушення проти виборчих прав громадян чи корупційного кримінального правопорушення, що не погашена або не знята в установленому законом порядку. До заяви додається копія паспорта громадянина України (копії першої та другої сторінок паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки або копії лицьового та зворотного боків паспорта громадянина України у вигляді картки), копії першої та другої сторінок тимчасового посвідчення громадянина України (для осіб, недавно прийнятих до громадянства України).

У разі виявлення технічних помилок та неточностей у заяві про реєстрацію представника партії у Центральній виборчій комісії в постанові Центральної виборчої комісії про його реєстрацію зазначаються відомості на підставі копій паспортних документів.

4. Центральна виборча комісія не пізніше як на третій день після надходження документів, зазначених у частині третій цієї статті, реєструє представника партії у Центральній виборчій комісії з правом дорадчого голосу та видає йому посвідчення. Форма такого посвідчення встановлюється Центральною виборчою комісією.

У разі порушення вимог, встановлених частинами першою - третьою цієї статті, Центральна виборча комісія відмовляє в реєстрації представника партії у Центральній виборчій комісії.

5. Партія, яка висунула кандидатів у депутати у загальнодержавному окрузі, може мати не більше п'яти уповноважених осіб у загальнодержавному окрузі та не більше двох уповноважених осіб у кожному територіальному окрузі (далі - уповноважена особа партії). Уповноважена особа партії представляє відповідну партію і не є самостійним суб'єктом виборчого процесу. Уповноважена особа партії повинна відповідати вимогам, зазначеним у частині другій цієї статті. Список уповноважених осіб партії з обов'язковим зазначенням відповідного виборчого округу затверджується центральним керівним органом партії.

6. Заява про реєстрацію уповноважених осіб партії в електронному вигляді та на паперових носіях, підписана керівником партії та скріплена печаткою партії, та копія рішення центрального керівного органу партії про затвердження списку уповноважених осіб партії подаються до Центральної виборчої комісії у будь-який час після реєстрації кандидатів у депутати, включених до виборчого списку партії. У заяві про реєстрацію уповноважених осіб партії зазначаються: відповідний виборчий округ, прізвище, власне ім'я (усі власні імена), по батькові (за наявності) кожної уповноваженої особи, громадянство уповноваженої особи партії, число, місяць і рік народження, місце роботи, посада (заняття), адреса для листування, контактний номер телефону та адреса електронної пошти, відомості про відсутність судимості за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, кримінального правопорушення проти виборчих прав громадян чи корупційного кримінального правопорушення, що не погашена або не знята в установленому законом порядку. До заяви додаються копії паспорта громадянина України (копії першої та другої сторінок паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки або копії лицьового та зворотного боків паспорта громадянина України у вигляді картки), копії першої та другої сторінок тимчасового посвідчення громадянина України (для осіб, недавно прийнятих до громадянства України).

У разі виявлення технічних помилок та неточностей у заяві про реєстрацію уповноважених осіб партії в постанові Центральної виборчої комісії про їх реєстрацію зазначаються відомості на підставі копій паспортних документів.

7. Центральна виборча комісія не пізніше третього дня після надходження документів, зазначених у частині шостій цієї статті, реєструє уповноважених осіб партії та видає представникові партії у Центральній виборчій комісії їхні посвідчення за формою, встановленою Центральною виборчою комісією.

У разі порушення вимог, встановлених частинами другою, п'ятою, шостою цієї статті, Центральна виборча комісія відмовляє в реєстрації уповноваженої особи партії.

8. Представник партії у Центральній виборчій комісії, уповноважена особа партії з дня їх реєстрації Центральною виборчою комісією до припинення їхніх

повноважень або закінчення виборчого процесу мають право на звільнення від виробничих або службових обов'язків без збереження заробітної плати за погодженням із власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом.

9. Представник партії у Центральній виборчій комісії, уповноважена особа партії мають право у будь-який час до завершення виборчого процесу звернутися до Центральної виборчої комісії із заявою про складення своїх повноважень.

10. Центральний керівний орган партії, який приймав рішення про затвердження представника партії у Центральній виборчій комісії чи уповноваженої особи партії, у будь-який час до завершення виборчого процесу може прийняти рішення про відкликання представника партії у Центральній виборчій комісії чи уповноваженої особи партії та про затвердження іншої кандидатури замість відкликаної та подати їх до Центральної виборчої комісії.

Документи для реєстрації представника партії у Центральній виборчій комісії, уповноваженої особи партії можуть подаватися до Центральної виборчої комісії за допомогою електронних сервісів у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

11. На підставі заяви, поданої відповідно до частини дев'ятої або десятої цієї статті, не пізніше третього дня після її надходження, але не пізніше дня голосування, а в день голосування - невідкладно Центральна виборча комісія приймає рішення про скасування реєстрації представника партії у Центральній виборчій комісії чи уповноваженої особи партії та про реєстрацію іншої особи представником партії у Центральній виборчій комісії чи уповноваженою особою партії. Копія рішення невідкладно видається представнику партії у Центральній виборчій комісії.

12. Повноваження представника партії у Центральній виборчій комісії та уповноваженої особи партії вважаються припиненими також з моменту втрати партією статусу суб'єкта виборчого процесу.

13. Представник партії у Центральній виборчій комісії має право:

1) бути присутнім на засіданнях Центральної виборчої комісії під час розгляду питань, пов'язаних із виборами депутатів, та брати участь у їх обговоренні з правом дорадчого голосу: отримувати до початку засідання порядок денний та матеріали до питань порядку денного, вносити пропозиції щодо рішення Центральної виборчої комісії;

2) ознайомлюватися із змістом протоколів засідань Центральної виборчої комісії та її рішеннями, отримувати копії цих рішень;

3) у разі своєї відсутності на засіданні ознайомлюватися з документами, на підставі яких приймалися рішення на такому засіданні;

4) ознайомлюватися з протоколами, телефонограмами, факсограмами та іншими офіційними повідомленнями, що надходять до Центральної виборчої

комісії від окружних виборчих комісій, у тому числі про підсумки голосування у загальнодержавному та територіальному округах, отримувати їх копії;

5) реалізовувати інші права, передбачені цим Кодексом для представника партії у Центральній виборчій комісії.

14. Уповноважена особа партії:

1) сприяє партії в її участі у виборчому процесі, в тому числі у проведенні передвиборної агітації;

2) представляє інтереси партії у відносинах з виборчими комісіями (крім Центральної виборчої комісії), органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, виборцями, іншими суб'єктами виборчого процесу на території відповідного виборчого округу;

3) може брати участь з правом дорадчого голосу в засіданнях виборчих комісій (крім Центральної виборчої комісії) на території відповідного виборчого округу;

4) має право бути присутньою на виборчій дільниці під час голосування та на засіданні дільничної виборчої комісії під час підрахунку голосів виборців з урахуванням обмежень, встановлених частиною восьмою статті 36 цього Кодексу;

5) має права офіційного спостерігача від партії, передбачені частиною шостою статті 167 цього Кодексу;

б) має інші права, передбачені цим Кодексом для уповноваженої особи партії.

15. На уповноважену особу партії поширюються обмеження, встановлені частиною сьомою статті 167 цього Кодексу.

Стаття 166. Гарантії діяльності кандидатів у народні депутати України у виборчому процесі

1. Кандидату у депутати, крім кандидата у депутати, який є Президентом України або народним депутатом України, не може бути відмовлено у звільненні на період з часу його реєстрації як кандидата до закінчення виборчого процесу (або скасування його реєстрації) від виконання виробничих або службових обов'язків за місцем роботи з наданням неоплачуваної відпустки.

2. Кандидат у депутати під час виборчого процесу не може бути звільнений з роботи з ініціативи власника підприємства, установи, організації або уповноваженого ним органу, командира військової частини (формування). Кандидат у депутати без його згоди не може бути переведений на іншу роботу, направлений у відрядження, а також призваний на військову або альтернативну (невійськову) службу, навчальні (перевірні) та спеціальні збори військовозобов'язаних.

3. Кандидат у депутати, включений до регіонального списку партії з метою забезпечення належної участі у виборчому процесі, представництва та захисту його інтересів, може мати не більше двох довірених осіб у відповідному виборчому

регіоні. Довірена особа повинна відповідати вимогам, встановленим частиною другою статті 165 цього Кодексу.

Документи для реєстрації довіреної особи можуть подаватися до Центральної виборчої комісії за допомогою електронних сервісів у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

4. Повноваження довірених осіб поширюються на відповідний виборчий регіон.

5. Довірена особа:

1) сприяє кандидату в його участі у виборчому процесі, у тому числі під час ведення передвиборної агітації;

2) представляє інтереси кандидата у відносинах з виборчими комісіями (крім Центральної виборчої комісії), органами державної влади, іншими державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, виборцями, іншими суб'єктами виборчого процесу на території відповідного виборчого регіону;

3) може брати участь з правом дорадчого голосу в засіданнях виборчих комісій (крім Центральної виборчої комісії) на території відповідного виборчого регіону;

4) має право бути присутньою на виборчій дільниці під час голосування та на засіданні дільничної виборчої комісії при підрахунку голосів виборців з урахуванням обмежень, встановлених цим Кодексом;

5) має права офіційного спостерігача від партії, передбачені частиною шостою статті 167 цього Кодексу;

6) має інші права, передбачені цим Кодексом для довіреної особи кандидата.

6. На довірену особу кандидата поширюються обмеження, встановлені частиною сьомою статті 167 цього Кодексу.

7. Заява про реєстрацію довірених осіб (в електронному вигляді та на паперових носіях) за підписом кандидата у депутати подається до Центральної виборчої комісії у будь-який час після реєстрації кандидата. У разі подачі такої заяви до Центральної виборчої комісії в інший спосіб на паперових носіях підпис кандидата засвідчується у порядку, встановленому Законом України "Про нотаріат". У разі подачі такої заяви засобами електронної пошти вона засвідчується шляхом накладення кваліфікованого електронного підпису кандидата. У заяві про реєстрацію довірених осіб кандидата зазначаються: прізвище, власне ім'я (всі власні імена) та по батькові (за наявності) кожної довіреної особи, відповідний виборчий регіон, громадянство довіреної особи, число місяць і рік народження, місце роботи, займана посада (заняття), адреса для листування, контактний номер телефону та адреса електронної пошти, відомості про відсутність судимості за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, кримінального правопорушення проти виборчих прав громадян чи корупційного кримінального правопорушення, що не погашена або не знята в установленому законом порядку. До заяви додаються копії паспорта громадянина України (копії першої та другої сторінок паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки або копії

лицьового та зворотного боків паспорта громадянина України у вигляді картки) або копії першої та другої сторінок тимчасового посвідчення громадянина України (для осіб, недавно прийнятих до громадянства України).

8. Центральна виборча комісія не пізніше як на третій день з дня надходження документів, зазначених у частині сьомій цієї статті, а поданих напередодні і в день голосування (в день повторного голосування) - невідкладно, реєструє довірених осіб кандидата та видає кандидату посвідчення за формою, встановленою Центральною виборчою комісією.

У разі виявлення технічних помилок та неточностей у заяві про реєстрацію довірених осіб кандидата - в постанові Центральної виборчої комісії про реєстрацію довірених осіб зазначаються відомості на підставі копій паспортних документів.

Центральна виборча комісія відмовляє в реєстрації довірених осіб кандидата у разі порушення вимог, встановлених частинами третьою і сьомою цієї статті.

9. Довірена особа кандидата з дня її реєстрації Центральною виборчою комісією до припинення її повноважень або закінчення виборчого процесу має право на звільнення від виробничих або службових обов'язків без збереження заробітної плати за погодженням із власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом.

10. У разі скасування реєстрації кандидата у депутати повноваження довірених осіб кандидата вважаються припиненими з дня прийняття відповідного рішення.

11. Довірена особа кандидата має право у будь-який час до завершення виборчого процесу звернутися до Центральної виборчої комісії із заявою про складення своїх повноважень.

12. Кандидат у депутати у будь-який час до завершення виборчого процесу може відкликати довірену особу та внести до Центральної виборчої комісії іншу кандидатуру замість вибулої.

13. На підставі заяви, поданої відповідно до частини одинадцятої або дванадцятої цієї статті, не пізніше як на третій день з дня її надходження, а поданої напередодні і в день виборів - невідкладно, Центральна виборча комісія приймає відповідне рішення. Копія рішення Центральної виборчої комісії видається особі, яка звернулася з відповідною заявою, на її прохання або надсилається на її адресу електронної пошти.

Стаття 167. Офіційні спостерігачі від партій, кандидати у депутати від яких зареєстровані у загальнодержавному виборчому окрузі

1. Офіційний спостерігач від партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному виборчому окрузі, реєструється окружною виборчою комісією за поданням уповноваженої особи партії у відповідному територіальному або загальнодержавному окрузі (уповноваженого на підставі довіреності представника партії).

Реєстрацію офіційних спостерігачів від партій у закордонному виборчому окрузі здійснює Центральна виборча комісія у порядку, встановленому цією статтею.

2. У поданні про реєстрацію офіційних спостерігачів від партії щодо кожної особи зазначаються: відповідний виборчий округ, прізвище, власне ім'я (усі власні імена) та по батькові (за наявності), число, місяць і рік народження, відомості про громадянство, місце роботи (заняття), займану посаду, адресу для листування, номери контактних телефонів та адресу електронної пошти, відомості про відсутність судимості за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, кримінального правопорушення проти виборчих прав громадян чи корупційного кримінального правопорушення, що не погашена або не знята в установленому законом порядку.

До подання додаються копія паспорта громадянина України (копії першої та другої сторінок паспорта громадянина України у вигляді паспортної книжечки або копії лицьового та зворотного боків паспорта громадянина України у вигляді картки), копія першої та другої сторінок тимчасового посвідчення громадянина України (для осіб, недавно прийнятих до громадянства України).

У разі виявлення технічних помилок та неточностей у заяві про офіційного спостерігача в постанові Центральної виборчої комісії про його реєстрацію зазначаються відомості на підставі копій паспортних документів.

3. Подання про реєстрацію офіційних спостерігачів від партії за підписом уповноваженої особи партії у відповідному територіальному або загальнодержавному окрузі (уповноваженого на підставі довіреності представника партії) вноситься до відповідної окружної виборчої комісії, а щодо офіційних спостерігачів у закордонному окрузі - до Центральної виборчої комісії, не пізніше як за п'ять днів до дня голосування (на паперовому носії та в електронному вигляді).

Документи для реєстрації офіційних спостерігачів можуть подаватися за допомогою електронних сервісів у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

4. Окружна виборча комісія, а щодо офіційних спостерігачів у закордонному окрузі - Центральна виборча комісія, здійснює реєстрацію офіційних спостерігачів від партії у відповідному територіальному (закордонному) окрузі, забезпечує виготовлення та видачу їм посвідчень за формами, встановленими Центральною виборчою комісією, не пізніше ніж на третій день після внесення подання.

5. Підставою для відмови у реєстрації офіційного спостерігача від партії може бути недотримання вимог, встановлених частинами першою - третьою цієї статті, частиною третьою статті 58 цього Кодексу.

6. Офіційний спостерігач від партії має право:

1) бути присутнім з дотриманням вимог цього Кодексу на засіданнях окружної та дільничних виборчих комісій відповідного територіального округу;

2) бути присутнім на зустрічах кандидатів, представників, уповноважених осіб партій з виборцями, на передвиборних зборах, мітингах;

3) перебувати на виборчих дільницях під час голосування, спостерігати за діями членів виборчої комісії, у тому числі під час видачі виборчих бюлетенів виборцям і підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці та встановлення підсумків голосування, не перешкоджаючи членам виборчої комісії фізично;

4) здійснювати фото-, відеозйомку та аудіозапис, не порушуючи при цьому таємниці голосування виборців;

5) бути присутнім під час голосування виборців за місцем їх перебування;

6) звертатися у порядку, встановленому цим Кодексом, із заявою чи скаргою до виборчих комісій у межах відповідного територіального округу щодо усунення порушень цього Кодексу в разі їх виявлення;

7) скласти акт про виявлення порушення цього Кодексу, що підписується ним та не менш як двома виборцями, які засвідчують факт цього порушення, із зазначенням їхніх прізвищ, імен, по батькові, місця проживання та адреси житла, та подати його до відповідної виборчої комісії чи до суду;

8) вживати необхідних заходів у межах законодавства для припинення протиправних дій під час голосування та підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці;

9) отримувати копії протоколів та інших документів у випадках, передбачених цим Кодексом;

10) реалізовувати інші права, передбачені цим Кодексом для офіційних спостерігачів.

7. Офіційний спостерігач від партії не має права:

1) втручатися в роботу виборчої комісії, чинити дії, що порушують хід виборчого процесу або перешкоджають здійсненню членами виборчої комісії своїх повноважень;

2) заповнювати замість виборця (у тому числі на його прохання) виборчий бюлетень;

3) бути присутнім при заповненні виборцем виборчого бюлетеня у кабіні (кімнаті) для таємного голосування або іншим чином порушувати таємницю голосування.

8. У разі порушення офіційним спостерігачем від партії вимог частини сьомої цієї статті виборча комісія виносить йому попередження. У разі повторного або грубого порушення вимог частини сьомої цієї статті виборча комісія може позбавити його права бути присутнім на своєму засіданні у порядку, встановленому частиною десятою статті 36 цього Кодексу. Таке рішення може бути оскаржене офіційним спостерігачем від партії до суду.

9. Уповноважена особа партії у відповідному територіальному або загальнодержавному окрузі (уповноважений на підставі довіреності представник партії) має право відкликати офіційного спостерігача від партії, звернувшись з

письмовою заявою до відповідної окружної виборчої комісії (щодо офіційного спостерігача у закордонному виборчому окрузі - до Центральної виборчої комісії) про припинення його повноважень, і подати документи для реєстрації офіційним спостерігачем іншої особи в порядку, встановленому цією статтею.

10. Офіційний спостерігач від партії має право у будь-який час звернутися до окружної виборчої комісії (офіційний спостерігач у закордонному виборчому окрузі - до Центральної виборчої комісії) із заявою про складення своїх повноважень. На підставі такої заяви окружна виборча комісія чи Центральна виборча комісія приймає рішення про скасування реєстрації офіційного спостерігача від партії, копія якого відповідно надається або направляється уповноваженій особі партії у відповідному територіальному або загальнодержавному окрузі.

11. У разі скасування реєстрації всіх кандидатів у депутати, включених до загальнодержавного або відповідного регіонального виборчого списку партії, повноваження офіційних спостерігачів від такої партії в цілому або у територіальних виборчих округах у межах відповідного виборчого регіону вважаються припиненими з дня прийняття рішення про скасування реєстрації кандидатів.

Розділ XXXI. ПРОВЕДЕННЯ ГОЛОСУВАННЯ, ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Стаття 168. Виборчий бюлетень

1. Голосування виборців на виборах депутатів здійснюється за допомогою виборчих бюлетенів з виборів народних депутатів України (далі - виборчий бюлетень).

2. Форма, колір і текст виборчого бюлетеня затверджуються Центральною виборчою комісією не пізніше як за двадцять чотири дні до дня голосування.

Ступені захисту виборчого бюлетеня встановлюються Центральною виборчою комісією у такий самий строк.

Виборчий бюлетень повинен містити назву та дату проведення виборів, номер та назву виборчого регіону, номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, а також позначене місце для печатки дільничної виборчої комісії.

Текст виборчого бюлетеня викладається державною мовою і розміщується на одному аркуші лише з одного боку.

3. У виборчому бюлетені назви партій розміщуються у порядку їх номерів, визначених жеребкуванням, що проводить Центральна виборча комісія у встановленому нею порядку за участю представників партій у Центральній виборчій комісії, кандидатів у депутати, уповноважених осіб партій у загальнодержавному окрузі після закінчення реєстрації кандидатів у депутати до затвердження форми і тексту виборчого бюлетеня.

4. У виборчому бюлетені зазначаються визначений жеребкуванням номер кожної партії, повна назва відповідної партії, прізвища та ініціали кандидатів у

депутати, включених до загальнодержавного виборчого списку під першими дев'ятьма номерами, а також порядкові номери, прізвища та ініціали усіх кандидатів у депутати, включених до відповідного регіонального виборчого списку партії.

У виборчому бюлетені для голосування в закордонному окрузі зазначаються визначений жеребкуванням номер кожної партії, повна назва відповідної партії, прізвища та ініціали кандидатів у депутати, включених до загальнодержавного виборчого списку під першими дев'ятьма номерами.

Виборчий бюлетень для голосування в закордонному окрузі не містить відомостей щодо кандидатів у депутати, включених до регіонального виборчого списку партії.

Праворуч від повної назви кожної партії розміщується порожній квадрат.

Під порядковим номером та повною назвою партії, яка в порядку черговості партій, зазначеної в абзаці першому цієї частини, у виборчому бюлетені вказана останньою, на відстані не менше ніж 3 сантиметри від назви такої партії великими літерами зазначається текст "Від політичної партії, за яку я проголосував (проголосувала), підтримую кандидата у депутати", праворуч від якого розміщується прямокутник, у якому зазначається знак "№" з вільним полем для написання номера кандидата в депутати (крім виборчих бюлетенів для голосування в закордонному окрузі).

5. Виборчий бюлетень містить роз'яснення щодо порядку його заповнення виборцем під час голосування.

6. Виборчий бюлетень має контрольний талон, відокремлений лінією відриву. Контрольний талон повинен містити назву та дату проведення виборів, номер та назву виборчого регіону, номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої ділянки, а також позначення місця для номера, за яким виборця внесено до списку виборців на ділянці, підпису виборця, який отримує виборчий бюлетень, прізвища, ініціалів та підпису члена діляничної виборчої комісії, який видаватиме виборчий бюлетень.

7. Виборчий бюлетень є документом суворої звітності. Центральна виборча комісія, регіональні та територіальні представництва Центральної виборчої комісії, окружні та діляничні виборчі комісії забезпечують суворий облік отриманих та виданих виборчих бюлетенів відповідно до вимог цього Кодексу.

8. Виборчі бюлетені для кожної виборчої ділянки кожного територіального округу виготовляються, як правило, у кількості, що на 0,5 відсотка перевищує кількість виборців, включених до списку виборців на відповідній виборчій ділянці, з можливим відхиленням зазначеної кількості з урахуванням кратності розміщення виборчих бюлетенів в межах поліграфічного листа при їх виготовленні. Виборчі бюлетені для голосування у закордонному окрузі для кожної закордонної виборчої ділянки виготовляються, як правило, у кількості, що визначається Центральною виборчою комісією на підставі кількості виборців, включених до списку виборців на

відповідній закордонній виборчій дільниці, кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені на цій виборчій дільниці на останніх загальнодержавних виборах та середньої кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені на виборчих дільницях у закордонному окрузі на останніх загальнодержавних виборах.

У разі встановлення, що кількість виборців на окремих виборчих дільницях на момент завершення виготовлення виборчих бюлетенів є більшою, ніж виготовлено бюлетенів, Центральна виборча комісія, за можливості, може прийняти рішення про замовлення додаткової кількості бюлетенів для таких виборчих дільниць.

9. У разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про проведення експерименту або пілотного проекту з використанням інноваційних технологій відповідно до частини першої статті 18 цього Кодексу Центральна виборча комісія організовує розробку експериментальних бюлетенів для проведення такого експерименту або пілотного проекту одночасно із вчиненням дій, передбачених статтями 169, 170 цього Кодексу.

Експериментальний бюлетень, розроблений відповідно до абзацу першого цієї частини, повинен:

1) відрізнятися за формою і кольором від виборчого бюлетеня, форма якого затверджується Центральною виборчою комісією відповідно до частини другої цієї статті;

2) у верхній частині містити великими літерами напис: "ЕКСПЕРИМЕНТ" або "ПІЛОТНИЙ ПРОЕКТ";

3) під відомостями, зазначеними у пункті 2 цієї частини, містити текст такого змісту:

"Заповнення виборцем цього бюлетеня не засвідчує його волевиявлення, не створює юридичних наслідків, не може бути використане для встановлення підсумків або результатів виборів, а також оскарження рішення, дій або бездіяльності суб'єктів виборчого процесу".

Стаття 169. Порядок виготовлення виборчих бюлетенів

1. Центральна виборча комісія забезпечує виготовлення в централізованому порядку виборчих бюлетенів на підставі договору, укладеного між нею та державним спеціалізованим поліграфічним підприємством, яке виготовляє та реалізує бланки документів суворої звітності або інших документів, які потребують використання спеціальних елементів захисту.

Договір між Центральною виборчою комісією та відповідним підприємством укладається із застосуванням переговорної процедури закупівлі виходячи із виробничих, технологічних та організаційних можливостей підприємства забезпечити своєчасний друк та ступені захисту виборчих бюлетенів.

2. Підприємство - виготовлювач виборчих бюлетенів забезпечує суворе дотримання замовленої кількості виготовлених бюлетенів, їх облік та передачу замовнику в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

3. Технічні відходи, поліграфічний брак, а також друкарські форми знищуються в порядку та строки, визначені договором про виготовлення виборчих бюлетенів.

4. Контроль за виготовленням виборчих бюлетенів на підприємствах-виготовлювачах, дотриманням вимог щодо знищення друкарських форм, технічних відходів, поліграфічного браку здійснюється контрольною комісією, що утворюється Центральною виборчою комісією за поданнями партій, депутатські фракції яких зареєстровані в Апараті Верховної Ради України поточного скликання на початок виборчого процесу, не пізніше як у день затвердження форми, кольору, тексту та встановлення ступеня захисту виборчого бюлетеня.

5. Виборчі бюлетені отримуються Центральною виборчою комісією (регіональними та/або територіальними представництвами Центральної виборчої комісії) в упаковці підприємства - виготовлювача на підставі акта прийому-передачі за формою та в порядку, встановленими Центральною виборчою комісією. Зведена інформація на підставі актів прийому-передачі про кількість виборчих бюлетенів, виготовлених для кожного територіального (закордонного) округу, оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

6. На спеціальній виборчій дільниці, утвореній на судні, що перебуває в день голосування у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України виборчі бюлетені виготовляються з дозволу Центральної виборчої комісії безпосередньо дільничною виборчою комісією у кількості, що на 0,5 відсотка перевищує кількість виборців на виборчій дільниці. Такий дозвіл може бути наданий не пізніше як за три дні до дня голосування на підставі подання відповідної окружної виборчої комісії, в якому зазначено номер виборчої дільниці, утвореної на відповідному судні чи на полярній станції України, назву судна чи полярної станції України, а також час, коли відповідне судно залишило останній порт на території України.

Відомості про кількість виготовлених виборчих бюлетенів вносяться до протоколів дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці та враховуються відповідною окружною виборчою комісією при складанні протоколів про підсумки голосування у відповідному територіальному окрузі, а також Центральною виборчою комісією під час складання протоколу про підсумки голосування у загальнодержавному окрузі в межах закордонного округу.

7. У разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про скасування реєстрації усіх кандидатів у депутати від партії у загальнодержавному окрузі у період виготовлення виборчих бюлетенів або після виготовлення виборчих бюлетенів, але за той проміжок часу, у який неможливо здійснити передрукування виборчих бюлетенів, Центральна виборча комісія приймає рішення про внесення змін до виборчого бюлетеня для голосування у загальнодержавному окрузі. Рішення Центральної виборчої комісії негайно передається відповідним окружним виборчим комісіям для внесення відповідних змін дільничними виборчими комісіями.

Окружна виборча комісія негайно передає це рішення дільничним виборчим комісіям для внесення відповідних змін.

Такі зміни до виборчих бюлетенів вносяться членами дільничних виборчих комісій на засіданні дільничної виборчої комісії з використанням штампів "Вибув".

Вносити зміни до виборчого бюлетеня без рішення Центральної виборчої комісії забороняється.

Про зміни, внесені до виборчого бюлетеня, повідомляється кожному виборцю під час видачі виборчого бюлетеня.

8. Форма штампів, зазначеного у частині сьомій цієї статті, затверджується Центральною виборчою комісією не пізніше як за двадцять шість днів до дня голосування. Окружні виборчі комісії (регіональні або територіальні представництва Центральної виборчої комісії) не пізніше як за сім днів до дня голосування забезпечують виготовлення таких штампів або використовують штампи, які були виготовлені раніше. Штампи "Вибув" під час виборчого процесу зберігаються в окружній виборчій комісії (територіальних представництвах Центральної виборчої комісії).

Штамп "Вибув" передається окружною виборчою комісією всім дільничним виборчим комісіям одночасно з передачею відповідного рішення Центральної виборчої комісії. Дільничним виборчим комісіям закордонних виборчих дільниць штамп "Вибув" передається одночасно з виборчими бюлетенями.

9. У разі якщо до виборчих бюлетенів внесено зміни без рішення Центральної виборчої комісії чи внесені зміни, що не відповідають рішенням Центральної виборчої комісії, дільнична виборча комісія на своєму засіданні складає про це у двох примірниках акт за формою і в порядку, передбаченими частиною шостою статті 37 цього Кодексу. В акті зазначаються кількість отриманих виборчих бюлетенів, кількість зіпсованих виборчих бюлетенів та прізвища осіб, з вини яких це сталося. Один примірник цього акта невідкладно передається до окружної виборчої комісії, другий примірник зберігається у дільничній виборчій комісії. Відомості зазначеного акта враховуються дільничною виборчою комісією при складанні протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці. Зіпсовані виборчі бюлетені погашаються та упаковуються окремо в різні пакети в порядку, передбаченому частиною шостою статті 175 цього Кодексу. На пакетах робиться напис "Зіпсовані виборчі бюлетені". Запаковані зіпсовані виборчі бюлетені зберігаються у дільничній виборчій комісії до дня голосування і передаються до окружної виборчої комісії разом з іншою виборчою документацією у порядку, передбаченому статтею 178 цього Кодексу.

При підрахунку голосів виборців зіпсовані бюлетені враховуються як невикористані.

10. Особи, винні у протиправному псуванні виборчих бюлетенів, відшкодовують заподіяну шкоду в порядку, встановленому законом.

Стаття 170. Порядок передачі виборчих бюлетенів виборчим комісіям

1. Окружна виборча комісія приймає виборчі бюлетені в упаковці підприємства-виготовлювача від представника Центральної виборчої комісії (регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії), уповноваженого здійснити таку передачу бюлетенів рішенням Центральної виборчої комісії, на своєму засіданні.

Окружна виборча комісія складає у трьох примірниках протокол про прийняття виборчих бюлетенів. Зазначений протокол складається у порядку, передбаченому частиною шостою статті 37 цього Кодексу, а також підписується уповноваженим представником Центральної виборчої комісії (регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії), який здійснює передачу виборчих бюлетенів. Перший примірник протоколу передається до Центральної виборчої комісії, другий - зберігається в окружній виборчій комісії, третій - невідкладно вивішується у приміщенні окружної виборчої комісії для загального ознайомлення.

У разі неможливості передачі виборчих бюлетенів від Центральної виборчої комісії до окружної виборчої комісії відповідні виборчі бюлетені вважаються невикористаними та погашаються Центральною виборчою комісією шляхом передачі їх для знищення до підприємства-виготовлювача. Виборчі бюлетені знищуються підприємством-виготовлювачем у присутності представників Центральної виборчої комісії (регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії) та контрольної комісії, утвореної Центральною виборчою комісією відповідно до частини четвертої статті 169 цього Кодексу, про що складається відповідний акт.

2. Окружна виборча комісія забезпечує збереження та охорону виборчих бюлетенів, отриманих від Центральної виборчої комісії (регіонального або територіального представництва Центральної виборчої комісії). Виборчі бюлетені зберігаються у приміщенні окружної виборчої комісії в сейфі (металевій шафі або окремій кімнаті), який (яка) опечатується стрічкою з проставлянням на ній підписів усіх присутніх на засіданні членів комісії та печатки комісії. Сейф (металева шафа або окрема кімната) постійно (до передачі виборчих бюлетенів дільничним виборчим комісіям) перебуває під охороною поліцейського.

3. Окружна виборча комісія не раніш як за три дні до дня голосування на своєму засіданні передає виборчі бюлетені дільничним виборчим комісіям відповідного територіального округу. Виборчі бюлетені приймають не менш як три члени кожної дільничної виборчої комісії.

4. Про передачу окружною виборчою комісією виборчих бюлетенів дільничним виборчим комісіям округу складається протокол у порядку і за формою, встановленими частиною шостою статті 37 цього Кодексу. У протоколі зазначаються:

- 1) номер територіального округу;
- 2) кількість виборчих бюлетенів, отриманих окружною виборчою комісією;

3) номер кожної виборчої дільниці, членам комісії якої передаються виборчі бюлетені;

4) кількість переданих на виборчу дільницю виборчих бюлетенів;

5) прізвища та підписи членів дільничної виборчої комісії, які прийняли виборчі бюлетені.

5. Протокол про передачу дільничним виборчим комісіям виборчих бюлетенів складається у трьох примірниках. Примірники протоколу нумеруються і мають однакову юридичну силу. Перший примірник протоколу надсилається до Центральної виборчої комісії, другий - зберігається в окружній виборчій комісії, третій - невідкладно вивішується у приміщенні окружної виборчої комісії для загального ознайомлення.

6. Витяг із протоколу за формою, встановленою Центральною виборчою комісією, із зазначенням відомостей, що стосуються відповідної виборчої дільниці, надається разом із виборчими бюлетенями представникам кожної дільничної виборчої комісії, які отримали виборчі бюлетені, за підписами голови і секретаря окружної виборчої комісії та трьох членів відповідної дільничної виборчої комісії, скріплений печаткою окружної виборчої комісії.

7. Дільничним виборчим комісіям закордонних виборчих дільниць виборчі бюлетені передаються Центральною виборчою комісією через Міністерство закордонних справ України у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією. Про передачу виборчих бюлетенів виборчим комісіям закордонних виборчих дільниць Центральна виборча комісія складає протокол, зазначений у частині п'ятій цієї статті. Протокол складається у двох примірниках, один з яких залишається у Центральній виборчій комісії, а другий разом з витягами з протоколу для кожної закордонної виборчої дільниці передається до Міністерства закордонних справ України. Відомості зазначеного протоколу не пізніше наступного дня оприлюднюються на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

8. Кожен член окружної виборчої комісії, кандидат у депутати, уповноважена особа партії, офіційний спостерігач, які були присутні при передачі виборчих бюлетенів, мають право ознайомитися із протоколами, зазначеними у частинах першій та п'ятій цієї статті.

9. Члени дільничної виборчої комісії звичайних та спеціальних виборчих дільниць транспортують отримані ними виборчі бюлетені до приміщення дільничної виборчої комісії у супроводі поліцейського, на якого покладається обов'язок охорони бюлетенів.

10. Приймання виборчих бюлетенів дільничною виборчою комісією відбувається на засіданні дільничної виборчої комісії невідкладно після прибуття членів виборчої комісії, які отримали бюлетені. Секретар комісії розпаковує упаковку підприємства-виготовлювача та проставляє у визначених місцях кожного виборчого бюлетеня печатку дільничної виборчої комісії. Інший

визначений рішенням комісії член дільничної виборчої комісії перераховує отримані виборчі бюлетені, перевіряючи відповідність позначення виборчого округу, номера територіального округу та номера виборчої дільниці, зазначених на виборчих бюлетенях.

11. При підрахунку виборчих бюлетенів визначений виборчою комісією член комісії рахує виборчі бюлетені, а інші члени комісії спостерігають за підрахунком. При підрахунку виборчих бюлетенів забороняється поділ комісії на кілька груп, кожна з яких підраховує частину бюлетенів.

12. У разі виявлення невідповідності підрахованої кількості виборчих бюлетенів кількості, зазначеній у витязі з протоколу окружної виборчої комісії про передачу виборчих бюлетенів, дільнична виборча комісія складає у трьох примірниках акт про невідповідність із зазначенням встановленої рішенням дільничної виборчої комісії причини невідповідності. Цей акт складається за формою і в порядку, передбаченими частиною шостою статті 37 цього Кодексу. Один примірник акта передається до окружної виборчої комісії, другий - зберігається у дільничній виборчій комісії, третій - невідкладно вивішується у приміщенні дільничної виборчої комісії для загального ознайомлення. За наявності зазначеної невідповідності кількістю виборчих бюлетенів, отриманих дільничною виборчою комісією, вважається кількість, встановлена на засіданні дільничної виборчої комісії та зафіксована в акті про невідповідність і в протоколі засідання комісії.

13. Виборчі бюлетені зберігаються у приміщенні дільничної виборчої комісії в сейфі (металевій шафі), який (яка) опечатується на тому самому засіданні комісії стрічкою з проставлянням на ній підписів усіх присутніх на засіданні виборчої комісії та печатки виборчої комісії і постійно (до початку підготовчого засідання комісії, передбаченого частиною третьою статті 172 цього Кодексу) перебуває під охороною поліцейського.

14. У разі виявлення пошкодження стрічки, якою було опечатано сейф (металеву шафу), або невідповідності підписів чи печатки на ній голова дільничної виборчої комісії негайно повідомляє про це органи Національної поліції України та окружну виборчу комісію. Після цього голова комісії невідкладно відкриває сейф (металеву шафу) та виймає наявні у ньому виборчі бюлетені. Члени дільничної виборчої комісії перевіряють виборчі бюлетені, зокрема щодо відповідності номерів територіального округу та виборчої дільниці, наявності відбитка печатки цієї дільничної виборчої комісії, після чого перераховують виборчі бюлетені. Дільнична виборча комісія складає акт (акти) про виявлені ознаки відкриття сейфа (металевої шафи) та (у разі виявлення) про невідповідність кількості виборчих бюлетенів. Зазначені акти складаються за формою і в порядку, передбаченими частиною шостою статті 37 цього Кодексу. Кількість виявлених у сейфі (металевій шафі) виборчих бюлетенів фіксується також у протоколі засідання виборчої комісії. У такому випадку встановлена кількість вважається кількістю виборчих бюлетенів, отриманих дільничною виборчою комісією.

15. У разі неможливості передачі виборчих бюлетенів від окружної виборчої комісії до дільничної виборчої комісії відповідні виборчі бюлетені вважаються невикористаними, про що складається у двох примірниках акт за формою, встановленою Центральною виборчою комісією. Один примірник акта надсилається до Центральної виборчої комісії, другий - зберігається у відповідній окружній виборчій комісії. Такі виборчі бюлетені погашаються окружною виборчою комісією після закінчення голосування шляхом відокремлення правого нижнього кута бюлетеня. Погашені невикористані виборчі бюлетені запаковуються, на пакеті робиться напис "Невикористані виборчі бюлетені, погашені окружною виборчою комісією", зазначаються номер територіального округу, номер (номери) виборчої дільниці, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів окружної виборчої комісії та печатка комісії.

Стаття 171. *Облаштування приміщення для голосування*

1. У приміщенні для голосування або безпосередньо перед ним дільнична виборча комісія в обов'язковому порядку розміщує виготовлені за рахунок коштів державного бюджету плакати, що роз'яснюють порядок голосування та відповідальність за порушення законодавства про вибори депутатів, за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією.

2. У приміщенні для голосування на виборчій дільниці у місцях, доступних для виборців, розміщуються:

1) інформаційні буклети партій - суб'єктів виборчого процесу;

2) інформаційні плакати кожної партії - суб'єкта виборчого процесу у відповідному виборчому регіоні.

Інформаційні плакати партій розміщуються у порядку розміщення назв партій у виборчому бюлетені.

3. Розміщення матеріалів, зазначених у частинах першій та другій цієї статті, повинно забезпечувати їх доступність для ознайомлення, у тому числі для виборців із порушенням здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком).

Стаття 172. *Підготовка до голосування*

1. Про час і місце голосування дільнична виборча комісія звичайної виборчої дільниці сповіщає виборців, включених до списку виборців на цій дільниці, іменними запрошеннями, надісланими або доставленими відповідно до частини другої статті 42 цього Кодексу.

2. Дільнична виборча комісія в останній день перед днем голосування на своєму засіданні розподіляє обов'язки членів дільничної виборчої комісії на день голосування (крім голови та секретаря комісії) щодо:

1) встановлення особи виборця та його наявності у списку виборців;

2) видачі виборцю виборчих бюлетенів;

3) контролю за проходженням виборців у кабінети для таємного голосування;

- 4) контролю за виборчими скриньками;
- 5) організації голосування виборців за місцем перебування;
- 6) контролю входу та виходу із приміщення для голосування;
- 7) забезпечення голосування для виборців з порушенням здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком) та інших маломобільних груп населення.

3. Дільнична виборча комісія у день голосування не раніш як за 45 хвилин до початку голосування проводить підготовче засідання. На початку засідання усі присутні оглядають стрічку, якою було опечатано сейф (металеву шафу), де зберігаються виборчі бюлетені.

4. Голова дільничної виборчої комісії надає для огляду членам дільничної виборчої комісії, присутнім кандидатам у депутати, уповноваженим особам партій, офіційним спостерігачам, представникам засобів масової інформації по чергово всі наявні на виборчій дільниці виборчі скриньки. Після огляду кожна виборча скринька опломбовується або, у разі неможливості, опечатується печаткою дільничної виборчої комісії, після чого до неї вкидається контрольний лист, у якому зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, час вкидання контрольного листа до виборчої скриньки, підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та, за бажанням, кандидатів у депутати, уповноважених осіб партій, офіційних спостерігачів. Підписи скріплюються печаткою виборчої комісії. Після вкидання контрольного листа до виборчої скриньки голова виборчої комісії надає для огляду наступну виборчу скриньку і проводить з нею ту саму процедуру. Після пломбування або опечатування останньої виборчої скриньки і вкидання до неї контрольного листа та встановлення стаціонарних (великих) виборчих скриньок на відведені для них місця приміщення для голосування вважається готовим до проведення голосування. Переносні (малі) виборчі скриньки розміщуються у приміщенні для голосування отворами для виборчих бюлетенів униз у полі зору членів виборчої комісії та інших осіб, присутніх у приміщенні для голосування під час голосування відповідно до вимог цього Кодексу.

5. Якщо при огляді стрічки, якою було опечатано сейф (металеву шафу), де зберігаються виборчі бюлетені, виявлено її пошкодження або невідповідність підписів чи печатки на ній підписам і печатці, зазначеним у частині тринадцятій статті 170 цього Кодексу, дільнична виборча комісія виконує дії у порядку, передбаченому частиною чотирнадцятою статті 170 цього Кодексу.

6. Голова дільничної виборчої комісії відкриває сейф (металеву шафу) з виборчими бюлетенями і на підставі витягу із протоколу окружної виборчої комісії про передачу виборчих бюлетенів дільничній виборчій комісії або акта, зазначеного у частині дванадцятій статті 170 цього Кодексу, оголошує кількість виборчих бюлетенів, отриманих дільничною виборчою комісією. Ця кількість вноситься секретарем виборчої комісії до відповідного протоколу дільничної виборчої комісії

про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, а також фіксується у протоколі засідання комісії.

7. Голова дільничної виборчої комісії передає необхідну кількість виборчих бюлетенів членам дільничної виборчої комісії, які будуть видавати виборчі бюлетені виборцям у приміщенні для голосування та організовуватимуть голосування за місцем перебування виборців. Передача виборчих бюлетенів фіксується відомістю за формою, встановленою Центральною виборчою комісією. Зазначені члени комісії засвідчують отримання виборчих бюлетенів, проставляючи підпис у відомості, та забезпечують їх збереження і дотримання встановленого цим Кодексом порядку їх видачі виборцям. Жодного виборчого бюлетеня у сейфі не може залишатися.

8. Голова дільничної виборчої комісії передає членам дільничної виборчої комісії, уповноваженим працювати із списком виборців у день голосування, аркуші списку виборців. Відповідні члени комісії забезпечують збереження і дотримання встановленого цим Кодексом порядку використання списку виборців.

9. У разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про проведення експерименту або пілотного проекту з використанням інноваційних технологій підготовка до голосування в межах такого експерименту або проекту здійснюється у порядку, встановленому законом.

Стаття 173. Організація і порядок голосування

1. Голосування проводиться в день голосування з 8 години до 20 години без перерви. На закордонних виборчих дільницях голосування проводиться за місцевим часом держави, в якій утворені такі дільниці.

2. Організація проведення голосування та підтримання у приміщенні для голосування належного порядку, забезпечення таємності волевиявлення виборців під час голосування покладаються на дільничну виборчу комісію. У разі вчинення правопорушень, за які законом встановлена відповідальність, голова або заступник голови дільничної виборчої комісії має право запросити у приміщення для голосування поліцейського, який повинен вжити до порушника передбачених законом заходів та залишити приміщення для голосування. Перебування поліцейських у приміщенні для голосування в інших випадках забороняється.

3. При проведенні голосування на виборчій дільниці два члени дільничної виборчої комісії надають виборцю можливість проголосувати: один член дільничної виборчої комісії після пред'явлення виборцем одного з документів, зазначених у частині першій статті 8 цього Кодексу, та за наявності виборця у списку виборців на відповідній виборчій дільниці надає йому список для підпису; другий член дільничної виборчої комісії у позначеному місці на контрольному талоні виборчого бюлетеня вписує своє прізвище, ініціали, ставить підпис та проставляє номер, за яким виборця внесено до списку виборців на дільниці. Виборець розписується за отримання виборчого бюлетеня у списку виборців та у визначеному місці на контрольному талоні виборчого бюлетеня. Після цього член

виборчої комісії відокремлює від виборчого бюлетеня контрольний талон та видає виборцю виборчий бюлетень. Контрольні талони виборчих бюлетенів зберігаються у члена комісії, який видає виборчі бюлетені. При цьому робити на виборчих бюлетенях будь-які інші позначки забороняється.

4. Виборець може перебувати у приміщенні для голосування лише протягом часу, необхідного для голосування.

5. Виборчий бюлетень заповнюється виборцем особисто в кабіні для таємного голосування. Під час заповнення виборчого бюлетеня забороняється присутність інших осіб, здійснення фото- та відеофіксації у будь-який спосіб. Виборець, який внаслідок порушення здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком) не може самостійно заповнити виборчий бюлетень, має право з відома голови або іншого члена дільничної виборчої комісії скористатися допомогою іншого виборця, крім члена виборчої комісії, кандидата у депутати, його довіреної особи, уповноваженої особи партії, офіційного спостерігача.

6. Виборець не має права передавати свій виборчий бюлетень іншим особам. Отримання виборчих бюлетенів від інших осіб (крім уповноваженого члена виборчої комісії, який видає виборчі бюлетені), заохочення або змушування виборців до передачі виборчого бюлетеня іншим особам шляхом підкупу, погроз або в інший спосіб забороняється.

7. Виборець, визначивши партію, за яку він голосує, у квадраті, розміщеному навпроти назви цієї партії, робить позначку "плюс" ("+") або іншу, що засвідчує його волевиявлення, а у прямокутнику для написання номера кандидата в депутати біля тексту "Від політичної партії, за яку я проголосував (проголосувала), підтримую кандидата у депутати" вписує порядковий номер кандидата у депутати, якого він підтримує, зазначений у регіональному списку партії, що розміщується на інформаційному плакаті цієї партії.

8. Якщо виборець у відповідному прямокутнику для написання номера кандидата в депутати біля тексту "Від політичної партії, за яку я проголосував (проголосувала), підтримую кандидата у депутати" вписав цифри, що позначають неіснуючий порядковий номер кандидата в депутати або не дають можливості однозначно встановити, який саме порядковий номер позначено, або не зазначив жодного номера або позначки, але при цьому зробив будь-яку позначку напроти назви партії, що засвідчує його волевиявлення, вважається, що виборець підтримує весь регіональний список кандидатів у депутати від відповідної партії без надання підтримки будь-якому окремому кандидату з цього списку.

9. Виборець особисто опускає заповнені виборчі бюлетені до виборчої скриньки.

Виборець, який через порушення здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком) не може самостійно опустити виборчий бюлетень до виборчої скриньки, має право з відома голови або іншого члена дільничної виборчої комісії доручити зробити це у своїй присутності іншій особі, крім члена виборчої

комісії, кандидата у депутати, його довіреної особи, уповноваженої особи партії, офіційного спостерігача.

10. У разі пошкодження виборчої скриньки під час голосування вона опечатується головою і не менш як трьома членами виборчої комісії, які є представниками різних партій, у спосіб, що унеможливорює подальше опускання чи виймання виборчих бюлетенів. Ця виборча скринька зберігається у приміщенні для голосування в полі зору членів виборчої комісії та інших осіб, які мають право бути присутніми на виборчій дільниці під час голосування відповідно до цього Кодексу, і не використовується до закінчення голосування.

11. У разі якщо виборець, заповнюючи виборчий бюлетень, припустився помилки, він має право невідкладно звернутися з письмовою заявою до члена виборчої комісії, який видав йому виборчий бюлетень, з проханням видати йому інший виборчий бюлетень. Член виборчої комісії видає виборцю інший виборчий бюлетень у порядку, встановленому частиною третьою цієї статті, тільки в обмін на неправильно заповнений виборчий бюлетень, про що уповноважений член дільничної виборчої комісії робить відповідну позначку в списку виборців напроти прізвища виборця, яку засвідчує своїм підписом. Неправильно заповнений виборчий бюлетень негайно погашається членом комісії, який його видав, як невикористаний, про що складається акт. Цей акт підписується двома членами дільничної виборчої комісії, які здійснювали видачу виборчого бюлетеня, та виборцем, який неправильно заповнив виборчий бюлетень, і долучається до списку виборців. Погашений виборчий бюлетень зберігається до підрахунку голосів у члена комісії, який видав виборчий бюлетень. При підрахунку голосів цей бюлетень враховується як невикористаний і запаковується разом із контрольним талоном у пакет з невикористаними виборчими бюлетенями. Повторна видача виборчого бюлетеня замість неправильно заповненого не допускається.

12. За 5 хвилин до 20 години голова дільничної виборчої комісії оголошує про закінчення голосування та зачинення виборчої дільниці о 20 годині. Виборці, які на 20 годину прийшли до дільниці для голосування, мають право проголосувати. Для забезпечення реалізації цього права виборців один із членів комісії о 20 годині за дорученням голови дільничної виборчої комісії підходить до входу у приміщення для голосування, запрошує всіх виборців, які ще не проголосували, зайти у приміщення для голосування та зачиняє двері. Після виходу з приміщення для голосування останнього виборця приміщення зачиняється і в ньому залишаються тільки члени виборчої комісії та особи, які згідно з цим Кодексом мають право бути присутніми на засіданні виборчої комісії.

13. На виборчій дільниці, утвореній на судні, що перебуває в день голосування у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України, дільнична виборча комісія може оголосити голосування закінченим раніше часу, визначеного частиною першою цієї статті, якщо в голосуванні взяли участь усі виборці, включені до списку виборців на цій виборчій дільниці. Підрахунок голосів на

такій дільниці проводиться у порядку, встановленому цим Кодексом, відразу після оголошення про закінчення голосування.

14. Округна виборча комісія упродовж дня голосування забезпечує подання до Центральної виборчої комісії відомостей про кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені на виборчій дільниці, у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

16. У разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про проведення експерименту або пілотного проекту з використанням інноваційних технологій відповідно до частини першої статті 18 цього Кодексу відповідні виборчі комісії організують порядок голосування в рамках такого експерименту або пілотного проекту одночасно із вчиненням дій, передбачених цією статтею із дотриманням вимог, передбачених цим Кодексом.

Виборці можуть взяти участь у проведенні експерименту або пілотного проекту з використанням інноваційних технологій виключно за умови одночасного голосування ними в порядку, передбаченому цією статтею.

Виборці не можуть бути примушені до участі в експерименті або пілотному проекті з використанням інноваційних технологій.

Стаття 174. Порядок організації голосування виборців за місцем перебування

1. Виборцю, який внесений до списку виборців на звичайній чи спеціальній виборчій дільниці, але внаслідок порушення здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком) не здатний пересуватися самостійно, дільнична виборча комісія надає можливість голосувати за місцем його перебування.

2. Для організації голосування виборців, не здатних пересуватися самостійно, за їх місцем перебування дільнична виборча комісія в останній день перед днем голосування на своєму засіданні виготовляє витяг із списку виборців за формою, встановленою Центральною виборчою комісією.

Такий витяг невідкладно після його складання надається для загального ознайомлення у приміщенні дільничної виборчої комісії.

3. До витягу із списку виборців включаються:

1) без рішення комісії - виборець, постійно не здатний пересуватися самостійно, щодо якого у списку виборців зазначена відповідна відмітка, якщо такий виборець до 12 години останньої суботи перед днем голосування письмово або особисто не повідомив відповідну дільничну виборчу комісію про бажання проголосувати у приміщенні для голосування;

2) за рішенням дільничної виборчої комісії - виборець, який тимчасово не здатний пересуватися самостійно, на підставі його заяви та довідки медичної установи про стан його здоров'я.

4. При включенні виборця до витягу із списку виборців для голосування за місцем перебування у списку виборців на виборчій дільниці у графі "підпис виборця" секретар дільничної виборчої комісії робить запис "голосує за місцем перебування".

5. *Виборець, який тимчасово не здатний пересуватися самостійно, поштою або через інших осіб подає власноручно написану заяву з проханням забезпечити йому голосування за місцем його перебування із зазначенням місця перебування виборця. Така заява разом з довідкою медичної установи про стан здоров'я виборця подається до дільничної виборчої комісії не пізніше 20 години останньої п'ятниці перед днем голосування.*

6. *Заява, передбачена частиною п'ятою цієї статті, є зобов'язанням виборця забезпечити умови для дотримання вимог щодо порядку голосування, передбачених цим Кодексом.*

7. *На спеціальних виборчих дільницях, утворених у стаціонарних закладах охорони здоров'я, голосування за місцем перебування виборця проводиться на підставі власноручно написаної заяви виборця з проханням забезпечити йому голосування за місцем його перебування у зв'язку з необхідністю дотримання постільного режиму.*

8. *Заява виборця про бажання голосувати за місцем його перебування реєструється дільничною виборчою комісією в окремому журналі, де зазначаються день і час її надходження, прізвище, ім'я, по батькові та адреса місця проживання (місця перебування) виборця.*

9. *Голосування виборців за місцем їх перебування організують не менш як три члени дільничної виборчої комісії, визначені рішенням виборчої комісії, зазначеним у частині другій статті 172 цього Кодексу. Такі члени виборчої комісії повинні бути представниками різних партій.*

10. *Голосування виборців за місцем перебування організовується з таким розрахунком, щоб члени дільничної виборчої комісії, які організують таке голосування, повернулися у приміщення для голосування не пізніш як за годину до закінчення голосування.*

11. *Голова дільничної виборчої комісії оголошує про те, що члени дільничної виборчої комісії відбувають для організації голосування виборців за місцем перебування. Голова дільничної виборчої комісії видає визначеним членам виборчої комісії витяг із списку виборців, складений відповідно до частини другої цієї статті. Одночасно членам комісії видаються по одному примірнику інформаційних буклетів та інформаційних плакатів кожної партії для відповідного виборчого регіону та опломбовану або опечатану переносну виборчу скриньку, в яку при цьому голова комісії опускає контрольний лист. У контрольному листі зазначаються номер виборчої скриньки, час відбуття (година та хвилини) членів виборчої комісії для проведення голосування виборців за місцем перебування, кількість отриманих ними виборчих бюлетенів, прізвища членів дільничної виборчої комісії, яким видані виборчі бюлетені. Контрольний лист підписується присутніми членами виборчої комісії, підписи яких скріплюються печаткою виборчої комісії, та, за бажанням, кандидатами у депутати, їх*

довіреними особами, уповноваженими особами партій, офіційними спостерігачами.

12. Під час проведення голосування виборців за місцем перебування мають право бути присутні кандидати у депутати, уповноважені особи партій, офіційні спостерігачі.

13. Виборець чи члени його сім'ї не можуть відмовити у присутності при проведенні голосування членів комісії, які проводять голосування, а також офіційних спостерігачів, кандидатів у депутати, уповноважених осіб партій, які мають право бути присутніми при проведенні голосування. У разі відмови допустити зазначених осіб у приміщення, де перебуває виборець, йому відмовляється у проведенні голосування за місцем перебування.

14. При організації голосування виборця за місцем перебування член дільничної виборчої комісії на підставі витягу із списку виборців після пред'явлення виборцем одного з документів, зазначених у частинах другій та третій статті 8 цього Кодексу, видає виборцю виборчий бюлетень. При цьому член дільничної виборчої комісії у позначених місцях на контрольному талоні виборчого бюлетеня вписує своє прізвище, ініціали, ставить підпис та проставляє номер виборця у списку виборців.

Виборець розписується у контрольному талоні виборчого бюлетеня та у витягу із списку виборців.

Член виборчої комісії відокремлює від виборчого бюлетеня, який має бути виданий виборцю, контрольний талон та видає виборцю один виборчий бюлетень. Контрольний талон виданого виборчого бюлетеня зберігається у члена комісії, який видав виборчий бюлетень.

Інший член виборчої комісії надає виборцю для ознайомлення примірники інформаційних буклетів та інформаційних плакатів кожної партії для відповідного виборчого регіону.

Виборець заповнює виборчий бюлетень у порядку, встановленому частинами сьомою і восьмою статті 173 цього Кодексу, користуючись за потреби інформаційними буклетами та інформаційними плакатами партій - суб'єктів виборчого процесу, та опускає виборчий бюлетень до переносної виборчої скриньки. Член сім'ї виборця або особа, яка здійснює за ним догляд, має право бути присутнім при голосуванні виборця, допомогти йому заповнити виборчий бюлетень та вкинути його у виборчу скриньку, якщо виборець через порушення здоров'я (у зв'язку з інвалідністю, тимчасовим розладом здоров'я, віком) не може самотійно виконати ці дії. Після голосування виборець повертає членам комісії отримані ним примірники інформаційних буклетів та інформаційних плакатів партій.

15. Члени дільничної виборчої комісії мають право перевіряти факт тимчасової нездатності виборця пересуватися самотійно у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

16. У разі якщо виборець, включений до витягу із списку виборців для голосування за місцем перебування, прибув у приміщення для голосування після того, як члени дільничної виборчої комісії відбули для організації голосування за місцем перебування, такому виборцю не можуть бути видані виборчі бюлетені для голосування до повернення членів комісії, які організують голосування за місцем перебування, та з'ясування питання, чи не проголосував цей виборець за місцем перебування.

17. Після проведення голосування виборців за місцем перебування член дільничної виборчої комісії, який видав виборцю виборчі бюлетені, у списку виборців напроти прізвища виборця робить позначку "голосував за місцем перебування", зазначає своє прізвище і ставить підпис.

18. Витяг із списку виборців, за яким організувалося голосування виборців за місцем перебування, додається до списку виборців і є його невід'ємною складовою частиною. До списку виборців додаються письмові заяви виборців, довідки медичних установ, копії відповідних рішень дільничної виборчої комісії.

19. Положення цієї статті не поширюються на закордонні виборчі дільниці.

20. У разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про проведення експерименту або пілотного проекту з використанням інноваційних технологій відповідно до частини першої статті 18 цього Кодексу відповідні виборчі комісії організують порядок голосування в рамках такого експерименту або пілотного проекту одночасно із вчиненням дій, передбачених цією статтею із дотриманням вимог, передбачених цим Кодексом.

Виборці можуть взяти участь у проведенні експерименту або пілотного проекту з використанням інноваційних технологій виключно за умови одночасного голосування ними в порядку, передбаченому цією статтею.

Виборці не можуть бути примушені до участі в експерименті або пілотному проекті з використанням інноваційних технологій.

Стаття 175. Порядок підрахунку голосів на виборчій дільниці

1. Підсумкове засідання дільничної виборчої комісії розпочинається після закінчення голосування виборців на виборчій дільниці і проводиться у тому приміщенні, де відбувалося голосування. Підсумкове засідання проводиться без перерви і закінчується після складення та підписання протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

2. Якщо одночасно з виборами депутатів проводяться місцеві вибори чи референдум, підрахунок голосів на місцевих виборах чи референдумі проводиться після складання протоколів про підрахунок голосів виборців з виборів депутатів на виборчій дільниці та їх підписання у встановленому порядку на тому самому засіданні дільничної виборчої комісії.

Пакети з протоколами та з іншою виборчою документацією, що стосується виборів депутатів, до закінчення засідання дільничної виборчої комісії зберігаються у приміщенні, де відбувається засідання, у полі зору членів дільничної

виборчої комісії та осіб, які присутні на засіданні комісії. Пакети з виборчою документацією транспортуються в порядку, встановленому статтею 178 цього Кодексу, до окружної виборчої комісії відразу після підписання відповідних протоколів з усіх інших виборів чи референдуму.

3. На час проведення підсумкового засідання дільнична виборча комісія доручає ведення протоколу засідання виборчої комісії заступнику голови дільничної виборчої комісії або іншому члену дільничної виборчої комісії. Секретар дільничної виборчої комісії на цьому засіданні вносить відомості до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

4. У разі якщо під час проведення голосування до дільничної виборчої комісії надійшли звернення стосовно порушень, що мали місце під час проведення голосування на виборчій дільниці, дільнична виборча комісія розглядає їх на початку засідання, до початку підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці.

5. Підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці здійснюється відкрито і прозоро виключно членами дільничної виборчої комісії. Підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці проводиться у послідовності, викладеній у положеннях цієї статті та у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

6. Дільнична виборча комісія запаковує опрацьовані виборчі документи у паперові пакети. Пакет з виборчими документами заклеюється, на пакеті робиться напис, який вказує на кількість та вид запакованих документів, а також зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих виборчих документів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

7. Кожен член дільничної виборчої комісії, відповідальний за роботу із списком виборців, підраховує та вносить на кожний отриманий ним аркуш списку виборців такі відомості (по кожному аркушу окремо):

1) кількість виборців, внесених у список виборців, на виборчій дільниці (на момент закінчення голосування);

2) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені (за підписами виборців та відмітками "голосував за місцем перебування" у списку виборців).

8. Список виборців на виборчій дільниці після закінчення голосування у разі внесення до нього доповнень закривається шляхом закреслення незаповнених граф списку виборців для внесення прізвищ виборців таким чином, щоб унеможливити внесення до списку додаткових виборців, підписується головою та секретарем дільничної виборчої комісії і скріплюється печаткою комісії.

9. Дільнична виборча комісія на підставі списку виборців (порівняння списку виборців та витягу із списку виборців) встановлює кількість виборців на виборчій дільниці. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем виборчої комісії (секретарем засідання) до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

10. Дільнична виборча комісія підраховує невикористані виборчі бюлетені. Кількість таких бюлетенів оголошується і заноситься секретарем комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці. Невикористані виборчі бюлетені погашаються шляхом відокремлення правого нижнього кута бюлетеня. Погашені невикористані виборчі бюлетені разом з бюлетенями, зіпсованими виборцями під час їх заповнення і повернутими членам дільничної виборчої комісії, які їх видавали, запаковуються. На пакеті робиться напис "Невикористані виборчі бюлетені", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

11. Дільнична виборча комісія підраховує кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування, за підписами виборців у списку виборців та відмітками "голосував за місцем перебування" у списку виборців. Ця кількість оголошується.

12. Дільнична виборча комісія підраховує кількість контрольних талонів виборчих бюлетенів з підписами виборців та членів виборчої комісії, які їх видавали. Кількість таких талонів оголошується.

13. У разі відповідності кількості контрольних талонів, зазначеної у частині дванадцятій цієї статті, кількості, зазначеній у частині одинадцятій цієї статті, ця кількість оголошується і заноситься секретарем виборчої комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці як кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені.

У разі невідповідності кількості контрольних талонів, зазначеної у частині дванадцятій цієї статті, кількості, зазначеній у частині одинадцятій цієї статті, складається акт із зазначенням встановленої рішенням дільничної виборчої комісії причини такої невідповідності, який підписується присутніми членами дільничної виборчої комісії. Підписи скріплюються печаткою комісії. Цей акт мають право підписати присутні кандидати, уповноважені представники партій, офіційні спостерігачі. Після цього комісія приймає рішення про встановлення кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені. Ця кількість оголошується і заноситься до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

14. Список виборців, доданий до нього витяг із списку виборців, виготовлений згідно з частинами другою і третьою статті 174 цього Кодексу, заяви, на підставі яких складався витяг із списку, рішення суду про внесення змін до списку виборців, повідомлення органу ведення Державного реєстру виборців запаковуються в окремий пакет. На пакеті робиться напис "Список виборців", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

15. Контрольні талони виборчих бюлетенів запаковуються. На пакеті робиться напис "Контрольні талони", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих контрольних талонів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

16. Дільнична виборча комісія перевіряє, чи дорівнює сума кількості невикористаних виборчих бюлетенів і кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені, кількості виборчих бюлетенів, отриманих дільничною виборчою комісією. У разі невідповідності цих даних дільнична виборча комісія складає акт із зазначенням встановленої рішенням дільничної виборчої комісії причини такої невідповідності, який підписується присутніми членами дільничної виборчої комісії. Цей акт мають право підписати присутні кандидати, уповноважені особи партій, офіційні спостерігачі. Підписи скріплюються печаткою комісії.

17. Дільнична виборча комісія перевіряє цілісність пломб або печаток на виборчих скриньках.

18. У разі виявлення на виборчих скриньках пошкоджень пломб або печаток чи інших пошкоджень, які порушують цілісність виборчої скриньки, складається акт із зазначенням характеру виявлених пошкоджень, який підписується присутніми членами дільничної виборчої комісії. Підписи скріплюються печаткою комісії. Цей акт мають право підписати присутні кандидати, уповноважені особи партій, офіційні спостерігачі.

19. Виборчі скриньки відкриваються дільничною виборчою комісією по чергово. Першими відкриваються переносні виборчі скриньки, що використовувалися при голосуванні виборців за межами приміщення для голосування, а останніми відкриваються, у разі їх наявності, виборчі скриньки з пошкодженими печатками або пломбами, а також іншими пошкодженнями, виявленими під час голосування.

20. При відкритті непошкодженої виборчої скриньки її вміст висипається на стіл, за яким розміщуються члени дільничної виборчої комісії. При цьому перевіряється наявність у виборчій скриньці контрольного листа (у переносній виборчій скриньці - контрольних листів).

21. Виборчі бюлетені з пошкодженої виборчої скриньки виймаються по одному без їх перемішування. Дільнична виборча комісія підраховує кількість виборчих бюлетенів, що знаходяться у цій виборчій скриньці. При цьому перевіряється наявність у цій виборчій скриньці контрольного листа, який виймається останнім.

22. У разі відсутності у виборчій скриньці контрольного листа дільнична виборча комісія складає у порядку, встановленому частиною шостою статті 37 цього Кодексу, акт про відсутність у скриньці контрольного листа, в якому зазначає кількість виборчих бюлетенів, що знаходяться у цій скриньці. Такі виборчі бюлетені вважаються такими, що не підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців.

23. Якщо при відкритті переносної виборчої скриньки у ній виявиться більше виборчих бюлетенів, ніж кількість виборців, включених до витягу із списку виборців на виборчій дільниці, дільнична виборча комісія складає у порядку, встановленому частиною шостою статті 37 цього Кодексу, акт про таку невідповідність, в якому зазначає кількість виборчих бюлетенів, що знаходяться у цій скриньці. Такі виборчі бюлетені вважаються такими, що не підлягають врахуванню при встановленні кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців.

24. У разі виникнення сумнівів щодо достовірності контрольного листа та в інших сумнівних випадках рішення щодо визнання виборчих бюлетенів, що знаходяться у виборчій скриньці, такими, що не підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців, приймається дільничною виборчою комісією шляхом голосування.

25. Якщо зазначені на виборчому бюлетені номери територіального округу або виборчої дільниці не відповідають номерам територіального округу чи виборчої дільниці, на якій проводиться підрахунок голосів, виборчий бюлетень вважається таким, що не підлягає врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців.

26. Виборчі бюлетені, що не підлягають врахуванню при встановленні кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців, запаковуються. На пакеті робиться напис "Виборчі бюлетені, що не підлягають врахуванню", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

27. Виборча комісія підраховує загальну кількість виборчих бюлетенів, за винятком бюлетенів, які не підлягають врахуванню. При підрахунку виборчих бюлетенів визначений виборчою комісією член комісії рахує виборчі бюлетені вголос. Усі предмети, що не є виборчими бюлетенями встановленої форми, складаються окремо і не підраховуються. У разі виникнення сумнівів, чи є предмет виборчим бюлетенем, дільнична виборча комісія вирішує це питання шляхом голосування. При цьому кожен член виборчої комісії має право особисто оглянути предмет. На час огляду підрахунок виборчих бюлетенів припиняється. Предмети, що не є виборчими бюлетенями, запаковуються в окремий пакет. До предметів відносять і контрольні листи. На пакеті робиться напис "Предмети", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці і дата, час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії. Встановлена в результаті підрахунку кількість є кількістю виборців, які взяли участь у

голосуванні. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

28. *Виборчі бюлетені розкладаються на місця, позначені окремими табличками, що містять з обох боків назви партій, напис "Недійсні". При розкладанні виборчих бюлетенів визначений виборчою комісією член комісії показує кожний виборчий бюлетень усім членам комісії, виголошуючи результат волевиявлення виборця. У разі виникнення сумнівів щодо змісту виборчого бюлетеня виборча комісія вирішує питання шляхом голосування. При цьому кожен член комісії має право оглянути особисто виборчий бюлетень. На час огляду виборчого бюлетеня робота з іншими виборчими бюлетенями припиняється.*

29. *Недійсними вважаються виборчі бюлетені:*

- 1) *на яких відсутня печатка відповідної дільничної виборчої комісії;*
- 2) *до яких не внесено зміни відповідно до частини сьомої статті 169 цього Кодексу або внесено зміни без рішення Центральної виборчої комісії чи такі, що не відповідають рішенню Центральної виборчої комісії;*
- 3) *якщо у виборчому бюлетені проставлені позначки біля повних назв декількох партій;*
- 4) *якщо не проставлено жодної позначки біля повної назви партії;*
- 5) *якщо не відокремлено контрольний талон виборчого бюлетеня;*
- 6) *якщо з інших причин неможливо встановити зміст волевиявлення виборця щодо підтримки виборчого списку певної партії.*

У разі виникнення сумнівів щодо дійсності виборчого бюлетеня у випадку, передбаченому пунктом 6 цієї частини, питання вирішується дільничною виборчою комісією шляхом голосування. При цьому кожен член комісії має право особисто оглянути виборчий бюлетень. На час огляду виборчого бюлетеня підрахунок інших виборчих бюлетенів припиняється.

30. *Недійсні виборчі бюлетені підраховуються окремо. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці. Недійсні виборчі бюлетені запаковуються. На пакеті робиться напис "Недійсні виборчі бюлетені", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих недійсних виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.*

31. *Дільнична виборча комісія звичайної, спеціальної виборчої дільниці підраховує кількість голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки, а дільнична виборча комісія закордонної виборчої дільниці - кількість голосів виборців, які підтримали загальнодержавний список партії у закордонному окрузі. Під час підрахунку голосів кожен член комісії має право перевірити або перерахувати відповідні виборчі бюлетені. Результати підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці, які отримали регіональні виборчі списки кожної партії (які*

підтримали загальнодержавний виборчий список партії у закордонному окрузі) та всіх партій, оголошуються і заносяться секретарем комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

32. Дільнична виборча комісія зобов'язана при підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці перевірити, чи дорівнює кількість виборців, які взяли участь у голосуванні на виборчій дільниці, сумі кількості недійсних виборчих бюлетенів на виборчій дільниці та кількостей виборчих бюлетенів з голосами виборців, які підтримали регіональні виборчі списки усіх партій (які підтримали загальнодержавні виборчі списки усіх партій - у закордонному окрузі). У разі невідповідності цих даних дільнична виборча комісія складає акт із зазначенням встановленої рішенням дільничної виборчої комісії причини такої невідповідності, який підписується присутніми членами дільничної виборчої комісії. Підписи скріплюються печаткою комісії. Цей акт мають право підписати присутні кандидати, уповноважені особи партій, офіційні спостерігачі.

Положення частин тридцять третьої - тридцять восьмої цієї статті не застосовуються під час підрахунку голосів виборців на закордонних виборчих дільницях.

На закордонній виборчій дільниці виборчі бюлетені з голосами виборців, які підтримали загальнодержавний виборчий список партії у закордонному окрузі, запаковуються у пакет. На пакеті вчиняється напис, що округ є закордонним, та зазначаються номер закордонної виборчої дільниці, назва партії, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

33. Дільнична виборча комісія по черговою опрацьовує виборчі бюлетені з голосами виборців, які підтримали регіональний виборчий список відповідної політичної партії, для встановлення кількості голосів, поданих на підтримку кожного кандидата у депутати, включеного до такого виборчого списку. З цією метою виборчі бюлетені з голосами виборців, які підтримали регіональний виборчий список відповідної політичної партії, розкладаються на місця, позначені окремими табличками, що містять з обох боків порядкові номери кандидатів відповідно до регіонального виборчого списку кандидатів у депутати від цієї партії, а також напис "Підтримали весь список".

34. Дільнична виборча комісія підраховує кількість голосів виборців, які підтримали кожного з кандидатів у депутати, включених до регіонального виборчого списку відповідної партії, а також кількість голосів виборців, які підтримали весь регіональний виборчий список кандидатів у депутати від відповідної партії, не підтримуючи окремого кандидата з цього списку. Під час підрахунку голосів кожний член виборчої комісії має право перевірити або перерахувати відповідні виборчі бюлетені.

У разі виникнення сумнівів у членів виборчої комісії щодо змісту волевиявлення виборця у виборчому бюлетені питання вирішується дільничною виборчою

комісією шляхом голосування. Перед голосуванням кожний член виборчої комісії має право особисто оглянути виборчий бюлетень. На час огляду виборчого бюлетеня та голосування підрахунок інших виборчих бюлетенів припиняється. Результати голосування фіксуються у протоколі засідання дільничної виборчої комісії.

35. Результати підрахунку голосів у вигляді кількості голосів виборців, які підтримали кожного конкретного кандидата, включеного до регіонального виборчого списку відповідної партії, та кількості голосів виборців, які підтримали весь регіональний виборчий список відповідної партії, не підтримавши конкретного кандидата, оголошуються головою комісії і вносяться секретарем виборчої комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

36. Після закінчення опрацювання виборчих бюлетенів з голосами виборців, які підтримали регіональний виборчий список відповідної партії, дільнична виборча комісія зобов'язана перевірити, чи дорівнює кількість голосів виборців, які підтримали регіональний виборчий список цієї партії, сумі кількості голосів виборців, які підтримали кожного з кандидатів у депутати, включених до регіонального виборчого списку цієї партії, та кількості голосів виборців, які підтримали весь регіональний виборчий список від цієї партії, не підтримавши окремого кандидата в депутати. У разі невідповідності цих даних дільнична виборча комісія може повторно перерахувати виборчі бюлетені. При підтвердженні зазначеної невідповідності дільнична виборча комісія складає акт за формою, встановленою Центральною виборчою комісією із зазначенням встановленої рішенням дільничної виборчої комісії причини такої невідповідності.

37. Виборчі бюлетені з голосами виборців, поданими за кожного з кандидатів у депутати, включених до регіонального виборчого списку кожної партії, запаковуються у пакети. На пакеті зазначаються номер територіального округу, номер виборчої дільниці, назва партії, прізвище кандидата та його порядковий номер у регіональному виборчому списку партії, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

38. Виборчі бюлетені з голосами виборців, які підтримали весь регіональний виборчий список кандидатів у депутати, не підтримавши окремого кандидата у депутати від партії, запаковуються у пакет. На пакеті зазначаються номер територіального округу, номер виборчої дільниці, назва партії, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

39. Пакети з виборчими бюлетенями, зазначені у частинах тридцять сьомій та тридцять восьмій цієї статті, з голосами виборців, які підтримали регіональний виборчий список (загальнодержавний виборчий список у закордонному окрузі) кожної партії, запаковуються в один паперовий пакет. На кожному пакеті зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є

закордонним, номер виборчої дільниці, назва відповідної партії, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

Стаття 176. Протокол дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці

1. Дільнична виборча комісія на своєму засіданні складає протокол про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці за формою, встановленою Центральною виборчою комісією не пізніше як за двадцять два дні до дня голосування.

Забороняється складання протоколів дільничних виборчих комісій про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці не на бланках, передбачених цією частиною, крім випадків, передбачених цим Кодексом, а також внесення до них будь-яких виправлень без відповідного рішення комісії.

Центральна виборча комісія забезпечує виготовлення бланків протоколів дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці для кожної виборчої дільниці у кількості 50 примірників у порядку, встановленому частиною сімнадцятою статті 36 цього Кодексу.

Порядок виготовлення та вимоги до протоколів дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці встановлюються Центральною виборчою комісією не пізніше ніж за сімдесят днів до дня виборів.

2. До протоколу дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на звичайній, спеціальній виборчій дільниці цифрами заносяться:

1) кількість виборчих бюлетенів, одержаних дільничною виборчою комісією або виготовлених нею з дозволу Центральної виборчої комісії;

2) кількість невикористаних виборчих бюлетенів, погашених дільничною виборчою комісією;

3) кількість виборців, включених до списку виборців на виборчій дільниці (на момент закінчення голосування);

4) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені;

5) кількість виборчих бюлетенів для голосування, що не підлягають врахуванню;

6) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні на виборчій дільниці;

7) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;

8) сумарна кількість голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки кандидатів у депутати всіх партій;

9) кількість голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від кожної партії;

10) кількість голосів виборців, які підтримали кожного кандидата, включеного до регіонального виборчого списку кандидатів у депутати від кожної партії;

11) кількість голосів виборців, які підтримали весь регіональний список кандидатів у депутати від кожної партії, не підтримавши конкретного кандидата з цього списку.

До протоколу дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на закордонній виборчій дільниці цифрами заносяться:

- 1) кількість виборчих бюлетенів, одержаних дільничною виборчою комісією;
- 2) кількість невикористаних виборчих бюлетенів, погашених дільничною виборчою комісією;
- 3) кількість виборців, включених до списку виборців на виборчій дільниці (на момент закінчення голосування);
- 4) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені;
- 5) кількість виборчих бюлетенів для голосування, що не підлягають врахуванню;
- 6) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні на виборчій дільниці;
- 7) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;
- 8) сумарна кількість голосів виборців, які підтримали загальнодержавні виборчі списки всіх партій;
- 9) кількість голосів виборців, які підтримали загальнодержавний виборчий список від кожної партії.

3. Протокол про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці складається дільничною виборчою комісією у чотирьох примірниках. Примірники протоколу нумеруються і мають однакову юридичну силу.

4. У протоколі про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці зазначаються дата і час (година і хвилини) його підписання членами дільничної виборчої комісії. Кожен примірник протоколу підписується головою, заступником голови, секретарем та іншими членами дільничної виборчої комісії, присутніми на засіданні виборчої комісії. У разі незгоди із результатами підрахунку голосів, зафіксованими у протоколі комісії, член комісії підписує протокол із позначкою "З окремою думкою". Письмовий виклад окремої думки додається до протоколу дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці. Непідписання або відмова від підписання протоколу окремих членів виборчої комісії не має правових наслідків для дійсності протоколу. У разі відсутності підпису члена дільничної виборчої комісії у протоколі про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці напроти його прізвища зазначається причина відсутності підпису. Цей протокол підписується членами дільничної виборчої комісії та засвідчується печаткою дільничної виборчої комісії лише після його остаточного заповнення.

5. Забороняється заповнення протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці олівцем, а також внесення до них будь-яких виправлень без відповідного рішення комісії.

6. Якщо після підписання протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці у відповідному окрузі дільнична виборча комісія виявила в ньому неточності (описку чи помилку в цифрах), вона на тому самому засіданні розглядає питання про внесення змін до протоколу шляхом складання нового протоколу з позначкою "Уточнений". При цьому перерахунок бюлетенів не проводиться. Протокол з позначкою "Уточнений" складається у кількості примірників, зазначеній у частині третій цієї статті.

7. Перший і другий примірники протоколу дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, а за наявності - і відповідні примірники протоколу з позначкою "Уточнений" запаковуються в пакети із спеціальною системою захисту. На пакеті робиться напис "Протокол про підрахунок голосів", зазначаються номер територіального округу, номер виборчої дільниці, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії. Третій примірник протоколу дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці зберігається у секретаря дільничної виборчої комісії, четвертий примірник - невідкладно вивішується для загального ознайомлення у приміщенні дільничної виборчої комісії.

8. Членам дільничної виборчої комісії, кандидатам у депутати, уповноваженим особам партій, офіційним спостерігачам, які були присутні при підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці, на їх прохання невідкладно видаються копії протоколу про підрахунок голосів на виборчій дільниці, засвідчені головою і секретарем дільничної виборчої комісії та скріплені печаткою комісії, з розрахунку не більш як по одній копії кожного протоколу для кожного члена комісії, кандидата, уповноваженої особи партії, офіційного спостерігача.

9. Про видачу копій протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці складається акт за формою, встановленою Центральною виборчою комісією. В акті зазначаються перелік осіб, які одержали копії відповідного протоколу, дата та час одержання цих копій і проставляються підписи цих осіб. Акт підписується головою та секретарем дільничної виборчої комісії і скріплюється печаткою дільничної виборчої комісії. Акт запаковується у пакет разом з першим і другим примірниками протоколу дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

10. Пакети з протоколами дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, виборчими бюлетенями, контрольними талонами і предметами, списками виборців, а також, за наявності, окремими думками членів виборчої комісії, викладеними у письмовій формі, актами, заявами, скаргами та рішеннями, прийнятими комісією, після закінчення засідання комісії доставляються до окружної виборчої комісії.

11. У разі застосування автоматизованої інформаційно-аналітичної системи дільничною виборчою комісією секретар комісії або відповідальна особа, визначена рішенням дільничної виборчої комісії, вносить до автоматизованої інформаційно-

аналітичної системи відомості, необхідні для складання протоколу про підрахунок голосів виборців, та забезпечує їх перевірку засобами цієї системи.

У разі правильності заповнення протоколу відповідальна особа повинна:

1) роздрукувати чотири примірники протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці та передати їх голові, заступнику голови, секретарю та іншим членам дільничної виборчої комісії для підписання та проставлення печатки дільничної виборчої комісії. Інформація про підрахунок голосів виборців невідкладно надається для ознайомлення кандидатам у депутати, довіреним особам кандидатів, уповноваженим особам партій, офіційним спостерігачам, присутнім на засіданні, які мають право підписати перші примірники протоколу;

2) після підписання протоколу про підрахунок голосів виборців усіма членами комісії, присутніми на засіданні, надіслати його до окружної виборчої комісії та Центральної виборчої комісії засобами автоматизованої інформаційно-аналітичної системи.

Копії протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці можуть виготовлятися за допомогою автоматизованої інформаційно-аналітичної системи та надаються членам дільничної виборчої комісії, кандидатам у депутати, довіреним особам кандидатів, уповноваженим особам партій, офіційним спостерігачам, присутнім при підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці, на їх прохання відповідно до частини восьмої цієї статті, засвідчені секретарем дільничної виборчої комісії та скріплені печаткою комісії.

Стаття 177. Визнання дільничною виборчою комісією голосування на виборчій дільниці недійсним

1. Дільнична виборча комісія може визнати голосування на виборчій дільниці недійсним у разі встановлення нею порушень вимог цього Кодексу, внаслідок яких неможливо достовірно встановити результати волевиявлення виборців, лише за таких обставин:

1) встановлення випадків незаконного голосування (опускання виборчого бюлетеня до виборчої скриньки за виборця іншою особою (крім випадків, передбачених частиною дев'ятою статті 173 цього Кодексу), голосування особами, які не мають права голосу, голосування особами, які не включені до списку виборців на виборчій дільниці або включені до нього безпідставно, голосування особою більше, ніж один раз) у кількості, що перевищує 5 відсотків кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені на виборчій дільниці;

2) знищення або пошкодження виборчої скриньки (скриньок), що унеможлиблює встановлення змісту виборчих бюлетенів, якщо кількість цих бюлетенів перевищує 5 відсотків кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені на виборчій дільниці;

3) виявлення у виборчих скриньках виборчих бюлетенів у кількості, що перевищує більш як на 10 відсотків кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені на виборчій дільниці.

2. У разі виявлення обставин, зазначених у частині першій цієї статті, у кожному випадку дільнична виборча комісія складає відповідний акт. Такий акт є підставою для розгляду дільничною виборчою комісією питання про визнання голосування на виборчій дільниці у відповідному територіальному окрузі недійсним.

3. У разі прийняття рішення про визнання голосування на виборчій дільниці недійсним усі бюлетені, виявлені у виборчих скриньках на цій виборчій дільниці, вважаються такими, що не підлягають врахуванню. У цьому випадку протокол дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці повинен містити лише відомості, зазначені у пунктах 1-5 частини другої статті 176 цього Кодексу. На місці інших відомостей ставиться прочерк. Протоколи складаються дільничною виборчою комісією у порядку, встановленому статтею 176 цього Кодексу.

4. У разі прийняття рішення про визнання голосування на виборчій дільниці недійсним виборчі бюлетені запаковуються в пакет. На пакеті робиться напис "Виборчі бюлетені", зазначаються номер територіального округу, номер виборчої дільниці, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

5. Рішення дільничної виборчої комісії про визнання голосування на виборчій дільниці недійсним та акт, на підставі якого прийнято це рішення, додаються до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

Стаття 178. Порядок транспортування і передачі виборчих документів до окружної виборчої комісії або Центральної виборчої комісії (щодо закордонного округу)

1. Транспортування документів, зазначених у частині десятій статті 176 цього Кодексу, здійснюється головою або заступником голови дільничної виборчої комісії та іншими двома членами цієї комісії - представниками двох інших партій, на підтримку регіональних списків яких подано найбільшу кількість голосів на виборчій дільниці, під охороною у супроводі поліцейських, а в разі необхідності, за зверненням Центральної виборчої комісії, - співробітників Служби безпеки України. Інші члени дільничної виборчої комісії, кандидати, офіційні спостерігачі за їхнім бажанням можуть також супроводжувати транспортування таких документів. Супроводження транспортування таких документів іншими особами забороняється. Під час транспортування документів забороняється розпечатувати пакети з виборчими бюлетенями та іншою документацією.

У разі якщо одночасно з виборами депутатів проводяться інші вибори, виборча документація інших виборів транспортується до відповідної виборчої комісії членами дільничної виборчої комісії, які не беруть участі у транспортуванні виборчої документації з виборів депутатів до окружної виборчої комісії.

Секретар дільничної виборчої комісії, інші члени комісії, які не супроводжують транспортування виборчих документів до окружної виборчої комісії,

залишаються у приміщенні дільничної виборчої комісії до отримання повідомлення про прийняття протоколу про підрахунок голосів на виборчій дільниці окружною виборчою комісією. Під час транспортування виборчої документації печатка дільничної виборчої комісії та бланки протоколів дільничних виборчих комісій про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, якщо вони не були використані для складання протоколу з позначкою "Уточнений" до відправлення цих протоколів разом із виборчою документацією до окружної виборчої комісії, зберігаються у сейфі (металевій шафі) у приміщенні дільничної виборчої комісії.

2. Протокол про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці та інші документи дільничної виборчої комісії передаються відповідній окружній виборчій комісії на її засіданні.

3. Зміст протоколу про підрахунок голосів виборців на закордонній виборчій дільниці після його підписання членами дільничної виборчої комісії невідкладно передається дільничною виборчою комісією за допомогою технічних засобів зв'язку до Центральної виборчої комісії (через Міністерство закордонних справ України) з обов'язковою наступною передачею першого і другого примірників протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією. До протоколу додаються інші документи, зазначені у частині десятій статті 176 цього Кодексу.

4. Зміст протоколу про підрахунок голосів виборців на спеціальній виборчій дільниці, утвореній на судні, що перебуває в день виборів у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України, після його підписання членами дільничної виборчої комісії невідкладно передається дільничною виборчою комісією за допомогою технічних засобів зв'язку до відповідної окружної виборчої комісії з обов'язковою наступною передачею першого і другого примірників протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією. До протоколу додаються інші документи, зазначені у частині десятій статті 176 цього Кодексу.

Стаття 179. Порядок прийняття та розгляду документів дільничних виборчих комісій окружною виборчою комісією

1. З моменту закінчення голосування окружна виборча комісія розпочинає засідання, що продовжується безперервно до встановлення підсумків голосування у територіальному окрузі. На цей час члени окружної виборчої комісії не можуть залучатися до виконання інших функцій, крім участі в засіданні виборчої комісії.

2. З моменту закінчення голосування та початку прийняття окружною виборчою комісією протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчих дільницях окружна виборча комісія через автоматизовану інформаційно-аналітичну систему передає Центральній виборчій комісії оперативну інформацію про підрахунок голосів виборців на виборчих дільницях територіального округу (далі - інформація про підрахунок голосів виборців).

3. Засідання окружної виборчої комісії, зазначене у частині першій цієї статті, оформляється протоколом безперервного засідання, що підписується головою або головуючим на засіданні, а також секретарем виборчої комісії або членом виборчої комісії, який виконував на зазначеному засіданні обов'язки секретаря. До протоколу додаються (за наявності) викладені у письмовій формі окремі думки членів виборчої комісії, які брали участь у засіданні і не згодні з прийнятим окружною виборчою комісією рішенням.

4. На засіданні окружної виборчої комісії, зазначеному в частині першій цієї статті, голова окружної виборчої комісії приймає запечатані пакети з протоколами дільничних виборчих комісій, розпечатує їх та оголошує зміст протоколів дільничних виборчих комісій про підрахунок голосів виборців на відповідних виборчих дільницях, а також приймає запечатані пакети з іншими виборчими документами, передбаченими частиною десятою статті 176 цього Кодексу. Час прийняття окружною виборчою комісією протоколів дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, перелік прийнятих виборчих документів і занесені до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці відомості фіксуються у протоколі засідання окружної виборчої комісії.

5. Невідкладно після оголошення головою окружної виборчої комісії (головуючим на засіданні комісії) змісту протоколу на засіданні окружної виборчої комісії член комісії, уповноважений її рішенням, оголошує відомості протоколу та відповідних актів (за наявності) системному адміністратору, який вносить їх до бази даних автоматизованої інформаційно-аналітичної системи для перевірки засобами цієї системи правильності заповнення протоколу.

У разі правильного заповнення протоколу системний адміністратор повинен:

1) роздрукувати інформацію про підрахунок голосів щодо відповідної виборчої дільниці, підписати та подати її для підпису голові, заступнику голови та секретарю окружної виборчої комісії (головуючому на засіданні) та членам цієї комісії. Інформація про підрахунок голосів виборців невідкладно надається для ознайомлення членам відповідної дільничної виборчої комісії, кандидатам у депутати, уповноваженим особам партій, офіційним спостерігачам. Зазначена інформація зберігається в окружній виборчій комісії до припинення її повноважень та передається нею до місцевої архівної установи разом з іншою виборчою документацією;

2) засобами автоматизованої інформаційно-аналітичної системи передати інформацію про підрахунок голосів виборців до Центральної виборчої комісії.

Центральна виборча комісія невідкладно оприлюднює зазначені відомості на своєму офіційному веб-сайті.

6. При прийнятті документів дільничної виборчої комісії окружна виборча комісія перевіряє комплектність документів та цілісність упаковки усіх пакетів з

виборчими документами. При цьому кожний член комісії має право оглянути кожний пакет з документами.

7. За результатами розгляду документів дільничної виборчої комісії та скарг про порушення вимог цього Кодексу під час проведення голосування та підрахунку голосів на виборчій дільниці, а також під час транспортування виборчих документів до окружної виборчої комісії, що надійшли до окружної виборчої комісії на момент прийняття документів дільничної виборчої комісії, окружна виборча комісія приймає одне з таких рішень:

1) врахувати відомості протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці в межах територіального округу;

2) зобов'язати дільничну виборчу комісію виправити виявлені недоліки шляхом складання протоколу з позначкою "Уточнений";

3) провести повторний підрахунок голосів на виборчій дільниці в порядку, встановленому цим Кодексом.

8. Рішення, передбачене частиною сьомою цієї статті, приймається шляхом голосування усіх членів окружної виборчої комісії більшістю від загального складу комісії і фіксується у протоколі засідання окружної виборчої комісії.

9. У разі виявлення у протоколі дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці виправлень, помилок, неточностей, що можна усунути без повторного підрахунку голосів виборців, окружна виборча комісія приймає рішення, зазначене у пункті 2 частини сьомої цієї статті (якщо зміст таких виправлень, помилок та неточностей неможливо з'ясувати без складання протоколу з позначкою "Уточнений"), або розглядає питання про внесення змін до зазначених відомостей з метою усунення виявлених недоліків без повторного підрахунку голосів.

За підсумком такого розгляду окружна виборча комісія приймає протокольне рішення про внесення відповідних змін до протоколу дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, прийняття зазначеного протоколу із внесеними змінами та врахування відомостей зазначеного протоколу із внесеними змінами при встановленні підсумків голосування в межах територіального округу.

Таке протокольне рішення додається до протоколу дільничної виборчої комісії.

10. Дільнична виборча комісія зобов'язана у строк, визначений окружною виборчою комісією, розглянути питання про внесення змін до відповідного протоколу без перерахунку виборчих бюлетенів. Протокол з позначкою "Уточнений" складається відповідно до цього Кодексу у порядку, в якому було складено протокол дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, який потребує уточнення, транспортується до окружної виборчої комісії в порядку, встановленому статтею 178 цього Кодексу. Час прийняття окружною виборчою комісією протоколу дільничної виборчої комісії з

позначкою "Уточнений" і внесені до цього протоколу відомості фіксуються у протоколі засідання окружної виборчої комісії.

11. За наявності заяв або скарг, підтверджених відповідно оформленими актами, складеними кандидатами у депутати, уповноваженими особами партій, офіційними спостерігачами, виборцями, про порушення вимог цього Кодексу під час проведення голосування та/або підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці, що ставлять під сумнів результати підрахунку голосів виборців на цій виборчій дільниці, окружна виборча комісія може прийняти рішення про проведення повторного підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці.

12. У разі наявності акта або письмової заяви осіб, зазначених у частині першій статті 178 цього Кодексу, про порушення вимог цього Кодексу під час транспортування протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці та інших документів до окружної виборчої комісії окружна виборча комісія може, а в разі наявних ознак розпечатування пакетів із запакованими документами - зобов'язана прийняти рішення про повторний підрахунок голосів виборців на цій виборчій дільниці.

Прийняття рішення окружною виборчою комісією про проведення повторного підрахунку голосів у разі виявлення порушення цілісності пакетів із запакованими документами після прийняття виборчих документів від дільничної виборчої комісії не допускається.

13. Протоколи про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці та запечатані пакети з іншими виборчими документами дільничної виборчої комісії до проведення повторного підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці окружною виборчою комісією зберігаються у приміщенні, де відбувається засідання окружної виборчої комісії.

14. Повторний підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці здійснюється окружною виборчою комісією після розгляду і прийняття протоколів та інших документів від усіх дільничних виборчих комісій. У повторному підрахунку окружною виборчою комісією голосів виборців на виборчій дільниці мають право брати участь усі члени цієї дільничної виборчої комісії і можуть бути присутніми кандидати в депутати, їх довірені особи, уповноважені особи партій, офіційні спостерігачі.

15. Окружна виборча комісія за результатами повторного підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці складає протокол про повторний підрахунок голосів виборців на відповідній виборчій дільниці за формою, встановленою Центральною виборчою комісією.

Після складання окружною виборчою комісією протоколу про повторний підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці відомості відповідного протоколу передаються до Центральної виборчої комісії в порядку, передбаченому для передачі інформації про підрахунок голосів виборців.

16. Протокол про повторний підрахунок голосів виборців на відповідній виборчій дільниці складається окружною виборчою комісією у чотирьох примірниках. Примірники протоколу нумеруються і мають однакову юридичну силу. Кожен примірник протоколу зобов'язані підписати голова, заступник голови, секретар та інші члени окружної виборчої комісії, присутні на засіданні комісії, та члени дільничної виборчої комісії, які брали участь у повторному підрахунку голосів. Кожен примірник протоколу засвідчується печаткою окружної виборчої комісії. Відомості протоколу оголошуються. Перший примірник протоколу мають право підписати кандидати в депутати, їх довірені особи, уповноважені особи партій, офіційні спостерігачі, які були присутні при підрахунку голосів виборців. У разі незгоди з відомостями, зазначеними у протоколі, член виборчої комісії зобов'язаний викласти у письмовій формі свою окрему думку, що додається до протоколу.

Непідписання або відмова від підписання протоколу окремих членів комісії не має правових наслідків для дійсності протоколу.

17. Окружна виборча комісія може прийняти рішення про визнання голосування на виборчій дільниці недійсним лише у разі виявлення при повторному підрахунку голосів виборців на відповідній виборчій дільниці обставин, зазначених у частині першій статті 177 цього Кодексу.

18. У разі визнання голосування на виборчій дільниці недійсним при повторному підрахунку голосів виборців усі виборчі бюлетені, що використовувалися для голосування на відповідній виборчій дільниці, вважаються такими, що не підлягають врахуванню. У цьому випадку протокол окружної виборчої комісії про повторний підрахунок голосів виборців на цій виборчій дільниці складається у порядку, встановленому частинами чотирнадцятою та п'ятнадцятою цієї статті, та повинен містити лише відомості, зазначені у пунктах 1-5 частини другої статті 176 цього Кодексу. На місці інших відомостей ставиться прочерк.

19. Перший примірник протоколу окружної виборчої комісії про повторний підрахунок голосів виборців на відповідній виборчій дільниці разом з відповідним протоколом дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, рішенням окружної виборчої комісії про визнання голосування на виборчій дільниці недійсним додається до протоколу окружної виборчої комісії про підсумки голосування у відповідному територіальному виборчому окрузі. Другий примірник протоколу окружної виборчої комісії про повторний підрахунок голосів виборців на відповідній виборчій дільниці зберігається у секретаря окружної виборчої комісії, третій - передається дільничній виборчій комісії, четвертий - відразу вивішується для загального ознайомлення у приміщенні окружної виборчої комісії. Відомості протоколу окружної виборчої комісії про повторний підрахунок голосів виборців на відповідній виборчій дільниці оголошуються.

20. Членам окружної виборчої комісії, кандидатам у депутати (їх довіреним особам), уповноваженим особам партій, офіційним спостерігачам, які були

присутні при повторному підрахунку голосів, на їхнє прохання невідкладно видаються копії протоколу про повторний підрахунок голосів виборців на відповідній виборчій дільниці, засвідчені головою і секретарем окружної виборчої комісії та скріплені печаткою комісії, з розрахунку не більш як по одній копії для кожного члена комісії, кандидата в депутати (їого довіреної особи), уповноваженої особи партії та офіційного спостерігача.

21. Відомості про підсумки голосування в територіальному окрузі формуються і передаються до Центральної виборчої комісії засобами автоматизованої інформаційно-аналітичної системи лише після передачі до Центральної виборчої комісії відомостей про підрахунок голосів виборців щодо всіх виборчих дільниць територіального округу засобами цієї системи.

Стаття 180. Встановлення підсумків голосування в межах територіального округу

1. Окружна виборча комісія після прийняття і розгляду протоколів дільничних виборчих комісій про підрахунок голосів виборців на виборчих дільницях, у тому числі з позначкою "Уточнений", на підставі протоколів дільничних виборчих комісій про підрахунок голосів виборців на виборчих дільницях та повідомлень про зміст таких протоколів дільничних виборчих комісій, переданих за допомогою технічних засобів зв'язку із спеціальних виборчих дільниць, утворених на суднах, що перебувають у день голосування у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України, а в разі повторного підрахунку голосів виборців - також протоколу окружної виборчої комісії про повторний підрахунок голосів виборців на відповідній виборчій дільниці встановлює:

- 1) кількість виборчих бюлетенів, одержаних окружною виборчою комісією;
- 2) кількість невикористаних виборчих бюлетенів, погашених окружною виборчою комісією;
- 3) кількість виборчих бюлетенів, одержаних дільничними виборчими комісіями територіального округу та виготовлених ними з дозволу Центральної виборчої комісії;
- 4) кількість невикористаних виборчих бюлетенів, погашених дільничними виборчими комісіями територіального округу;
- 5) кількість виборців, включених до списків виборців на виборчих дільницях територіального округу;
- 6) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені в межах територіального округу;
- 7) кількість виборчих бюлетенів, що не підлягають врахуванню, виявлених на виборчих дільницях територіального округу;
- 8) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні в межах територіального округу;
- 9) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;

10) загальна кількість голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки кандидатів у депутати усіх партій в межах територіального округу;

11) кількість голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від кожної партії в межах територіального округу;

12) кількість голосів виборців, які підтримали кожного кандидата, включеного до регіонального виборчого списку кандидатів у депутати від кожної партії в межах територіального округу;

13) кількість голосів виборців, які підтримали весь регіональний список кандидатів у депутати від кожної партії, не підтримавши конкретного кандидата з цього списку, в межах територіального округу.

2. Відомості про підсумки голосування в межах територіального округу вносяться цифрами до протоколу окружної виборчої комісії про підсумки голосування в межах територіального округу. Відомості, зазначені у пунктах 3-13 частини першої цієї статті, вносяться по кожній виборчій дільниці, що входить до складу територіального округу, і сумарно по територіальному округу.

3. Протокол про підсумки голосування в межах територіального округу складається окружною виборчою комісією у трьох примірниках. Примірники протоколу нумеруються і мають однакову юридичну силу.

4. Забороняється заповнення протоколу про підсумки голосування в межах територіального округу олівцем, внесення до нього будь-яких виправлень без відповідного рішення окружної виборчої комісії, а також його підписання та засвідчення печаткою окружної виборчої комісії до остаточного заповнення.

5. Протокол про підсумки голосування в межах територіального округу зобов'язані підписати голова, заступник голови, секретар та інші члени окружної виборчої комісії, присутні на засіданні комісії. Зазначений протокол засвідчується печаткою окружної виборчої комісії. У разі незгоди з відомостями, зазначеними у протоколі, член комісії зобов'язаний викласти у письмовій формі свою окрему думку, яка додається до протоколу.

Непідписання або відмова від підписання протоколу окремих членів комісії не має правових наслідків для дійсності протоколу.

У протоколі зазначаються дата і час (година і хвилини) його підписання членами окружної виборчої комісії. У разі відсутності підпису члена окружної виборчої комісії у протоколі напроти його прізвища зазначається причина відсутності підпису. Перший примірник протоколу мають право підписати кандидати в депутати, уповноважені особи партій та офіційні спостерігачі, які були присутні при встановленні підсумків голосування в межах територіального округу.

Якщо після підписання зазначеного протоколу до транспортування його до Центральної виборчої комісії окружна виборча комісія виявила в ньому неточності (описку чи помилку у цифрах), вона на своєму засіданні розглядає питання про внесення змін до протоколу шляхом складення нового протоколу, на якому

робиться позначка "Уточнений". Протокол з позначкою "Уточнений" виготовляється і підписується у порядку та в кількості примірників, встановлених цією статтею.

6. Перший примірник протоколу окружної виборчої комісії про підсумки голосування в межах територіального округу, а в разі внесення змін до цього протоколу - також протокол, в якому були допущені неточності (описки чи помилки у цифрах), разом з відповідними протоколами та актами дільничних виборчих комісій, рішеннями, прийнятими на підставі цих актів, та, за наявності, протоколами окружної виборчої комісії про повторний підрахунок голосів виборців на відповідній виборчій дільниці в межах територіального округу, окремими думками членів окружної виборчої комісії, викладеними у письмовій формі, заявами і скаргами та рішеннями, прийнятими окружною виборчою комісією за результатами їх розгляду, окружна виборча комісія невідкладно транспортує до Центральної виборчої комісії, другий примірник - зберігається в окружній виборчій комісії, третій - невідкладно вивішується для загального ознайомлення у приміщенні окружної виборчої комісії.

7. Окружна виборча комісія зобов'язана встановити підсумки голосування в межах територіального округу не пізніше ніж на сьомий день з дня проведення виборів незалежно від кількості виборчих дільниць у відповідному окрузі, щодо яких прийнято рішення про визнання голосування на виборчій дільниці недійсним. Визнання голосування недійсним у межах територіального округу забороняється. Протокол про підсумки голосування у межах територіального округу після підписання транспортується до Центральної виборчої комісії.

8. Окружна виборча комісія зобов'язана встановити підсумки голосування в межах територіального округу незалежно від кількості виборчих дільниць відповідного округу, на яких голосування не було організовано і проведено в день голосування відповідно до вимог цього Кодексу.

9. У разі якщо голосування на всіх виборчих дільницях територіального округу у день голосування не було організовано і проведено відповідно до вимог цього Кодексу, окружна виборча комісія встановлює, що голосування в межах відповідного територіального округу не відбулося.

10. Транспортування документів, зазначених у частині шостій цієї статті, здійснюється головою або заступником голови окружної виборчої комісії та іншими двома членами цієї комісії, які повинні бути представниками різних партій, під охороною у супроводі поліцейських, а в разі необхідності, за зверненням Центральної виборчої комісії, - співробітників Служби безпеки України. Інші члени окружної виборчої комісії, кандидати, уповноважені особи партій, офіційні спостерігачі за їхнім бажанням можуть також супроводжувати транспортування таких документів. Супроводження таких документів іншими особами забороняється.

11. Кандидату у депутати, уповноваженій особі партії, офіційному спостерігачу на його прохання невідкладно видається копія протоколу окружної виборчої комісії про підсумки голосування в межах територіального округу (у тому числі з позначкою "Уточнений") з розрахунку по одній копії протоколу для кожної партії та по одній копії протоколу для офіційного спостерігача (групи спостерігачів) від кожної громадської організації, іноземної держави або міжнародної організації. Зазначені копії засвідчуються на кожній сторінці підписами голови та секретаря окружної виборчої комісії і скріплюються печаткою виборчої комісії.

Стаття 181. Встановлення підсумків голосування в межах закордонного округу

1. Центральна виборча комісія на своєму засіданні розглядає та оголошує протоколи дільничних виборчих комісій про підрахунок голосів виборців на закордонних виборчих дільницях, що надійшли до Комісії, або повідомлення про зміст відповідних протоколів про підрахунок голосів виборців, переданих за допомогою технічних засобів зв'язку відповідно до частини третьої статті 178 цього Кодексу. Центральна виборча комісія невідкладно оприлюднює зазначені відомості на своєму офіційному веб-сайті.

2. Центральна виборча комісія після прийняття і розгляду протоколів дільничних виборчих комісій про підрахунок голосів виборців на закордонних виборчих дільницях на тому самому засіданні на підставі зазначених протоколів та повідомлень про їх зміст, переданих за допомогою технічних засобів зв'язку, встановлює:

1) кількість виборчих бюлетенів для голосування в закордонному окрузі, одержаних Центральною виборчою комісією;

2) кількість невикористаних виборчих бюлетенів для голосування в закордонному окрузі, погашених Центральною виборчою комісією;

3) кількість виборчих бюлетенів для голосування в закордонному окрузі, одержаних дільничними виборчими комісіями закордонного округу;

4) кількість невикористаних виборчих бюлетенів для голосування в закордонному окрузі, погашених дільничними виборчими комісіями закордонного округу;

5) кількість виборців, включених до списків виборців на виборчих дільницях закордонного округу;

6) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені в межах закордонного округу;

7) кількість виборчих бюлетенів для голосування в закордонному окрузі, що не підлягають врахуванню, виявлених на виборчих дільницях закордонного округу;

8) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні в межах закордонного округу;

9) кількість виборчих бюлетенів для голосування в закордонному окрузі, визнаних недійсними;

10) загальна кількість голосів виборців, які підтримали загальнодержавні виборчі списки усіх партій в межах закордонного округу;

11) кількість голосів виборців, які підтримали загальнодержавні виборчі списки від кожної партії в межах закордонного округу.

3. Відомості про підсумки голосування в межах закордонного округу оголошуються на засіданні Центральної виборчої комісії та заносяться цифрами до протоколу Центральної виборчої комісії про підсумки голосування в межах закордонного округу.

4. Протокол, зазначений у частині третій цієї статті, складається у порядку, передбаченому статтею 180 цього Кодексу.

5. Протокол, зазначений у частині третій цієї статті, складається у двох примірниках. Протокол підписується Головою, заступниками Голови, секретарем та іншими членами Центральної виборчої комісії, присутніми на засіданні, та засвідчується печаткою Центральної виборчої комісії. У протоколі зазначаються дата і час (година і хвилини) його підписання членами Центральної виборчої комісії. У разі своєї незгоди із встановленими підсумками голосування, зафіксованими у протоколі Центральної виборчої комісії, член Центральної виборчої комісії підписує протокол із позначкою "З окремою думкою". Письмовий виклад окремої думки додається до протоколу про підсумки голосування. Непідписання або відмова від підписання протоколу окремих членів Центральної виборчої комісії не має правових наслідків для дійсності протоколу. У разі відсутності у протоколі підпису члена Центральної виборчої комісії напроти його прізвища зазначається причина відсутності підпису. Перший примірник протоколу мають право підписати кандидати в депутати, представники партій у Центральній виборчій комісії, які були присутні при встановленні підсумків голосування в межах закордонного округу. Зміст протоколу невідкладно оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

6. Представнику партії в Центральній виборчій комісії на його прохання невідкладно видається копія протоколу (у тому числі з позначкою "Уточнений") Центральної виборчої комісії про підсумки голосування в межах закордонного округу. Зазначена копія засвідчується на кожній сторінці підписами Голови та секретаря Центральної виборчої комісії і скріплюється печаткою Центральної виборчої комісії.

7. Центральна виборча комісія зобов'язана встановити підсумки голосування в межах закордонного округу незалежно від кількості закордонних виборчих дільниць, на яких голосування було визнано недійсним чи таким, що не було організовано і проведено відповідно до вимог цього Кодексу.

8. Визнання голосування недійсним у межах закордонного округу не допускається.

Стаття 182. Встановлення результатів виборів народних депутатів України

1. Центральна виборча комісія на своєму засіданні на підставі протоколів окружних виборчих комісій про підсумки голосування (у тому числі з позначкою "Уточнений") та протоколу Центральної виборчої комісії про підсумки голосування в межах закордонного округу (у тому числі з позначкою "Уточнений") не пізніше як на п'ятнадцятий день з дня голосування встановлює результати виборів депутатів, про що складає протокол.

Центральна виборча комісія зобов'язана встановити результати виборів депутатів незалежно від кількості виборчих дільниць, територіальних округів, на яких (в межах яких) голосування не було організовано і проведено відповідно до вимог цього Кодексу.

Центральна виборча комісія може продовжити, але не більше як на один день, зазначений строк у разі необхідності надання окружній виборчій комісії часу для подання протоколу з позначкою "Уточнений".

У разі нескладання або неналежного складання окружною виборчою комісією протоколу про встановлення підсумків голосування (у тому числі з позначкою "Уточнений") у строки, визначені цим Кодексом, або його ненадходження до Центральної виборчої комісії Центральна виборча комісія здійснює повноваження окружної виборчої комісії щодо встановлення підсумків голосування у відповідному територіальному окрузі. У такому випадку Центральна виборча комісія вистребує та забезпечує транспортування від окружної виборчої комісії виборчих документів, зазначених у частині десятій статті 176 цього Кодексу, а також може вистребувати інші документи.

До протоколу про результати виборів депутатів заносяться цифрами такі відомості:

- 1) кількість виборчих бюлетенів, виготовлених на замовлення Центральної виборчої комісії;
- 2) кількість виборчих бюлетенів, одержаних окружними виборчими комісіями;
- 3) кількість невикористаних виборчих бюлетенів, погашених окружними виборчими комісіями;
- 4) кількість виборчих бюлетенів, одержаних дільничними виборчими комісіями та виготовлених ними з дозволу Центральної виборчої комісії;
- 5) кількість невикористаних виборчих бюлетенів, погашених дільничними виборчими комісіями;
- 6) кількість виборців, включених до списків виборців на виборчих дільницях;
- 7) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені;
- 8) кількість виборчих бюлетенів, що не підлягають врахуванню, виявлених на виборчих дільницях;
- 9) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні;
- 10) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;

11) сумарна кількість голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від усіх партій у кожному виборчому регіоні;

12) кількість голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від кожної партії у кожному виборчому регіоні;

13) відсоток голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від кожної партії у кожному виборчому регіоні, у відношенні до сумарної кількості голосів виборців, які підтримали регіональні виборчі списки кандидатів у депутати від усіх партій у відповідному виборчому регіоні;

14) кількість голосів виборців, які підтримали кожного кандидата, включеного до регіонального виборчого списку кандидатів у депутати від кожної партії у кожному виборчому регіоні;

15) кількість голосів виборців, які підтримали весь регіональний список кандидатів у депутати від кожної партії, не підтримавши конкретного кандидата з цього списку, у кожному виборчому регіоні;

15¹) сумарна кількість голосів виборців, які підтримали загальнодержавні виборчі списки від усіх партій у закордонному окрузі;

15²) кількість голосів виборців, які підтримали загальнодержавні списки кожної партії у закордонному окрузі;

16) сумарна кількість голосів виборців, які підтримали усі виборчі списки кандидатів у депутати кожної партії у межах загальнодержавного округу;

17) загальна кількість голосів виборців, які підтримали усі виборчі списки кандидатів у депутати усіх партій у межах загальнодержавного округу;

18) відсоток сумарної кількості голосів виборців, які підтримали усі виборчі списки кандидатів у депутати кожної партії у межах загальнодержавного округу, у відношенні до загальної кількості голосів виборців, які підтримали усі виборчі списки кандидатів у депутати усіх партій у межах загальнодержавного округу.

До протоколу про результати виборів депутатів заносяться цифрами також відомості, передбачені статтями 183-186 цього Кодексу.

2. Протокол підписується Головою, заступниками Голови, секретарем та іншими членами Центральної виборчої комісії, присутніми на засіданні Центральної виборчої комісії, та засвідчується печаткою Центральної виборчої комісії. У протоколі зазначаються дата і час (година і хвилини) його підписання членами Центральної виборчої комісії. У разі незгоди із встановленими результатами виборів, зафіксованими у протоколі Центральної виборчої комісії, член Центральної виборчої комісії підписує протокол із позначкою "З окремою думкою". Письмовий виклад окремої думки додається до протоколу про результати виборів депутатів. У разі відсутності у протоколі підпису члена Центральної виборчої комісії напроти його прізвища зазначається причина відсутності члена Центральної виборчої комісії на її засіданні. Перший примірник протоколу мають право підписати кандидати в депутати, представники партій

у Центральній виборчій комісії, які були присутні при встановленні результатів виборів депутатів. Зміст протоколу невідкладно оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

3. Центральна виборча комісія на підставі відомостей, зазначених у пункті 18 частини першої цієї статті, визначає партії, які мають право на участь у розподілі депутатських мандатів. Право на участь у розподілі депутатських мандатів набувають партії, на підтримку виборчих списків яких у межах загальнодержавного округу (регіональних виборчих списків та загальнодержавного виборчого списку в закордонному окрузі) подано 5 і більше відсотків загальної кількості голосів виборців, які підтримали виборчі списки кандидатів у депутати від усіх партій у межах загальнодержавного округу.

Стаття 183. Виборча квота

2. Центральна виборча комісія встановлює загальну кількість голосів виборців, поданих на підтримку виборчих списків партій, які мають право на участь у розподілі депутатських мандатів, у межах загальнодержавного округу на підставі відомостей, зазначених у пункті 16 частини першої статті 182 цього Кодексу.

4. Центральна виборча комісія встановлює кількість голосів виборців, необхідних для отримання одного депутатського мандата (далі - виборча квота). Виборча квота обчислюється як ціла частина результату ділення загальної кількості голосів, поданих на підтримку виборчих списків партій, які мають право на участь у розподілі депутатських мандатів, встановленої відповідно до частини другої цієї статті, на кількість депутатських мандатів, що вираховується шляхом віднімання від кількісного складу Верховної Ради України, визначеного Конституцією України, сумарної кількості депутатських мандатів, які гарантовано отримують усі партії відповідно до частини першої статті 186 цього Кодексу.

5. Виборча квота цифрою заноситься до протоколу про результати виборів депутатів.

Стаття 184. Встановлення кількості мандатів, отриманих регіональними виборчими списками кандидатів від партій

1. У кожному виборчому регіоні депутатські мандати розподіляються між регіональними виборчими списками кандидатів від партій, зазначених у частині третій статті 182 цього Кодексу, пропорційно до кількості голосів виборців, поданих на підтримку відповідного регіонального виборчого списку, у кількості, визначеній відповідно до частин другої - четвертої цієї статті.

2. Для визначення кількості депутатських мандатів, отриманих регіональним виборчим списком кандидатів від партії, кількість голосів виборців, поданих у виборчому регіоні на підтримку відповідного регіонального виборчого списку, ділиться на виборчу квоту, визначену відповідно до частини четвертої статті 183 цього Кодексу. Ціла частина отриманої частки становить кількість

депутатських мандатів, що отримали кандидати у депутати, включені до відповідного регіонального виборчого списку від цієї партії.

3. Центральна виборча комісія встановлює кількість голосів виборців, поданих на підтримку регіонального виборчого списку відповідної партії, які залишилися невикористаними при розподілі мандатів депутатів у цьому виборчому регіоні (далі - кількість невикористаних голосів виборців, поданих у виборчому регіоні на підтримку виборчого списку партії), шляхом віднімання від кількості голосів виборців, поданих на підтримку відповідного регіонального виборчого списку, добутку виборчої квоти на кількість мандатів, отриманих кандидатами у депутати, включеними до відповідного регіонального виборчого списку від цієї партії.

4. Центральна виборча комісія підсумовує кількість мандатів, отриманих кандидатами у депутати, включеними до регіональних виборчих списків усіх партій у відповідному виборчому регіоні, встановлюючи сумарну кількість мандатів, розподілених у відповідному виборчому регіоні.

5. Центральна виборча комісія підсумовує кількість невикористаних голосів виборців, поданих у відповідному виборчому регіоні на підтримку виборчого списку кожної партії, що бере участь у розподілі мандатів, та встановлює сумарну кількість невикористаних голосів виборців, поданих на підтримку регіональних виборчих списків кожної партії.

6. Центральна виборча комісія заносить до протоколу про встановлення результатів виборів депутатів цифрами такі відомості:

1) кількість депутатських мандатів, отриманих кандидатами у депутати, включеними до кожного регіонального виборчого списку кожної партії, зазначеної у частині третій статті 182 цього Кодексу;

2) сумарна кількість депутатських мандатів, розподілених у відповідному виборчому регіоні;

3) кількість невикористаних голосів виборців, поданих у кожному виборчому регіоні на підтримку виборчого списку кожної партії, зазначеної у частині третій статті 182 цього Кодексу;

4) сумарна кількість невикористаних голосів виборців, поданих на підтримку усіх регіональних виборчих списків кожної партії, що бере участь у розподілі мандатів.

7. Якщо за результатами виборів у відповідному виборчому регіоні кількість отриманих партією депутатських мандатів є більшою, ніж кількість осіб, включених відповідною партією до регіонального виборчого списку, весь залишок невикористаних голосів (у тому числі тих, що становить цілу частину від виборчої квоти) зараховується до кількості голосів, поданих у загальнодержавному виборчому окрузі на підтримку виборчого списку цієї партії.

Стаття 185. Визначення народних депутатів України, обраних у виборчому регіоні

1. Центральна виборча комісія визначає порядок кандидатів у депутати у регіональному виборчому списку кожної партії, встановлений з урахуванням результатів голосування виборців у відповідному виборчому регіоні, відповідно до частини другої цієї статті.

2. Кандидати у депутати, які отримали кількість голосів виборців, яка дорівнює або перевищує 25 відсотків розміру виборчої квоти, розміщуються на початку регіонального виборчого списку відповідної партії у порядку зменшення кількості голосів виборців, які підтримали відповідного кандидата у депутати. При рівній кількості голосів вище місце займає кандидат, розміщений вище у регіональному виборчому списку кандидатів від партії. Після кандидатів у депутати, які отримали кількість голосів виборців, яка дорівнює або перевищує 25 відсотків розміру виборчої квоти, у регіональному виборчому списку розміщуються інші кандидати у черговості, визначеній партією при висуванні кандидатів.

3. Центральна виборча комісія вносить до протоколу про встановлення результатів виборів депутатів регіональні виборчі списки кандидатів від кожної партії у кожному виборчому регіоні з порядком кандидатів у депутати, встановленим відповідно до частини другої цієї статті, а також відмітки про обрання.

4. Обраними депутатами від партії у відповідному виборчому регіоні вважаються кандидати у депутати у кількості, що відповідає кількості мандатів, отриманих кандидатами у депутати, включеними до регіонального виборчого списку цієї партії, в порядку черговості у регіональному виборчому списку цієї партії, визначеному відповідно до частини другої цієї статті.

У разі вичерпання відповідного регіонального виборчого списку черговість отримання мандата передається загальнодержавному виборчому списку цієї партії.

5. Центральна виборча комісія зазначає у протоколі про встановлення результатів виборів депутатів щодо всіх депутатів, обраних у виборчих регіонах, такі відомості:

- 1) прізвище, власне ім'я (усі власні імена), по батькові (за наявності);
- 2) рік народження;
- 3) освіта;
- 4) посада (заняття), місце роботи;
- 5) партійність;
- 6) місце проживання;
- 7) виборчий регіон, у якому обраний депутат;
- 8) назва партії, від якої обраний депутат.

Стаття 186. Встановлення кількості мандатів та визначення народних депутатів України, обраних у загальнодержавному виборчому окрузі

1. Партія, яка набрала 5 і більше відсотків голосів виборців, гарантовано отримує дев'ять депутатських мандатів, які розподіляються в порядку черговості відповідно до затвердженого партією загальнодержавного списку.

2. Центральна виборча комісія встановлює кількість мандатів, які підлягають розподілу в загальнодержавному виборчому окрузі, шляхом віднімання від кількісного складу Верховної Ради України, визначеного Конституцією України, кількості мандатів, отриманих регіональними виборчими списками партій, які мають право на участь у розподілі мандатів, та сумарної кількості гарантованих для кожної партії мандатів відповідно до частини першої цієї статті.

4. Для визначення кількості мандатів, отриманих загальнодержавним виборчим списком кожної партії, що має право на участь у розподілі депутатських мандатів, сума кількості голосів виборців, поданих за загальнодержавний виборчий список кожної партії у закордонному окрузі, та кількості нерозподілених голосів виборців кожної партії у всіх виборчих регіонах ділиться на виборчу квоту, визначену відповідно до частини четвертої статті 183 цього Кодексу. Ціла частина отриманої частки становить кількість депутатських мандатів, що отримали кандидати у депутати, включені до відповідного загальнодержавного виборчого списку від цієї партії. Дробові залишки до чотирьох знаків після коми враховуються при розподілі решти депутатських мандатів відповідно до частини п'ятої цієї статті.

5. Партії, загальнодержавні виборчі списки яких мають більші порівняно з іншими дробові залишки після ділення відповідно до частини четвертої цієї статті, отримують по одному додатковому депутатському мандату починаючи із загальнодержавного виборчого списку кандидатів від партії, що має найбільший дробовий залишок. Якщо дробові залишки у двох чи більше виборчих списках кандидатів від партій однакові, першим додатковий депутатський мандат отримує виборчий список тієї партії, за кандидатів у депутати від якої віддано більшу кількість голосів виборців у загальнодержавному окрузі.

Розподіл додаткових депутатських мандатів закінчується після вичерпання загальної кількості депутатських мандатів, встановленої відповідно до частини другої цієї статті.

6. Обраними депутатами від партії вважаються кандидати у депутати, включені до загальнодержавного виборчого списку цієї партії у кількості, що відповідає кількості мандатів, визначеній відповідно до частин першої, четвертої і п'ятої цієї статті, у порядку їх черговості у загальнодержавному виборчому списку цієї партії. При цьому кандидати, визнані обраними у відповідних виборчих регіонах, не враховуються при розподілі мандатів у загальнодержавному виборчому окрузі.

Положення цієї частини застосовуються також у разі вичерпання відповідного регіонального виборчого списку відповідно до частини четвертої статті 185 цього Кодексу.

7. Центральна виборча комісія заносить до протоколу про встановлення результатів виборів депутатів цифрами такі відомості:

- 1) кількість мандатів, що підлягають розподілу у загальнодержавному окрузі;
- 2) загальна кількість невикористаних голосів виборців, поданих у загальнодержавному окрузі на підтримку виборчого списку кандидатів від кожної партії, яка бере участь у розподілі мандатів;
- 3) кількість депутатських мандатів, отриманих кандидатами у депутати, включеними до загальнодержавного виборчого списку кандидатів від кожної партії, яка бере участь у розподілі мандатів.

8. Центральна виборча комісія зазначає у протоколі про встановлення результатів виборів депутатів стосовно кожного депутата, обраного у загальнодержавному окрузі, такі відомості:

- 1) прізвище, власне ім'я (всі власні імена), по батькові (за наявності);
- 2) рік народження;
- 3) освіта;
- 4) посада (заняття), місце роботи;
- 5) місце проживання;
- 6) партійність;
- 7) загальнодержавний округ, у якому обраний депутат;
- 8) назва партії, від якої обраний депутат.

У регіональних виборчих списках стосовно депутатів, обраних у загальнодержавному окрузі, проставляється відмітка про обрання їх у цьому окрузі.

Стаття 187. Офіційне оприлюднення результатів виборів народних депутатів України

1. Центральна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день з дня встановлення результатів виборів офіційно оприлюднює результати виборів депутатів у газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр", а також розміщує їх на своєму офіційному веб-сайті. Список обраних депутатів публікується із зазначенням в алфавітному порядку їхніх прізвища, власного імені (усіх власних імен), по батькові (за наявності), року народження, освіти, посади (заняття), місця роботи, партійності, місця проживання, виборчого регіону або загальнодержавного округу, у якому обраний депутат, назви партії, від якої обраний депутат.

2. Офіційне оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів є підставою для звільнення з роботи (посади), не сумісної з депутатським мандатом, та прийняття рішення про припинення дії іншого представницького мандата особи, обраної депутатом.

Стаття 188. Реєстрація обраних народних депутатів України

1. Особа, обрана депутатом, для її реєстрації народним депутатом України зобов'язана подати до Центральної виборчої комісії не пізніше як на двадцятий день з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів документ про її

звільнення з роботи (посади), не сумісної з депутатським мандатом, та/або копію зареєстрованої заяви про припинення дії іншого представницького мандата, поданої до відповідної ради.

2. У разі звернення особи, обраної депутатом, до Центральної виборчої комісії про наявність поважних причин, що перешкоджають виконанню нею вимог частини першої цієї статті, Центральна виборча комісія може прийняти рішення про визнання цих причин поважними і встановити інший строк виконання зазначених вимог або про відмову у визнанні цих причин поважними.

3. Після отримання документів, зазначених у частині першій цієї статті, Центральна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день приймає рішення про реєстрацію обраної особи народним депутатом України.

4. У разі невиконання особою, обраною народним депутатом України, у строки, зазначені у частинах першій і другій цієї статті, вимог частини першої цієї статті Центральна виборча комісія приймає рішення про визнання її такою, яка відмовилася від депутатського мандата, та визнає обраним народним депутатом України наступного за черговістю кандидата у депутати у відповідному регіональному або загальнодержавному виборчому списку кандидатів від відповідної партії, за яким було обрано особу, яка відмовилася від мандата.

5. У разі вичерпання відповідного регіонального виборчого списку черговість отримання мандата передається загальнодержавному виборчому списку цієї партії. У разі вичерпання загальнодержавного виборчого списку партії такий мандат залишається вакантним.

6. Особі, зареєстрованій народним депутатом України, Центральна виборча комісія не пізніше як на сьомий день з дня її реєстрації видає тимчасове посвідчення народного депутата України встановленого нею зразка.

7. Рішення Центральної виборчої комісії про реєстрацію депутата та тимчасове посвідчення народного депутата України є підставою для складення обраною особою присяги народного депутата України.

Стаття 189. Посвідчення та нагрудний знак народного депутата України

1. Центральна виборча комісія не пізніше як на сьомий день після складення народним депутатом України присяги видає йому посвідчення народного депутата України та нагрудний знак встановленого нею зразка.

Стаття 190. Заміщення народних депутатів України, повноваження яких були достроково припинені

1. У разі дострокового припинення повноважень народного депутата України на підставах і в порядку, передбачених Конституцією України і законами України, за рішенням Центральної виборчої комісії обраним депутатом визнається наступний за черговістю кандидат у депутати у відповідному регіональному або загальнодержавному виборчому списку кандидатів від цієї партії у порядку, визначеному частиною п'ятою статті 188 цього Кодексу.

2. Реєстрація особи, зазначеної у частині першій цієї статті, народним депутатом України та видача їй тимчасового посвідчення народного депутата України здійснюються Центральною виборчою комісією у порядку, передбаченому статтею 188 цього Кодексу.

Стаття 191. Особливості підготовки і проведення позачергових виборів народних депутатів України

1. Кошти на підготовку і проведення позачергових виборів депутатів, передбачені Державним бюджетом України, перераховуються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, Центральної виборчій комісії у триденний строк з дня опублікування Указу Президента України про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.»;

«2) Закон України "Про вибори народних депутатів України" (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 10-11, ст. 73 із наступними змінами), крім положень щодо організації та проведення проміжних виборів і заміщення народних депутатів України, обраних у загальнодержавному виборчому окрузі, повноваження яких достроково припинені, що діють до наступних чергових або позачергових виборів народних депутатів України»;

згідно з підпунктом 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України визнано таким, що втратив чинність з дня набрання чинності цим Кодексом:

«2) Закон України «Про вибори народних депутатів України» (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 10-11, ст. 73 із наступними змінами), крім положень щодо організації та проведення проміжних виборів і заміщення народних депутатів України, обраних у загальнодержавному виборчому окрузі, повноваження яких достроково припинені, що діють до наступних чергових або позачергових виборів народних депутатів України».

Книгою третьою «Вибори народних депутатів України» (статті 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпунктом 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України змінено систему виборів народних депутатів України та скасовано мажоритарну систему відносної більшості, за якою до дня набрання чинності Виборчим кодексом України здійснювалися вибори народних депутатів України та до Верховної Ради України обиралися 225 народних депутатів України.

На виконання вимог статті 51 Закону України «Про Конституційний Суд України» наводимо конкретні положення Конституції України, на відповідність яким належить перевірити книгу третю «Вибори народних депутатів України» (статті 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункт 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України: стаття 1

(Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава), частина друга статті 3 (Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави), частина четверта статті 5 (Ніхто не може узурпувати державну владу), частина друга статті 6 (Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України), частини перша та друга статті 8 (В Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй), частина друга статті 19 (Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України), стаття 21 (Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними), частина друга та третя статті 22 (Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод), частини перша та друга статті 24 (Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками), частина четверта статті 36 (Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій), частина перша статті 38 (Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування), стаття 64 (Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України; в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень; не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції), стаття 71 (Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Виборцям гарантується вільне волевиявлення), частина перша статті 76 (Конституційний склад Верховної Ради України - чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років) Конституції України.

На виконання вимог статті 51 Закону України «Про Конституційний Суд України» наводимо правове обґрунтування невідповідності книги третьої «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів ХХІІІ – ХХХІ), підпункту 2 пункту 2 розділу ХХХХІІ «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України положенням статті 1, частини другої статті 3, частини четвертої статті 5, частині другій статті 6, частинам першій та другій статті 8, частині другій статті 19, статті 21, частини другої та третьої статті 22, частини першої та другої статті 24, частини четвертої статті 36, частини першої статті 38, статті 64, статті 71, частини першої статті 76 Конституції України.

I. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава (стаття 1 Конституції України). Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3 Конституції України).

В Україні визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частини перша та друга статті 8 Основного Закону України).

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6 Конституції України). Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (частина друга статті 19 Конституції України).

Діяльність правотворчих і правозастосовчих органів держави має здійснюватися за принципом верховенства права і прямої дії норм Конституції України, а повноваження - у встановлених Основним Законом України межах і відповідно до законів (абзац третій підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018).

Верховна Рада України, приймаючи закони, не має права допускати невідповідностей щодо будь-яких положень, прямо закріплених в Конституції України (абзац четвертий пункту 1 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 23 грудня 1997 року № 7-зп). Верховна Рада України, здійснюючи законодавче регулювання суспільних відносин, зобов'язана забезпечити верховенство Конституції України (абзац другий пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018).

За юридичною позицією Конституційного Суду України, верховенство права - це панування права в суспільстві; верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за

своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо (абзац другий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004; абзац другий підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 2018 року № 1-п/2018).

Враховуючи зміст статті 8 Конституції України та практику Конституційного Суду України, верховенство права слід розуміти, зокрема, як механізм забезпечення контролю над використанням влади державою та захисту людини від свавільних дій державної влади. Верховенство права як нормативний ідеал, до якого має прагнути кожна система права, і як універсальний та інтегральний принцип права необхідно розглядати, зокрема, в контексті таких основоположних його складових: принцип законності, принцип поділу державної влади, принцип народного суверенітету, принцип демократії, принцип юридичної визначеності, принцип справедливого суду (абзаци третій та четвертий пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-п/2019).

Одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями; обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки (підпункт 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010, абзац шостий підпункту 4.3 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 2018 року № 1-п/2018).

Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) на 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 року у Доповіді «Верховенство права» (пункт 37) вказала, що основними критеріями розуміння верховенства права є, зокрема: доступність закону (закон має бути зрозумілим, чітким та передбачуваним); питання юридичних прав мають бути вирішені нормами права, а не на основі дискреції; рівність перед законом; влада має здійснюватись у правомірний, справедливий та розумний спосіб; елементами верховенства права є: законність, включаючи прозорий, підзвітний та демократичний процес введення в дію приписів права; юридична визначеність; заборона свавілля; рівність перед законом.

Таким чином, верховенство права означає, що органи державної влади обмежені у своїх діях заздалегідь регламентованими та оголошеними правилами, які дають можливість передбачити заходи, що будуть застосовані в конкретних правовідносинах, і, відповідно, суб'єкт правозастосування може передбачати й планувати свої дії та розраховувати на очікуваний результат (абзац шостий пункту

4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019).

Ключовою у питанні розуміння верховенства права є юридична визначеність; держава зобов'язана дотримуватися та застосовувати у прогнозований і послідовний спосіб ті закони, які вона ввела в дію; юридична визначеність передбачає, що норми права повинні бути зрозумілими і точними, а також спрямованими на забезпечення постійної прогнозованості ситуацій і правових відносин; юридична визначеність означає також, що необхідно у цілому дотримуватися зобов'язань або обіцянок, які взяла на себе держава перед людьми (поняття «легітимних очікувань») (пункт 37 Доповіді «Верховенство права», схваленої Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанською Комісією) на 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 року).

Принцип юридичної визначеності вимагає чіткості, зрозумілості й однозначності правових норм, зокрема їх передбачуваності (прогнозованості) та стабільності (абзац шостий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2017 року № 2-р/2017).

У контексті статті 8 Конституції України юридична визначеність забезпечує адаптацію суб'єкта правозастосування до нормативних умов правової дійсності та його впевненість у своєму правовому становищі, а також захист від свавільного втручання з боку держави. Юридичну визначеність необхідно розуміти через такі її складові: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях розраховувати на розумну та передбачувану стабільність існуючого законодавства та можливість передбачати наслідки застосування норм права (законні очікування). Таким чином, юридична визначеність передбачає, що законодавець повинен прагнути до чіткості та зрозумілості у викладенні норм права. **Кожна особа відповідно до конкретних обставин має орієнтуватися в тому, яка саме норма права застосовується у певному випадку, та мати чітке розуміння щодо настання конкретних правових наслідків у відповідних правовідносинах з огляду на розумну та передбачувану стабільність норм права** (абзаци четвертий – шостий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019).

Законні очікування є одним із проявів справедливості у праві й передбачають юридичну визначеність правового регулювання щодо суб'єктів права. В аспекті статті 8 Конституції України **юридична визначеність означає несуперечливість такого регулювання та недопустимість його зміни з порушенням засадничих принципів права**. У контексті верховенства права юридична визначеність спрямована на забезпечення чіткості змісту норм права. Законні очікування - невід'ємна частина юридичної визначеності - виникають унаслідок законодавчої діяльності парламенту і полягають у тому, що якщо особа очікує досягнення певного результату, діючи відповідно до норм права, то має бути

гарантований захист цих очікувань. Таким чином, Верховна Рада України, приймаючи закони, створює для суб'єктів правозастосування правові підстави бути впевненими в отриманні відповідних можливостей, а тому цих суб'єктів слід вважати такими, які мають законні очікування, що підлягають захисту. Такий захист означає недопущення того, щоб органи державної влади зловживали повноваженнями під час прийняття рішень та вчинення відповідних дій. Тобто основний мотив захисту законних очікувань пов'язаний із наслідками дій органів державної влади. Конституційний Суд України зазначав, що **кожна особа влаштовує своє життя з усвідомленням того, що правове регулювання вимагає стабільності й органи державної влади не можуть свавільно вносити зміни, які порушують засадничі принципи права. Отже, очікування індивіда у зв'язку зі зміною законодавчого регулювання є правомірними, якщо вони є розумними та існує можливість заподіяння шкоди від порушення таких очікувань** (абзаци третій, четвертий, п'ятий, шостий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019).

Проте, зміна законодавчого регулювання виборів народних депутатів України, що супроводжувалася зміною виборчої системи – зі змішаної (пропорційно-мажоритарної) до виключно пропорційної – порушила ґрунтовний конституційний принцип юридичної визначеності та засадничі принципи права, позбавила легітимних очікувань розумної та передбачуваної стабільності існуючого законодавства. Врегулювання книгою третьою «Вибори народних депутатів України» (статтями 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпунктом 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України здійснення виборів народних депутатів України на засадах лише пропорційної системи (за єдиними списками кандидатів у депутати у загальнодержавному виборчому окрузі, з яких формуються регіональні виборчі списки кандидатів у народні депутати України від політичних партій) призвело до скасування мажоритарної системи відносної більшості та позбавило громадян України права на самовисування на виборах народних депутатів України – права самостійно, ґрунтуючись виключно на власному волевиявленні, балотуватися на виборах народних депутатів України.

В цьому контексті слід зазначити, що положення Конституції України, які визначають виборчі права громадян України та загальні засади їх здійснення, залишаються стабільними та не зазнавали змін. Зміст статті 76 Конституції України у її системному зв'язку зі статтею 81 Конституції України вказує на існування змішаної (пропорційно-мажоритарної) системи виборів народних депутатів України та, залишаючись стабільним, жодним чином не зумовлював зміни виборчої системи для виборів народних депутатів України, яка відбулася з прийняттям книги третьої «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункту 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення»

Виборчого кодексу України. Починаючи з 2011 року і до набуття чинності книгою третьою «Вибори народних депутатів України» (статтями 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпунктом 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України, система виборів народних депутатів України залишалася стабільною та забезпечувала вільну, без обмежень, реалізацію громадянами України свого конституційно гарантованого виборчого права, зокрема, шляхом самовисування, незалежно від своїх політичних переконань та відношення (не відношення) до політичної партії.

Слід також зазначити, що саме на необхідності забезпечення стабільності виборчого законодавства акцентувала увагу Європейська комісія «За демократію через право» (Венеціанська комісія) у своєму Висновку від 02 березня 2006 року щодо Закону України «Про вибори народних депутатів України», зазначаючи, що **стабільність виборчого законодавства є важливою для забезпечення впевненості у виборчому процесі** (пункт 14).

У Пояснювальній доповіді до Керівних принципів щодо виборів, ухваленій на 52-му пленарному засіданні Європейської комісії (Венеціанської комісії) 18-19 жовтня 2002 року (Кодекс належної практики у виборчих справах) (пункт 63), зазначалося, що **стабільність виборчого законодавства має вкрай важливе значення для зміцнення авторитетності виборчого процесу, що саме по собі суттєво для зміцнення демократії. Часта зміна норм – особливо складних – може ввести виборця в оману. Насамперед, це призводить до того, що виборці – обґрунтовано чи ні – роблять висновок, буцім виборчий закон є лише інструментом у руках влади імущих і що їхній власний голос мало впливає на результати виборів. Однак на практиці захисту потребує не стільки стабільність основоположних принципів, бо їх, властиво, ніхто особливо під сумнів не ставить, скільки стабільність деяких спеціальних норм виборчого законодавства, зокрема тих, що регулюють саму виборчу систему, склад виборчих комісій і визначення меж виборчих дільниць** (пункт 64 Пояснювальної доповіді до Керівних принципів щодо виборів, ухваленої на 52-му пленарному засіданні Європейської комісії (Венеціанської комісії) 18-19 жовтня 2002 року (Кодексу належної практики у виборчих справах).

Позиція міжнародних інституцій щодо виборчої системи на виборах народних депутатів України, яка неодноразово висловлювалася в рамках аналізу змін виборчого законодавства України, була сформована і в Спільному висновку № 635/2011 від 17 жовтня 2011 року щодо законопроекту «Про вибори народних депутатів України» Європейська Комісія «За демократію через право» Європейської комісії та Організації з безпеки та співробітництва в Європі/Бюро з питань демократичних інститутів та прав людини (ОБСЄ/БДПЛ), згідно з пунктом 15 якого **до позитивних змін в законопроекті було віднесено можливість участі у виборах незалежних кандидатів**. Крім того, у пункті 39 Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) 1755 (2010) «Функціонування демократичних

інститутів в Україні» зазначалося: «Ми наполегливо закликаємо органи влади і, насправді, всі політичні сили продемонструвати відповідну політичну волю щодо прийняття єдиного виборчого кодексу і виборчої системи у відповідності з рекомендаціями Асамблеї задовго до того як відбудуться наступні парламентські вибори. Враховуючи неодноразові обіцянки всіх політичних сил про те, що вони підтримують виборчу реформу і більш демократичну виборчу систему, було б неприйнятним, якби наступні парламентські вибори були організовані за нинішньої системи і правової основи». При цьому слід зазначити, що на час ухвалення зазначеної Резолюції вибори народних депутатів України здійснювалися на засадах саме пропорційної системи з обранням депутатів у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі.

У Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) 1755 (2010) «Функціонування демократичних інститутів в Україні» (пункт 3) зазначалося: беручи до уваги занепокоєння, що висловлюються стосовно концентрації влади новими органами влади в Україні, Асамблея вважає, що консолідація влади новоствореною адміністрацією, якщо це досягнуто відповідно до демократичних принципів, є зрозумілою, і в багатьох випадках навіть бажаною, але попереджає, що така консолідація не повинна приводити до монополізації влади єдиною політичною силою, оскільки це може підірвати демократичний розвиток країни.

Враховуючи наведене, запроваджена з прийняттям книги третьої «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункту 2 пункту 2 розділу XXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України зміна системи виборів народних депутатів України зі змішаної (пропорційно-мажоритарної) на виключно пропорційну систему, що позбавило громадян України права самовисуватися та самостійно, ґрунтуючись виключно на власному волевиявленні, балотуватися на виборах народних депутатів України, – порушує основоположний конституційний принцип юридичної визначеності та засадничі принципи права, та не відповідає статті 1, частині другій статті 3, частині другій статті 6 Конституції України, частинам першій та другій статті 8, частині другій статті 19 Конституції України.

II. Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (частина друга статті 5 Основного Закону України).

Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (частина перша статті 38 Конституції України).

Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування; виборцям гарантується вільне волевиявлення (стаття 71 Основного Закону України). Конституційний склад Верховної Ради України - чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років (частина перша статті 76 Конституції України).

Виборче право означає можливість кожного громадянина України вільно обирати і бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах свободи вираження поглядів і обміну думками та інформацією, вільного формування власного ставлення до участі у виборах, а обов'язковою складовою цього права є, зокрема, право на повагу до волевиявлення людини, її демократичного вибору та результатів виборів (абзац перший підпункту 2.3 пункту 2 Рішення Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017).

Конституція України покладає на законодавця зобов'язання визначити порядок і умови реалізації громадянами України виборчого права (частина перша статті 38, пункти 20, 21 частини першої статті 92), у тому числі порядок висування кандидатів у народні депутати України. **Верховна Рада України, здійснюючи відповідне правове регулювання, не може спотворювати чи скасовувати виборчі права громадян України і має забезпечити умови для здійснення ними вільного волевиявлення, а також повагу до результатів такого волевиявлення як демократичного вибору громадян України (абзац другий підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017).**

Принцип вільних виборів реалізовується через такі основні складові, як свобода формування та вираження виборцем своїх поглядів; об'єктивне й точне офіційне встановлення результатів виборів, позбавлене фальсифікацій; визнання результатів виборів та повага до демократичного вибору громадян України. Увесь виборчий процес має бути організований та проведений таким чином, щоб забезпечити не лише можливість безперешкодного волевиявлення виборців, але й повагу до результатів виборів. **Конституційний Суд України наголошував, що вибори народних депутатів України можуть вважатися вільними та демократичними, тобто такими, що проводяться на демократичних засадах та з дотриманням демократичних процедур, лише за умов свободи вираження поглядів, вільного обігу інформації, свободи політичної діяльності, багатопартійності й політичної, ідеологічної та соціально-культурної багатоманітності. Дотримання зазначених умов має передувати голосуванню на виборах народних депутатів України як усталена політична практика, заснована на політичній конкуренції та рівності суб'єктів виборчого процесу й позбавлена загрози переслідування, тиску або інших неправомірних дій щодо**

таких суб'єктів (абзаци десятий, одинадцятий підпункту 2.4 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017).

Реалізація громадянами України конституційних прав і свобод, передусім права голосу на виборах і референдумі, є складовою процесу здійснення влади народом безпосередньо; результати народного волевиявлення, отримані через вибори й референдум, є обов'язковими (абзаци четвертий, п'ятий підпункту 4.2 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005, абзац другий підпункту 2.2 пункту 2 Рішення Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017). Конституційний Суд України в контексті розгляду питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини дев'ятої статті 61, частини третьої статті 105 Закону України «Про вибори народних депутатів України», пункту 3 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори народних депутатів України» щодо виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку партії у багатомандатному окрузі» (справа про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії) акцентував увагу на надмірному впливі політичних партій на кандидатів у народні депутати України, зазначаючи при цьому, що результати вільних виборів народних депутатів України, що відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування, є обов'язковими як для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, так і для суб'єктів виборчого процесу, у тому числі для партій і виборців. Оскільки результати виборів народних депутатів України визначаються виключно голосуванням виборців, партія не має права на свій розсуд змінювати ці результати через прийняття рішень, наслідком яких є виключення з її виборчого списку одного або кількох кандидатів у народні депутати України та зміна черговості їх розташування у цьому списку. Виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку від партії після встановлення результатів виборів народних депутатів України за рішенням партії є несумісним із принципами народовладдя, вільних виборів і демократичної держави (абзац третій підпункту 2.2 пункту 2 Рішенні Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017).

Таким чином, Конституційний Суд України неодноразово звертав увагу на конституційно визначені засади здійснення народовладдя, - на демократичних засадах та з дотриманням демократичних процедур, з гарантією вільного волевиявлення та проведенням виборів народних депутатів України на основі загального, рівного і прямого виборчого права.

На порушення конституційних приписів, скасування мажоритарної системи відносної більшості, що відбулося із прийняттям книги третьої «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів XXIII – XXXI),

підпункту 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» **Виборчого кодексу України**, призвело до скасування права на самовисування на виборах народних депутатів України та обмежило виборче право громадян, які згідно із статтею 38 Конституції України мають право брати участь в управлінні державними справами, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування та яким відповідно до статті 71, частини першої статті 76 Конституції України гарантується вільне волевиявлення на виборах та загальне, рівне і пряме виборче право.

Зі скасуванням мажоритарної системи відносної більшості кожний громадянин України обмежений у своєму конституційно гарантованому праві бути обраним, оскільки не може самостійно (шляхом самовисування) балотуватися на виборах народних депутатів України, а вимушений реалізовувати своє виборче право через належність (відношення) до політичної партії та залежно від своїх політичних переконань. Як наслідок, кожний громадянин України, який реалізує своє конституційно гарантоване право обирати, не має свободи вибору та обмежений у своєму виборі волею політичної партії, яка затверджує єдині та регіональні списки кандидатів у народні депутати України.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 26 лютого 1998 року № 1-рп/98 зазначав, що «основоположні принципи загального, рівного і прямого виборчого права, вільне і таємне волевиявлення громадян України на виборах народних депутатів України становлять конституційну основу правового регулювання виборчого процесу» (абзац третій пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 1998 року № 1-рп/98).

Виборче право означає можливість кожного громадянина України вільно обирати і бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах свободи вираження поглядів і обміну думками та інформацією, вільного формування власного ставлення до участі у виборах, а обов'язковою складовою цього права є, зокрема, право на повагу до волевиявлення людини, її демократичного вибору та результатів виборів (абзац перший підпункту 2.3 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017).

Відповідно до статті 64 Конституції України конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України; в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень; не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

Конституційний Суд України зазначав, що обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають встановлюватися виключно Конституцією і законами України,

переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими (абзац третій підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016).

Право громадянина вільно обирати і бути обраним гарантується Конституцією України, а порядок його здійснення повинен визначатися законом, ґрунтованим на конституційних приписах. Законодавче регулювання права обирати і бути обраним, порядку виборів та виборчих систем не повинно обмежувати загальноновизнані права та свободи людини і громадянина та конституційні гарантії їх реалізації.

Дотримання принципу загального виборчого права повинно передбачати, що громадянин має право обирати та бути обраним до органів державної влади та органів місцевого самоврядування незалежно від будь-яких обмежень дискримінаційного характеру за ознакою статі, мови, релігії або віросповідання, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, майнового стану чи інших подібних обставин, в тому числі незалежно від належності (відношення) чи неналежності (не відношення) до політичної партії, незалежно від політичних переконань.

Дотримання принципу рівного виборчого права повинно передбачати, що кожний громадянин повинен мати рівні правові можливості висунути свою кандидатуру та брати участь у виборах, зокрема, народних депутатів України, вільно та на рівних умовах змагатись з іншими кандидатами. Реалізація цього права повинна здійснюватися вільно та не повинна обмежуватися волею політичної партії.

Право на вільні вибори з дотриманням принципу загального, рівного і прямого виборчого права є визначальним та проголошується Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, стаття 3 Першого протоколу до якої закріпила зобов'язання проводити вільні вибори з розумною періодичністю шляхом таємного голосування в умовах, які забезпечують вільне вираження думки народу у виборі законодавчого органу. Предмет і мета Конвенції як інструменту захисту прав людини потребують такого тлумачення і застосування її положень, завдяки яким гарантовані нею права були б не теоретичними чи ілюзорними, а практичними та ефективними (Рішення Європейського Суду з прав людини від 07 травня 2008 року за заявою № 39424/02, справа «Ковач проти України»). Тому, будь-яке обмеження права, визначеного в статті 3 Першого протоколу, перешкоджає проведенню вільних виборів. Будь-який відхід від принципу загального виборчого права несе в собі ризик підриву демократичності законодавчої гілки влади, обраної таким чином, та законів, які вона приймає (Рішення Європейського Суду з прав людини за заявою № 74025/01, справа «Герст проти Сполученого Королівства»).

Таке трактування принципу загального, рівного і прямого виборчого права кореспондується з положеннями інших міжнародних правових актів. Так, відповідно до статті 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від

16 грудня 1966 року кожний громадянин повинен мати без будь-якої дискримінації, згаданої в статті 2, і без необґрунтованих обмежень право і можливість:

а) брати участь у веденні державних справ як безпосередньо, так і за посередництвом вільно обраних представників;

б) голосувати і бути обраним на справжніх періодичних виборах, які проводяться на основі загального і рівного виборчого права при таємному голосуванні і забезпечують свободу волевиявлення виборців;

с) допускатися в своїй країні на загальних умовах рівності до державної служби.

Свою позицію щодо реалізації виборчого права висловила і Європейська комісія (Венеціанська комісія) у Пояснювальній доповіді до Керівних принципів щодо виборів, ухваленій на 52-му пленарному засіданні 18-19 жовтня 2002 року (Кодексу належної практики у виборчих справах) (пункт 3), яка зазначала: «вибори, що відповідають спільним для європейської спадщини засадам, на які оперте справді демократичне суспільство, мають провадитися з дотриманням таких основних норм: виборче право має бути загальним, рівним, вільним і прямим при таємному голосуванні».

Крім того, в пункті 7.5 Копенгагенського документу ОБСЄ 1990 р. було визначально підкреслено: **«для того, щоб воля народу служила основою влади уряду, держави-учасники поважають право громадян домагатися політичних або державних постів в особистій якості або в якості представників політичних партій або організацій без дискримінації.»**

Враховуючи наведене, обмеження права бути обраним через неможливість самостійного (шляхом самовисування) на основі власного волевиявлення балотування громадянами на виборах народних депутатів України та через обов'язкову належність (відношення) до політичної партії та, відповідно, залежию від політичних переконань – є перешкодою в реалізації громадянами свого виборчого права та обмежує конституційно гарантоване право вільно обрати та бути обраним. В зв'язку з цим, книга третя «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів ХХІІІ – ХХХІ), підпункт 2 пункту 2 розділу ХХХХІІ «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України не відповідає частині першій статті 38, статті 64, статті 71, частині першій статті 76 Конституції України.

ІІІ. Згідно з частиною четвертою статті 36 Конституції України ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Наведені конституційні приписи знайшли своє відображення у загальних положеннях Закону України «Про політичні партії» (статті 1), а саме: належність чи неналежність до політичної партії не може бути підставою для обмеження прав і свобод або для надання державою будь-яких пільг і переваг. При цьому слід

зазначити, що поняття «належність» є похідним від поняття «належний», одне із значень якого (пристосовано до контексту його застосування зі словосполученням «політичний партій») згідно з визначенням, наведеним в Академічному тлумачному словнику (Словник української мови), тлумачиться наступним чином: «який має зв'язок із ким-, чим-небудь, стосунок до когось, чогось».

Конституція України (стаття 36) гарантує громадянам свободу самостійно обирати – чи мати відношення до політичної партії чи не мати, та виключає будь-який примус, пов'язаний з відношенням або не відношенням до політичної партії. Належність (відношення) або неналежність (не відношення) до політичної партії не може служити підставою для обмеження прав та свобод людини, створювати громадянам перепони у реалізації конституційно гарантованих прав або обмежувати їх.

Стаття 24 Конституції України (частини перша та друга) проголошує, що громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; **не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками** раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Наведений конституційний припис повністю кореспондується зі статтею 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, якою встановлено, що **користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою** - статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, **політичних чи інших переконань**, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою.

Конституційний принцип рівного виборчого права зобов'язує державу створити рівні умови для реалізації активного та пасивного виборчого права на всіх стадіях виборчого процесу, а також рівні можливості для їх захисту в порядку, передбаченому законом. Таку ж правову позицію, згідно з якою «всім виборцям і всім кандидатам у народні депутати України Конституція надає і гарантує рівні правові можливості для реалізації своїх виборчих прав», висловив Конституційний Суд України в абзаці першому пункту 10 мотивувальної частини Рішення від 26 лютого 1998 року № 1-рп/98.

Рівність перед законом та заборона дискримінації є важливими аспектами верховенства права, які знайшли своє закріплення і в міжнародних документах. У Доповіді «Верховенство права», схваленій на 86-му пленарному засіданні Європейської комісії, яке відбулося 25-26 березня 2011 року (пункти 64, 65), зазначалося: «заборона дискримінації означає, що закони стримують дискримінацію окремих фізичних осіб чи груп осіб. Будь-який необґрунтований неоднаковий підхід за законом заборонений, і всі особи мають гарантований рівний та ефективний захист від дискримінації за будь-якою ознакою – раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи

соціального походження, власності, народження чи іншого статусу. Рівність перед законом означає, що кожна фізична особа є підпорядкованою тим самим законам, і жодна фізична особа чи група осіб не мають особливих юридичних привілеїв.». У пункті 7.5 Копенгагенського документу ОБСЄ 1990 р. зазначено: **«для того, щоб воля народу служила основою влади уряду, держави-учасники поважають право громадян домагатися політичних або державних постів в особистій якості або в якості представників політичних партій або організацій без дискримінації.»**

Рівність перед законом та заборона дискримінації є визначальними основами при правовому унормуванні прав та свобод громадян, в тому числі при врегулюванні на рівні закону загального, рівного і прямого виборчого права, права вільно обирати та бути обраним.

Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 зазначив: **«Рівність та недопустимість дискримінації особи є не тільки конституційними принципами національної правової системи України, а й фундаментальними цінностями світового співтовариства, на чому наголошено у міжнародних правових актах з питань захисту прав і свобод людини і громадянина, зокрема у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966 року (статтях 14, 26), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (статті 14), Протоколі № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (статті 1), ратифікованих Україною та у Загальній декларації прав людини 1948 року (статтях 1, 2, 7).»** (абзац перший підпункту 2.1, абзац четвертий підпункту 2.2 пункту 2 Рішення Конституційного Суду України від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012).

Проте, запровадження книгою третьою «Вибори народних депутатів України» (статтями 133 – 191 розділів ХХІІІ – ХХХІ), підпунктом 2 пункту 2 розділу ХХХІІ «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України здійснення виборів народних депутатів України на засадах лише пропорційної системи (за єдиними списками кандидатів у народні депутати України у загальнодержавному виборчому окрузі, з яких формуються регіональні виборчі списки кандидатів у народні депутати України від політичних партій) - обмежує громадян України у конституційно гарантованому виборчому праві через належність (відношення) до політичної партії, оскільки без політичної партії громадянин України не може реалізувати своє право бути обраним та, як наслідок, громадянин України не може реалізувати своє право вільно обирати. Це обмеження є вирішальним щодо права громадян України брати участь у виборах народних депутатів України та висувати свою кандидатуру на виборах народних депутатів України.

Політичні переконання особи стають вирішальним фактором задля реалізації громадянином України свого права бути обраним на виборах народних депутатів України та, відповідно, створюють привілеї за ознакою

політичних переконань. Адже, балотуючись від політичної партії громадянин України визначально підтримує партійні політичні погляди та йде під її егідою, як один з кандидатів у народні депутати України в її єдиному та регіональному списках. Таке законодавче унормування ставить в нерівні умови громадян України, які реалізують своє виборче право, оскільки для тих громадян, які розділили партійні політичні погляди створюються привілеї в реалізації свого виборчого права у порівнянні з тими громадянами України, які не розділяють таких політичних переконань.

Враховуючи наведене, книга третя «Вибори народних депутатів України» (статті 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункт 2 пункту 2 розділу XXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України, що запроваджує лише пропорційну систему для виборів народних депутатів України, при якій за громадянина вирішує виключно політична партія - чи приймати йому участь у виборах чи ні, залежно від політичних переконань, – обмежує громадян в реалізації свого конституційно гарантованого виборчого права за належність (відношення) чи неналежність (не відношення) до політичних партій, створює привілеї в реалізації конституційних прав і свобод за ознакою політичних переконань та не відповідає частинам першій та другій статті 24, частині четвертій статті 36 Конституції України.

IV. Відповідно до статті 21 Конституції України права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (частини друга та третя статті 22 Конституції України).

Права і свободи є основним елементом правового статусу людини і громадянина. Діставши закріплення в Конституції України, права і свободи визначають міру можливої поведінки людини і громадянина, відображають певні межі цих прав і свобод, можливість користуватися благами для задоволення своїх інтересів (абзац перший пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000). Забезпечення прав і свобод потребує, зокрема, законодавчого закріплення механізмів (процедур), які створюють реальні можливості для здійснення кожним громадянином прав і свобод (абзац четвертий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 24 грудня 2004 року № 22-рп/2004).

Конституційні права і свободи є фундаментальною основою існування та розвитку Українського народу, а тому держава зобов'язана створювати ефективні організаційно-правові механізми для їх реалізації. Відсутність таких механізмів нівелює сутність конституційних прав і свобод, оскільки призводить до того, що вони стають декларативними, а це є неприпустимим у правовій державі (абзац

четвертий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012). Конституційний Суд України виходить із того, що Україна як правова держава має своїм пріоритетом гарантування прав і свобод людини і громадянина. З цією метою держава зобов'язана запроваджувати юридичне регулювання, яке відповідає конституційним нормам і принципам, необхідне для забезпечення реалізації прав і свобод кожної особи та їх ефективного поновлення (абзац шостий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019).

Скасування конституційних прав і свобод - це їх офіційна (юридична або фактична) ліквідація. Звуження змісту та обсягу прав і свобод є їх обмеженням. У традиційному розумінні діяльності визначальними поняття змісту прав людини є умови і засоби, які становлять можливості людини, необхідні для задоволення потреб її існування та розвитку. Обсяг прав людини – це їх сутнісна властивість, виражена кількісними показниками можливостей людини, які відображені відповідними правами, що не є однорідними і загальними. **Загальновизнаним є правило, згідно з яким сутність змісту основного права в жодному разі не може бути порушена** (абзац четвертий підпункту 5.2 пункту 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005).

Обмеження щодо реалізації конституційних прав і свобод не можуть бути свавільними та несправедливими, вони мають переслідувати легітимну мету, бути обумовленими суспільною необхідністю досягнення цієї мети, пропорційними та обґрунтованими, у разі обмеження конституційного права або свободи законодавець зобов'язаний запровадити таке правове регулювання, яке дасть можливість оптимально досягти легітимної мети з мінімальним втручанням у реалізацію цього права або свободи і не порушувати сутнісний зміст такого права (абзац третій підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016).

На порушення вищенаведених конституційних приписів (статті 21, частини другої та третьої статті 22 Основного Закону України) при прийнятті книги третьої «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункту 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України було скасовано право громадян України на самовисування на виборах народних депутатів України та було звужено зміст та обсяг існуючих прав і свобод громадян.

Адже, кожний громадянин України, який до прийняття Виборчого кодексу України та, зокрема, книги третьої «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункту 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України, мав конституційно гарантоване право вільно, самостійно – без належності (жодного відношення) до політичної партії, незалежно від своїх політичних переконань –

балотуватися на виборах народних депутатів України та бути кандидатом у народні депутати України, на сьогоднішній день позбавлений такого права, оскільки задля реалізації свого виборчого права він вимушений вступити до політичної партії та/або бути схваленим політичною партією, розділяти партійні політичні погляди і переконання.

Враховуючи наведене, книга третя «Вибори народних депутатів України» (статті 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункт 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України не відповідає статті 21, частинам другій та третій статті 22 Конституції України.

V. Книгою третьою «Вибори народних депутатів України» (статтями 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпунктом 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України передбачено лише пропорційну систему виборів народних депутатів України за єдиними списками кандидатів у народні депутати України у загальнодержавному виборчому окрузі, з яких формуються регіональні виборчі списки кандидатів у народні депутати України від політичних партій.

Єдині та регіональні виборчі списки формуються виключно політичними партіями. Тобто, лише політичні партії вирішують кого обирати на виборах народних депутатів України, а кого ні. Громадянин України не може самостійно реалізувати своє конституційно гарантоване право бути обраним та, як наслідок, не може вільно обирати, оскільки виключно політичні партії вказують кого обирати, затверджуючи єдині та регіональні списки кандидатів у народні депутати України. Тобто, саме належність (відношення) громадянина до політичної партії та розділення партійних політичних поглядів є визначальним критерієм та головною умовою реалізації ним свого виборчого права. За такого законодавчого унормування лише політична партія формує та прямо впливає на волю народу.

Таке унормування містить ознаки узурпації влади та її монополізації політичними партіями. Адже, лише політичні партії формують та прямо впливають на народне волевиявлення.

Відповідно до частини першої статті 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Ніхто не може узурпувати державну владу (частина третя статті 5 Конституції України).

«Воля народу, - наголошується в Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 року, - повинна бути основою влади уряду; ця воля повинна виявлятися у періодичних і нефальсифікованих виборах, які повинні провадитись при загальному і рівному виборчому праві шляхом таємного голосування або ж через

інші рівнозначні форми, що забезпечують свободу голосування» (частина третя статті 21).

За Основним Законом України народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії (стаття 69) (зокрема вибори народних депутатів України, Президента України, депутатів представницьких органів місцевого самоврядування, сільських, селищних, міських голів, всеукраїнський та місцеві референдуми) в порядку, встановленому Конституцією та законами України. Здійснення народного волевиявлення у зазначених формах безпосередньої демократії є реалізацією народом своєї влади шляхом затвердження відповідних рішень (законів) і формування органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні (абзаци другий та третій пункту 4.2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 05 жовтня 2005 року № 6-рп/2005).

Влада народу здійснюється в межах території держави у спосіб форм, встановлених Конституцією та законами України. На думку Конституційного Суду України, реалізація громадянами України конституційних прав і свобод, передусім права голосу на виборах і референдумі, є складовою процесу здійснення влади народом безпосередньо. При цьому кожен громадянин зобов'язаний неухильно додержуватися вимог Конституції та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (частина перша статті 68 Конституції України, абзац четвертий пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001, абзаци четвертий та п'ятий пункту 4.2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 05 жовтня 2005 року № 6-рп/2005).

Народовладдя означає належність усієї повноти влади в межах території держави народові та здійснення ним цієї влади як безпосередньо, так і через своїх представників у органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Важливою складовою механізму здійснення влади народом є встановлені законодавцем виборчі системи, зміст яких має значення для характеру відповідного представницького мандата та особливостей функціонування інституту конституційної відповідальності в системі представницьких органів (підпункт 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 27 травня 2008 року № 11рп/2008, абзац перший підпункту 2.4 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017).

Основним Законом України гарантовано здійснення народом влади також через сформовані у встановленому Конституцією та законами України порядку органи законодавчої, виконавчої, судової влади та органи місцевого самоврядування (частина друга статті 5).

Розглядаючи положення частини четвертої статті 5 Конституції України «ніхто не може узурпувати державну владу» у системному зв'язку з

положеннями частин другої, третьої цієї статті, іншими положеннями Основного Закону України, Конституційний Суд України дійшов висновку, що узурпація державної влади означає неконституційне або незаконне її захоплення органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, громадянами чи їх об'єднаннями тощо (абзац перший підпункту 4.5 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 05 жовтня 2005 року № 6-рп/2005).

Положення частини другої статті 5 Конституції України «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» треба розуміти так, що в Україні вся влада належить народові. Влада народу є первинною, єдиною і невідчужуваною та здійснюється народом шляхом вільного волевиявлення через вибори, референдум, інші форми безпосередньої демократії у порядку, визначеному Конституцією та законами України, через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, сформовані відповідно до Конституції та законів України (пункт 1 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України від 05 жовтня 2005 року № 6-рп/2005).

Положення частини четвертої статті 5 Конституції України «ніхто не може узурпувати державну владу» треба розуміти як заборону захоплення державної влади шляхом насилля або в інший неконституційний чи незаконний спосіб органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, громадянами чи їх об'єднаннями (пункт 3 резолютивної частини Рішення Конституційного Суду України від 05 жовтня 2005 року № 6-рп/2005).

Враховуючи наведене, унеможливлення з прийняттям книги третьої «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункту 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України самостійної реалізації громадянами України конституційно гарантованого виборчого права (обмеження їх у свободі вибору) та вирішення виключно політичною партією кого обирати на виборах народних депутатів України містить ознаки узурпації влади та не відповідає статті 5 Конституції України.

Враховуючи наведене, книга третя «Вибори народних депутатів України» (статті 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункт 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України не відповідає положенням статті 1, частини другої статті 3, частини четвертої статті 5, частині другій статті 6, частинам першій та другій статті 8, частині другій статті 19, статті 21, частини другої та третьої статті 22, частини першої та другої статті 24, частини четвертої статті 36, частини першої статті 38, статті 64, статті 71, частині першій статті 76 Конституції України.

Враховуючи очевидні факти невідповідності Конституції України книги третьої «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункту 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України, та, відповідно, те, що їх застосування нівелює конституційні основи правопорядку в Україні та істотно обмежує виборчі права громадян України, які є ґрунтовними для демократичного розвитку держави, **просимо визнати провадження за даним конституційним поданням невідкладним.**

На підставі викладеного, відповідно до статей 147, 150, 152 Конституції України, статей 51, 52, 75 Закону України «Про Конституційний Суд України»,

ПРОСИМО:

1. Відкрити конституційне провадження у справі за конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) книги третьої «Вибори народних депутатів України» (статей 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункту 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України;

2. Визнати провадження за даним конституційним поданням невідкладним та розглянути дане конституційне подання у місячний строк, відповідно до пункту 3 частини третьої статті 75 Закону України «Про Конституційний Суд України»;

3. Визнати книгу третю «Вибори народних депутатів України» (статті 133 – 191 розділів XXIII – XXXI), підпункт 2 пункту 2 розділу XXXXII «Прикінцеві та перехідні положення» Виборчого кодексу України такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними);

4. Залучити до участі в конституційному провадженні уповноваженого представника суб'єкта права на конституційне подання – народних депутатів України: народного депутата України Яценка Антона Володимировича.

Перелік документів та матеріалів, що додаються до конституційного подання:

1. Додаток до конституційного подання щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень Виборчого кодексу України з підписами народних депутатів України;

2. Витяг із Конституції України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР зі змінами (Відомості Верховної Ради України від 23 липня 1996 року – 1996 р., № 30, ст. 141);

3. Витяг із Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року (Офіційний вісник України від 15.12.2008 – 2008 р., № 93, стор. 89, стаття 3103, код акта 45085/2008);

4. Витяг із Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року (Офіційний вісник України від 16.04.1998 — 1998 р., № 13, / № 32 від 23.08.2006 /, стор. 270);
5. Витяг з Першого протоколу від 20 березня 1952 року до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року (Офіційний вісник України від 23.08.2006 — 2006 р., № 32, стор. 453, ст.2372);
6. Витяг з Протоколу № 12 від 04 листопада 2000 року до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року (Офіційний вісник України від 23.08.2006 — 2006 р., № 32, стор. 460, ст.2376);
7. Витяг із Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року (Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР N2148-VIII (2148-08) від 19.10.73) (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text);
8. Витяг з Виборчого кодексу України від 19 грудня 2019 року № 396-IX зі змінами (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 7, № 8, № 9, ст.48);
9. Витяг із Закону України «Про політичні партії» від 5 квітня 2001 року №2365-III із змінами (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 23, ст.118);
10. Витяг із Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII із змінами (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 35, ст.376);
11. Копенгагенський документ ОБСЄ 1990 р. (Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЄ) (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_082#Text);
12. Пояснювальна доповідь до Керівних принципів щодо виборів, ухваленій на 52-му пленарному засіданні Європейської комісії 18-19 жовтня 2002 року (Кодекс належної практики у виборчих справах) ([https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2002\)023rev2-cor-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2002)023rev2-cor-ukr));
13. Висновок Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанської комісії) від 02 березня 2006 року щодо Закону України «Про вибори народних депутатів України» (Вісник Центральної виборчої комісії від 2006 – 2006 р., № 3);
14. Резолюція 1755 (2010) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Функціонування демократичних інституцій в Україні» від 04 жовтня 2010 року (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a19#Text);
15. Спільний висновок № 635/2011 від 17 жовтня 2011 року щодо законопроекту «Про вибори народних депутатів України» Європейська Комісія «За демократію через право» Європейської комісії та Організації з безпеки та співробітництва в Європі/Бюро з питань демократичних інститутів та прав людини (ОБСЄ/БДПЛ) (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a54#Text);

16. Доповідь «Верховенство права», схвалена на 86-му пленарному засіданні Європейської комісії, яке відбулося 25-26 березня 2011 року (https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf);

17. Рішення Конституційного Суду України від 23 грудня 1997 року № 7-зп (Офіційний вісник України від 22.01.1998 — 1998 р., № 1, стор. 151, стаття 23, код акта 4600/1998);

18. Рішення Конституційного Суду України від 26 лютого 1998 року № 1-рп/98 (Офіційний вісник України від 25.06.1998 – 1998 р., № 23, стор. 93, стаття 850, код акта 5484/1998);

19. Рішення Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 року № 13-рп/2000 (Офіційний вісник України від 08.12.2000 – 2000 р., № 47, стор. 109, стаття 2045, код акта 17236/2000);

20. Рішення Конституційного Суду України від 19 квітня 2001 року № 4-рп/2001 (Офіційний вісник України від 25.07.2003 – 2003 р., № 28, стор. 109, стаття 1379, код акта 25732/2003);

21. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 (Офіційний вісник України від 26.11.2004 – 2004 р., № 45, стор. 41, стаття 2975, код акта 30642/2004);

22. Рішення Конституційного Суду України від 24 грудня 2004 року N 22-рп/2004 (Офіційний вісник України від 14.01.2005 — 2004 р., № 52, том 1, стор. 328, стаття 3455, код акта 31153/2004);

23. Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 (Офіційний вісник України від 14.10.2005 – 2005 р., № 39, стор. 95, стаття 2490, код акта 33923/2005);

24. Рішення Конституційного Суду України від 5 жовтня 2005 року № 6-рп/2005 (Офіційний вісник України від 26.10.2005 – 2005 р., № 41, стор. 31, стаття 2605, код акта 34045/2005);

25. Рішення Конституційного Суду України від 27 травня 2008 року № 11-рп/2008 (Офіційний вісник України від 13.06.2008 – 2008 р., № 40, стор. 36, стаття 1328, код акта 43225/2008).

26. Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 (Офіційний вісник України від 19.07.2010 – 2010 р., № 52, стор. 25, стаття 1746, код акта 51892/2010);

27. Рішення Конституційного Суду України від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 (Офіційний вісник України від 04.05.2012 – 2012 р., № 32, стор. 309, стаття 1202, код акта 61305/2012);

28. Рішення Конституційного Суду України від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016 (Офіційний вісник України від 29.06.2016 – 2016 р., № 48, стор. 7, стаття 1724, код акта 82231/2016);

29. Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2017 року № 2-р/2017 (Офіційний вісник України від 02.03.2018 – 2018 р., № 18, стор. 71, стаття 619, код акта 89234/2018);
30. Рішення Конституційного Суду України від 21 грудня 2017 року № 3-р/2017 (Офіційний вісник України від 26.01.2018 – 2018 р., № 8, стор. 306, стаття 318, код акта 88857/2018);
31. Рішення Конституційного Суду України від 27 лютого 2018 року № 1-р/2018 (Офіційний вісник України від 15.05.2018 – 2018 р., № 37, стор. 132, стаття 1314, код акта 90038/2018);
32. Рішення Конституційного Суду України від 26 квітня 2018 року № 4-р/2018 (Офіційний вісник України від 29.05.2018 – 2018 р., № 41, стор. 77, стаття 1460, код акта 90232/2018);
33. Рішення Конституційного Суду України від 13 червня 2019 року № 4-р/2019 (Офіційний вісник України від 16.08.2019 – 2019 р., № 62, стор. 68, стаття 2160, код акта 95462/2019);
34. Рішення Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року № 6-р/2019 (Офіційний вісник України від 30.07.2019 – 2019 р., № 57, стор. 150, стаття 1984, код акта 95227/2019);
35. Рішення Європейського Суду з прав людини від 07 травня 2008 року за заявою № 39424/02, справа «Ковач проти України» (Офіційний вісник України від 02.11.2009 – 2009 р., № 82, стор. 178, стаття 2802);
36. Рішення Європейського Суду з прав людини за заявкою № 74025/01, справа «Герст проти Сполученого Королівства» (<https://ips.ligazakon.net/document/SO0926>);
37. Витяг з Академічного тлумачного словника (Словник української мови) (<http://sum.in.ua/s/nalezhnyj>).

**Додаток до конституційного подання
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Виборчого кодексу України**

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
1.	Суденко Анні Володимирівна	401	
2.	Палаков Антон Едуардович	407	
3.	Гінзбург Л.М.	230	
4.	Урбанський А.І.	344	
5.	Койтанкевич І.М.	238	
6.	Курганчик Т.В.	224	
7.	Алахов О.В.	(315)	
8.	Вельможний С.А.	313	
9.	Сухов О.С.	312	
10.	Курер М.І.	232	
11.	Лущинська З.З.	237	
12.	Духовний Б.В.	411	
13.	Рудик С.І.	399	
14.	~~Сатчук О.В.~~	~~289~~	
15.	Кеану І.В.	258 294	
16.	Гемьобов П.В.	272 310	
17.	Люшицький М.В.	364	
18.	Кориня І.І.	299	
19.	Навечасовський В.	264	

**Додаток до конституційного подання
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Виборчого кодексу України**

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
20.	Гриб В.О	310	
21.	Ковалів О.Г	262	
22.	Магера С.З	265	
23.	Маломедов М.Р.	256	
24.	Василенко Анна	302	
25.	Сущисич О.О	370	
26.	Шербенко Р.В	282	
27.	Бурганський М.А	240	
28.	Вадюк М.В	236	
29.	Звичисов Р.В	254	
30.	Кремлюк О.О.	396	
31.	Соборевський С.М	333	✓
32.	Шлак А.Р.	395	
33.	Лис О.Т.	402	
34.	Горюнов С.З	402	
35.	Киндурська В.О	372	
36.	~~Сіхорис С.А~~	~~372~~	~~_____~~
37.	~~Данилюк Н.І.~~	~~372~~	~~_____~~

Додаток
до конституційного подання
щодо відповідності Конституції України (конституційності)
окремих положень Виборчого кодексу України

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
38.	Коланько О.!	387	
39.	Мехурешу Г.Г.	404	
40.	Анакієвичко Н.В.	112	
41.	Струнечин В.О.	39	
42.	Стернішук З.О.	270 115	
43.	Фурман О.О.	72	
44.	Тайгу О.В.	329	
45.	Анкієвичко Г.В.	355	
46.	Лесник А.А.	335	
47.	Дмитру Д.Т.	354	
48.	Мейгур О.П.	233	
49.			
50.			
51.			
52.			
53.			
54.			

Всього: 45 (сорок п'ять) підписів народних депутатів України

Керівник Управління картів
 Анарату Верховної Ради України

08.02.2021

11 (одинадцять) підписів